

У К Р А Ї Н С Ь К И Й Тиждень

№ 28 (400) 17 – 23.07.2015 р.

**Ярослав
Пешек**
про боротьбу
Яна Гуса
як приклад для
сучасної Європи

Чому дестабілізація
сягнула Закарпаття

Що зробить податкову
реформу успішною

Наскільки інноваційним
є китайський бізнес

ЩО ДАЛІ?

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

28 >

Якщо зібрався у мандрівку,
бери з собою **ТревелСімку!**

ЄДИНИЙ ТАРИФ
на дзвінки та СМС
в Україну

Тревел Шоп

**БЕЗКОШТОВНА
ДОСТАВКА**
гарних номерів

Діє у **>190** країнах

БЕЗКОШТОВНІ вхідні дзвінки у **≈140** країнах

ВІДСУТНЯ ПЛАТА за з'єднання та абонплата

ПАКЕТНІ ПРОПОЗИЦІЇ, що дозволяють заощаджувати
ще більше: дзвінки, СМС, GPRS-Інтернет

БЕЗКОШТОВНІ дзвінки зі **Skype та Viber** на ТревелСімку

ВСІ можливі варіанти поповнення: portmone.com ПриватБанк VISA IBOX

Інфолінія: (044) 223-8008 w.TravelSiM.ua

U.T.T. & C.S.C.

Тарифна ставка на 01.06.2015 р. Додаток до Тарифної таблиці "ТЛД-190" на 01.06.2015 р. ТЛД-190 на 4 120000 номерів ЄНДІ

НА ЧАСІ

Мукачівський налив

Де шукати винних у
судитках на Закарпатті

4

Ольга Ворожбит про
російську контратаку
в справі щодо збитого
літака MH17

7

«Радянські» черги як супутники окупації

За якими дефіцитами полюють мешканці
самопроголошених «республік»

8

Нові податки як засіб проти рецесії

Якою буде нова податкова система

10

ТЕМА НОМЕРА

Суб'єктивний фактор

Юрій Макаров про міліцію і поліцію

14

Випробування Йовбаком

Чи стане стрільянина в Мукачевому
чорною міткою для Арсена Авакова

16

«Свої» і «чужі» міністри внутрішніх справ

Хто очолював відомство від 1991 року

18

До влади через органи

Скільки міліціонерів стало успішними політиками

19

«Найкращі в області»

Як тасується кадрова колода в обласних управліннях МВС

20

Валерій Кур: «Нова поліція – це крайність»

Ветеран міліції про трансформацію
радянського МВС в українське

24

Капітан міліції: «Соромно ховатися за вічну
ментівську відмазку: не ми такі – життя таке»Оперативник за покликанням про свої
поневіряння й нову мотивацію

26

Поліцейський: «Люди із совковим типом
мислення нас не сприймають»Враження патрульного після перших чотирьох
чергувань

28

Про етику людини
з пістолетом та зламані
хребтиПоліція у правовій державі.
Досвід Франції

30

СВІТ

Едвард Лукас про те, чому ЄС не може
відступитися від Греції та України

32

Варіації на тему Grexit

Що буде із Грецією, якщо
вона перейде на паралельну валюту

33

Еволюція боргу

Хто був «папередніком»
Алексіса Ципраса

34

Калібр креативу

У чому проявляється китайська
інноваційність у бізнесі

36

СПАДОК

«Сонячний» лікар Юркевич
і його «культурне гніздо»Нарис із життя української
еліти кінця XIX – початку
XX століття

38

Ярослав Пешек про те,
що допоможе сформувати
новий пантеон
європейських особистостей

42

НАВИГАТОР

Діти Ріфеншталь

Як документальне
кіно стало ідеологічною
зброєю

44

Друга окупація насувається

Про ротацію «правлячої еліти» в Криму

48

Де в «Новоросії» гірше

Чим відрізняється побут
у «ЛНР» та «ДНР»

49

Анастасія
Левкова
про «незручність»
мовного питання

50

Тиждень

№ 28 (400) 17 – 23.07.2015

Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ

Видавець ТОВ «Український тиждень»

03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

Головний редактор Дмитро Крапивенко

Редакція Наталія Петринська, Анна Корбут,

Алла Лазарева, Олександр Крамар,

Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,

Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк,

Юрій Макаров, Роман Малко, Ольга Ворожбит

Директор зі збуту Олександр Грищенко

Директор з реклами Олена Андреева

e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua

тел.: 067-407-10-89

Видається з 02 листопада 2007 року

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової

інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.

Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2

Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

e-mail: office@tyzhden.ua

тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1

Свідчення суб'єкта видавничої справи

ДК № 1447 від 28.07.2003 р.

№ зам. 15-1590

Наклад 41 500

Номер підписано до друку 15.07.2015 р.

Виходить щоп'ятниці

Розповсюджується в роздрібній торгівлі

та за передплатою

Передплатний індекс 99319

Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе. Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі

Наші партнери: www.tyzhden.ua
The Ukrainian Week

Мукачівський налив

Автор: Роман Малко

Коли покликані відмовляються ставати обраними, в гру вступають інші сили. Таку схему Україна вже пережила в гарячу зиму 2014-го, коли політики, розписавшись у власній непридатності й безсиллі, мало не довели народний протест до згасання. Майдан тоді вибухнув, зірвався з ланцюга переговорів, а сценічні богатирі, замість адекватно відреагувати і спробувати очолити процес, усе ще закликали не піддаватися на провокації.

Українські політики завжди запізнюються й гальмують в еволюційних процесах. Вони постійно плетуться позаду подій, а нині тим паче. Прогрес у них спостерігається лише в інтриганстві та мистецтві наживи, тут вони неперевершені. І те, що трапилося в Мукачевому, – чергове яскраве підтвердження сказаному. Як і реакція на ці події офіційної влади, що вкотре розписалася в нездатності вирішувати справжні проблеми.

Із розвитку ситуації на Закарпатті, яка спочатку нагадувала звичайні бандитські «розборки», стає зрозуміло, що все насправді куди цікавіше. Мукачівські події за значенням суттєво перевищують усі реформаторські зусилля постмайданної влади: резонансні викриття, арешти, обшуки й перетасовки у верхах та на місцях. Мукачеве – бомба! Це фатальне місто знову, як і 2004 року, може стати відправною точкою великих неочікуваних реформативних країн, новою точкою відліку. Тут прорвало великий і болісний налив, яких десятки по цілій країні, але їх досі намагалися не помічати чи лікувати зеленкою. І не так важливо, що там спрацювало детонатором: конфлікт контрабандистів, боротьба за сфери впливу та потоки, бажання справді припинити свавілля чи ще щось. ■

При уважному вивченні конфлікту бачимо дуже неприємну річ. Насправді на далекому квітучому Закарпатті, прикритому горами від решти України, виявляється, вже успішно реалізовано той сценарій, який так ревно намагаються втілити терористи на Сході, перетворивши на криваве місиво Донбас. На Закарпатті все зроблено інтелегентно і красиво. Там давно існує своя республіка, називайте її як подобається, місцеві еліти, себто бандити, повністю контролюють регіон, успішно залагоджують усі питання з Києвом і заробляють як їм заманеться, дотримуючись лише своїх правил та законів. Промисляють контрабандою, риють тунелі під кордоном, спираються на свою міліцію, свою СБУ, своїх хлопців на митниці й живуть як у Бога за пазухою. Навіть тамтешній голова ОДА Василь Губаль не соромиться казати, що перерозподіл контрабандних потоків завжди на Закарпатті визначався «законним шляхом», і це не обмовка.

Вони могли б спробувати відділитися чи влаштувати щось таке, як на Донбасі, могли б попроситися до Угорщини чи Румунії, проголосити свою автономію, та мало що могли б... Але навіщо зайві клопоти, коли й так усе працює? Точніше працювало. Донедавна. Аж поки щось пішло не так і несподівано рвонуло. А рвонутися рано чи пізно мусило. Пам'ятаєте, у класика: «в своїй хаті своя правда, і сила, і воля»? Так от, у певний момент, безумовно, захочеться ще більше самоствердитися, не звертаючись по допомогу до далеких високих арбітрів, тим паче коли їм не до тебе й тобі нема чого особливо боятися? Князьки почуваються як ніколи в силі, їхні апетити і значущість тільки зростають, пропорційно до контрабанди цигарок і чого завгодно, а з Києва явно не варто очікувати великих наганяїв, бо тамтешнім можновладцям не до дрібниць. Там живуть по-новому, там війна й постійна загроза наступу, там сепаратисти вимагають собі несусвітніх привілеїв і не виконують надалі мінських домовленостей, та й, зрештою, там уже змирилися із саме таким станом справ у державі загалом і на Закарпатті зокрема. Адже важливіше імітувати реформи, щоб вибити ще один нещасний мільярд

у МВФ, аніж спробувати хоч трохи попрацювати й за рік часу таки вплинути на проблеми, що роз'їдають країну.

Утім, трохи не розраховали. Хоча станься таке неподобство ближче до лінії фронту, його з чистим сумлінням списали б на Путіна і швидко забули. Поведися на провокацію не «Правий сектор», а якісь менш відомі активісти чи добровольці – й історія не пролізла б далі заголовків місцевих газет. Але тут спрацював цілий комплекс речей, і країну пересмикнуло від несподіванки. Власне, не виключено, що Путін причетний і до мукачівської стрілянини. Цей гібридний ботоксний комбінатор руками своїх шакалів здатен улаштувати бійню де завгодно, він мастак. Це найвигідніша з версій. Хоча приписувати йому все на світі було б завеликою честю. Може, якісь ниточки й тягнуться до Кремля, напевне, так і є, але, швидше за все, йдеться про цілу галактику зірок, які просто зійшлися. Занадто розкішна комбінація, де чорт голову зломить, і занадто тупа, незлагоджена реакція на неї учасників та офіційної влади.

НА ЗАКАРПАТТІ, ВИЯВЛЯЄТЬСЯ, ВЖЕ УСПІШНО РЕАЛІЗОВАНО ТОЙ СЦЕНАРІЙ, ЯКИЙ ТАК РЕВНО НАМАГАЮТЬСЯ ВТІЛИТИ ТЕРОРИСТИ НА СХОДІ

Єдине, що наразі чітко проглядається, – це ланцюжок, у якому Мукачеве – лише одна з ланок глобальної дестабілізації країни: Одеса, Харків, Закарпаття, Львів... На російський слід напшовує багато аргументів, тим паче якщо розглядати їх на тлі активізації терористів, що збіглася з дивною ротацією на фронті, коли боєздатні частини замінюють новачками, а від лінії зіткнення на деяких ділянках відводять навіть міномети. Можна говорити і про дискредитацію добровольців та бажання їх позбутися, бо влада справді боїться цих гайдамаків, і її страх сильніший від здорового глузду. Але вся ця комбінація може бути і прелюдією до реваншу, тож сліди комбінаторів варто пошукати ще й поміж ображених та люстрова-

них спеціалістів широкого профілю з темним емведешним чи есебушним минулим. Хто-хто, а ці хлопці завжди раді «прислужитися Батьківщині», особливо коли трапляється добра нагода. Вони завжди готові знову повернутися до виконання обов'язків, паралельно повернувши все на крути своя. А нагода ж нині просто чудова. Влада явно залізла в глухий кут зі своїми благими намірами, реформ немає, а ті що є, далекі від очікувань, годі й казати про ідеали. Керівництво силових структур, вочевидь, не справляється й неадекватно відповідає на виклики, влазить у непотрібні конфлікти і обростає інтриганством. То чому ж не запропонувати свої послуги в наведенні ладу в країні? Довірте нам, старим професіоналам, чорну роботу, ми гарантуємо, що все вирішимо за лічені дні, адже чудово знаємо, що і як, ми зуби з'їли, на відміну від цих молокососів і політиканів, котрі геть не справляються з обіцянками. Яка в біса реформа, коли країна розвалюється на шматки і скоро буде страшно виходити на вулицю?..

Питань наразі більше, ніж відповідей, і на багато з них навіряд чи прозвучать найближчим часом. Проблема, що відкрилася з мукачівською стріляниною, набагато глибша, аніж того хотілося б, і на її тлі люди з АК, кулеметами чи «мухами» в мирних містах – це дурничка: ні для кого не секрет, що зброя в країні вже давно у вільному обігу. Тому, хоч би хто був натхненником і організатором, із якими мотивами чи інтересами, головна відповідальність усе-таки лежить на владі, і вона це зобов'язана визнати. Ховати голову в пісок і звично переводити стрілки більше не можна. Бо наступного разу схожа історія може виявитися фатальною. Загибель півсотні осіб в Одесі, котли й безглузді поразки на фронті, мукачівська стрілянина – всього цього можна було уникнути, якби ті, хто іменує себе владою, справді нею були й чесно, професійно та адекватно виконували свої обов'язки. Не крали, не торгувались, не «рішали», не прикривали тітушків та йовбаків, а просто діяли в межах закону і здорового глузду. На жаль, поки що такого дива не спостерігається. А тому, швидше за все, далі буде... ■

Рік без неба над Донбасом

«Н а щастя, ніхто з моїх близьких не постраждав, але ця катастрофа певним чином вплинула на кожного в Нідерландах», – відписав мені на лист зі співчуттями Елко, знайомий нідерландський журналіст. Для країни, де проживає лише 16 млн осіб, смерть 193 співгромадян на борту малайзійського Boeing MH17 стала своїм «11 вересня». Скоромине рік від часу катастрофи, а родичі жертв – людей, які мали нещастя опинитись у тому літаку, ані в Нідерландах, ані в інших дев'яти країнах, не мають відповіді на запитання, хто винен у їхній смерті. Багатьом видається, що офіційне розслідування надто затягнулося, їхні підозри посилює ще й російська пропаганда. Лейтмотивом одного з останніх фільмів-«розслідувань» пропагандистського каналу Russia Today було запитання: «Чому це триває так довго? Що вони від нас приховують?» Намагаючись не розкривати інформації про поточні результати процесу, аби не нашкодити йому, міжнародна слідча група тим самим дає карт-бланш кремлівським агітаторам. Катастрофа, котра, як здається більшості українців, має цілком зрозумілих винуватців і не потребує жодних пояснень від офіційного Києва, породила окремий фронт інформаційної війни проти нашої країни, де, втім, воюють лише Росія та Захід. «У нас і без того надто багато роботи. В країні АТО», – зазвичай відповідають українські чиновники, коли не знаходять часу для іноземних журналістів, яких розслідування катастрофи MH17 часто цікавить не менше, ніж дотримання мінських угод та збройне протистояння на Донбасі. У чомусь вони мають рацію, але не на 100%.

Ця трагедія стала переломним моментом у ставленні світу до Росії та її ролі в тому, що спершу іменували конфліктом на Донбасі, а тепер ще далі частіше не бояться називати російсько-українською війною. Цинічна поведінка Кремля в цьому питанні лише підштовхує країни, що займаються розслідуванням катастрофи, до щораз рішучіших дій. Заклик і вже перші кроки до створення трибуналу ООН для суду над винними в знищенні авіалайнера – тільки один із прикладів. Утім, за рік фактично інформаційної тиші з боку України щодо MH17 російська пропаганда знайшла шпаринки, користуючись якими перекладає вину за злочин Москви на Київ.

І, на жаль, іноді вона має успіхи. «Хто збив пасажирський Boeing у небі над Донбасом 17 липня 2014 року – професійні російські військові чи терористи-сепаратисти? Чому Україна не закрила на той момент повітряний простір над територією бойових дій повністю, а лише обмежила до 320 ешелонів (близько 9,8 тис. м)?» – ось запи-

тання, які найчастіше ставлять іноземні колеги. Щодо останнього, то четверо родичів жертв катастрофи навіть подали позов до Європейського суду з прав людини проти України, мотивуючи це тим, що наша сторона мала б закрити небо над регіоном на час конфлікту, надто ж оскільки за три дні до того, 14 липня, в районі бойових дій терористи збили український військовий літак Ан-26. ПЗРК, якими на той час вони володіли, не поцілили б на такій висоті. Утім, чи існують дані про те, чим саме було уражено український транспортник? І чи є вже результати розслідування цієї трагедії? Саме відповідь на ці запитання варто було за цілий рік нарешті підготувати службам, до компетенції яких належить українське небо, та військовим ЗСУ. До слова: більшість пасажирських літаків постійно курсує над Іраком, Афганістаном чи навіть Сирією. Крім того, ще нещодавно для не втаємничених у військові справи європейців питанням було й інше: яким чином збили малайзійський Boeing? Російська пропаганда зробила чимало, аби переконати частину європейців у тому, що він став об'єктом атаки українського винищувача Су-25, за штурвалом якого був пілот Владислав Волошин. Здається, Владислав – один із небагатьох, для кого будь-які нові результати офіційних чи неофіційних розслідувань були на вагу золота. За цей рік кремлівська пропаганда зуміла його не лише звинуватити, а й виправдати.

Після того як офіційна версія слідчої групи оприлюднила інформацію про пошук свідків, котрі бачили б пересування самохідної установки ЗРК «Бук» у районі трагедії, російські інженери, які спершу доводили, що негерметичний літак Су-25 піднявся на висоту 10 тис. м, визнали за даними уражень Boeing, що стріляли в нього з «Бука», але українського, а не російського, як іще до того довели за

допомогою відкритих джерел незалежні розслідувачі із сайту [bellingcat](http://bellingcat.com). До версії з російським ЗРК схилялися й інші незалежні журналістські розслідування.

Саме такі проекти як [bellingcat](http://bellingcat.com) насправді відіграли чи не найвагомішу роль у спростуванні російської брехні протягом останнього року не лише щодо страшної катастрофи MH17. Активісти сайту не тільки ведуть постійне розслідування і спростовують російську маячню в цьому питанні, а й відстежують присутність військових РФ на території України. І для цього їм навіть не доводиться відриватися від своїх комп'ютерів. Саме такої роботи дуже бракує нині в українському інформаційному просторі, адже те, що нам видається цілком очевидним, залишає купу запитань і вагань у головах іноземців, а надто тих, хто втратив близьких у небі над Донбасом. ■

**ЗА РІК ФАКТИЧНО
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТИШІ
З БОКУ УКРАЇНИ ЩОДО
MH17 РОСІЙСЬКА
ПРОПАГАНДА ЗНАЙШЛА
ШПАРИНКИ,
КОРИСТУЮЧИСЬ ЯКИМИ
ПЕРЕКЛАДАЄ ВИНУ ЗА
ЗЛОЧИН МОСКВИ НА КИЇВ**

Автор:
Ольга
Ворожит

«Радянські» черги як супутники окупації

Автор:
Денис
Казанський

Прихильники сепаратистів так хотіли повернути СРСР, що їхня мрія нарешті здійснилася. Щоправда, про відновлення промислових підприємств, соціальні гарантії та низькі ціни, за які так любили Радянський Союз, мова поки що не йде. Зате на Донбас прийшла інша прикмета радянського часу – дефіцит.

Періодично на території «народних республік» зникають то ліки, то бензин, то вода, то продукти. Лідери бандформувань пояснюють такі перебої економічною блокадою, яку влаштувала Україна окупованим районам. Проте прихильники цієї версії чомусь геть ігнорують кордон із Росією, протяжність якого в «ЛНР» і «ДНР» становить кілька сотень кілометрів. Виходить, що або Москва, так само як і Київ, перекриває потік товарів до Луганська та Донецька, фактично підтримуючи таким чином блокаду України, або є якась інша причина, з якої Донбас має перебої з різними товарами.

Один із найяскравіших прикладів масового дефіциту – бензинова криза, яка настала в Донецькій області в середині червня. Проблеми з бензином траплялися і раніше, але цього разу криза стала найбільш затяжною та набула зовсім важкої форми. Понад два тижні купити пальне в Донецьку було надзвичайно складно, а ціни на нього встановилися на рівні 25–27 грн за літр, що набагато дорожче, ніж у Росії та Україні. Біля заправок у місті та області вмиль вишикувалися кілометрові черги. При цьому якщо до Донецька російські бензовози ще доїжджали, то в малих містах і селищах настала справжня бензинова засуха.

Для полегшення пошуку пального на заправках донеччани навіть створили в соціальній мережі спеціальну групу, в якій обмінювалися інформацією про те, де і за якою ціною в продажу є пальне. Якщо бензин з'являвся на одній із заправок, інформація про це одразу ж розліталася в мережі й у потрібний район моментально стягувалися водії з усього міста. У групі також давали оголошення про перепродаж пального перекупники, які обіцяли підвезти його в зручне зазаванникові місце. На брак бензину в Twitter скаржився навіть англієць Грем Філіпс, що працює на російську пропаганду.

Лідер бойовиків «ДНР» Олександр Захарченко ще 24 червня пообіцяв, що пальне з'явиться в місті протягом трьох-чотирьох днів, однак дефіцит усе ще зберігається. При цьому бойовики так і не змогли виразно пояснити, у чому причина блокування його поставок із Росії. Утім, вирішити проблеми з бензином і домогтися зниження цін на нього Захарченко обіцяв практично щомісяця, і щоразу його слова виявлялися порожнім струсом повітря. У мережі поступово накопичилася ціла колекція відеороликів із нездійсненими бензиновими обіцянками лідера «ДНР». Приміром, на пресконференції в березні Захарченко говорив: бензин по 20 грн. У квітні запевняв, що в Донецьку він ось-ось коштуватиме дешевше, ніж в Україні. Але до липня ці слова так і не стали реальністю. Зараз ціни на пальне становлять близько 50 російських рублів за літр, що за місцевим курсом відповідає 25 грн.

Іншою великою проблемою в Донецьку є брак ліків. Асортимент аптек на окупованій те-

риторії поступово збіднів, багато з них просто закрилися, а ті препарати, що потрапляють у зону АТО, зазвичай коштують удвічі-втричі дорожче, ніж в Україні. Деякі життєво важливі медикаменти стали взагалі недоступними населенню.

У гострому дефіциті серцеві ліки, препарати, що нормалізують тиск, та заспокійливі. Велика потреба в антибіотиках, протизапальних і протиалергійних засобах, в інсуліні.

Через брак ліків на окупованих територіях разом із «пенсійним туризмом» виникло таке явище, як «аптечний туризм». Люди їздять по ліки для себе та знайомих на підконтрольні Україні території. Необхідні препарати також можна замовити за оголошенням у підприємливих кур'єрів.

Цікаво, що в цьому випадку причина гострого дефіциту ліків у зоні АТО полягає не тільки в тому, що через лінію фронту їх не пропускає Україна, а й у тому, що їх заборонили ввозити з України самі сепаратисти.

Не так давно «совмін ЛНР» видав постанову, в якій зазначалося, що «ввезення лікарських засобів та виробів медичного призначення з території України як шляхом укладення прямих договорів (контрактів) з українськими постачальниками, так і через постачальників, зареєстрованих на території Донецької Народної Республіки, забороняється».

При цьому замінити українські ліки в Луганській області

Один із
найяскравіших
прикладів
масового
дефіциту –
бензинова
криза, яка
настала в
Донецькій
області в
середині
червня

російськими так і не змогли. У шахтарських містах, як і раніше, спостерігається гострий дефіцит препаратів, а ті, що продаються, виставлені на вітрини з шаленою націнкою.

З приходом сепаратистів загострилася ще одна хронічна проблема Донбасу – нестача води. Лінія фронту відокремлює промислові агломерації Донецької та Луганської областей, захоплені бойовиками, від головної водної артерії регіону – Сіверського Дінця. У результаті так звані народні республіки стали залежними від поставок води з території супротивника.

Утім, супротивник виявився гуманним. Замість того щоб просто перекрити окупованими територіями воду та відновити подачу в обмін на припинення обстрілів, українська сторона справно постачала її терористам навіть у період кровопролитних боїв за донецький аеропорт та Дебальцеве в січні – лютому цього року.

Однак на Луганщині зрештою бойовики все ж домоглися водного ембарго. Причому влаштували його фактично своїми руками, розбомбивши водогони, що йдуть у «ЛНР» із території, підконтрольної Україні, та знеструмивши насосні станції. Зрештою свого часу очільник Луганської області Геннадій Москаль попросту оголосив «комунальну війну» владі «ЛНР» і перекрив воду окупантам.

Таке рішення чиновник назвав вимушеним. «У мене не за-

лишається іншого виходу, ніж повністю перекрити подачу води. Водопостачання буде відновлено тільки після того, як у Станиці з'явиться світло. Будемо діяти за принципом Остапа Бендера: ввечері світло, вранці вода», – заявив Москаль.

Спочатку люди купували привізну воду, яку їм доставляли цистерни, проте пізніше почалися перебої і з підвезенням. У Луганську ситуація більш-менш стабільна, набагато гірше справи в Алчевську та прилеглих містах. Там мешканці почали набирати воду з технічних ставків і шахтних відстійників.

У соціальних мережах жителі окупованих територій з однаковим ентузіазмом лають як київський, так і луганський уряди. При цьому зрозуміло, що ситуація найближчим часом навряд чи покращиться, оскільки сепаратисти не платять Україні за водопостачання на свої території і навряд чи це робитимуть.

У захоплених бойовиками районах Донецької та Луганської областей склалася досить дивна ситуація, коли, з одного боку, начебто і далі працює ринкова економіка, а з другого – практично в усіх сферах у тій чи іншій формі спостерігається дефіцит. Десь не вистачає тропічних фруктів, десь цигарок, десь засобів гігієни. Попит на Донбасі, всупереч законам економіки, не породжує пропозицію. Російські підприємці не поспішають займати

звільнені від українських товарів ринки, незважаючи на те що на Донбасі вже кілька місяців ходять рублі, а в'їхати з території Росії не становить жодної проблеми.

Підприємці в Донецьку пояснюють такий феномен досить просто. У «ДНР» насправді складно що-небудь провезти. Щоб увозити товар і займатися бізнесом, необхідно платити данину польовим командирам бойовиків, а також давати гроші за проїзд через блокпости. У підсумку ціна товару значно зростає, а більша частина прибутку розчиняється. «Митні» блокпости для збору данини стоять навіть на кордонах між «ЛНР» та «ДНР», що відзначав у своєму блозі російський письменник-націоналіст Едуард Лімонов.

За словами підприємців, ватажкам бойовиків вигідно, щоб штучний дефіцит на підконтрольних їм територіях зберігався. Таким чином вони, з одного боку, створюють ситуацію, коли всі товари є в наявності лише в тих торгових точках, які свого часу «віджали» у власників польові командири, як-от «Перший республіканський супермаркет» у Донецьку або супермаркет «Народний» у Лу-

ПОПИТ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ВСУПЕРЕЧ ЗАКОНАМ ЕКОНОМІКИ НЕ ПОРОДЖУЄ ПРОПОЗИЦІЮ

ганську, що контролюється сім'єю Ігоря Плотницького. А з другого – отримують гроші від комерсантів за ввезення товарів у захоплені міста.

Як довго триватиме таке становище, невідомо. Ситуації, у якій опинився Донбас, не позаздриш. Безумовно, причиною труднощів у пересуванні людей і товарів із Росії та України на Донбасі стали озброєні банди бойовиків, від яких була вимушена відгородитися Україна. І поки цю першопричину не усунуто, труднощі на окупованих територіях не зникнуть. От тільки схоже, що бандити закріпилися в Донецьку та Луганську надовго. А це означає, що попереду в місцевих мешканців ще багато випробувань. ■

U.TYZHDEN@UKR.NET

Нові податки як засіб проти рецесії

Якою буде нова податкова система

В Україні триває підготовка податкової реформи. Її логічним завершенням повинен стати запуск принципово нової системи від 1 січня наступного року. Для цього проект має ще пройти Верховну Раду, яка отримає його для обговорення та голосування до кінця осені. А поки що ключові елементи перетворень обговорюються на експертному рівні. І хоча в медіа потрапляє недостатньо інформації про майбутні зміни фіскального законодавства, у фахівців, котрі займаються цими питаннями, вже чимало напрацювань. Таким чином поступово виимальовуються контури нової податкової системи України.

КОМАНДА ЗМІН

Податкова реформа – ключовий фактор можливого покращення інвестиційного клімату, вплив котрого на перспективи розвитку національної економіки важко переоцінити. Це, мабуть, розуміє міністр фінансів Наталя Яресько, яку призначили відповідальною за перетворення. Вона керує Цільовою командою з проведення податкової реформи, що акумулює всі пропозиції змін від громадянського суспільства, а також, аналізуючи успішний іноземний досвід та враховуючи наші реалії, намагається прийти до найефективнішої моделі.

Фактично цей колектив фахівців є центром прийняття рішень щодо майбутньої податкової реформи, від якого залежить, наскільки лояльною до бізнесу та прихильною до економічного розвитку буде нова система. Організація його роботи має кілька переваг і трохи недоліків. По-перше, очевидний плюс – до команди входять не тільки податківці. Із близько 20 учасників лише троє працюють у Державній фіскальній службі України (ДФСУ). Ще троє – у Мінекономіки та Мін-

**Автор:
Любомир
Шавалюк**

фіні, п'ятеро – депутати Верховної Ради. Тобто влада засвоїла урок із торішнього фарсу, коли над змінами до податкового законодавства працювали виключно податківці, передбачувано діставши результат, який принципово нічого в системі не змінював. Отже, є всі шанси для втілення в життя позиції Петра Порошенка, висловленої в посланні до Верховної Ради, про те, що потрібно змістити акцент у податках із фіскальної на стимулювальну функцію.

По-друге, до команди входять іноземні радники, які не лише в деталях володіють аспектами податкових реформ в успішних країнах, а й були там їх ініціаторами та безпосередніми реалізаторами, як-от колишній віце-прем'єр Словаччини Іван Міклош. Їхній досвід, безперечно, стане у пригоді. По-третє, в команді є п'ятеро осіб від громадянського суспільства та бізнес-спільноти, зокрема представники найбільших об'єднань іноземного бізнесу в Україні: Європейської Бізнес Асоціації (ЕВА) та Американської торгової палати

спективі трьох-п'яти років, провести, мабуть, не вдасться. Адже фонд не підтримає жодної ініціативи, яка створювала б ризики для бюджетних надходжень. Із другого боку, наявність у команді делегатів іноземного бізнесу (від ЕВА та АСБ) за відсутності прямого представництва українських підприємців (добре, що олігархи не репрезентовані, хоча декотрі з депутатів опосередковано можуть відстоювати їхні інтереси), не виключено, призведе до появи у концепції нової податкової системи небажаного крену в бік іноземців.

У підсумку робота Цільової команди з проведення податкової реформи може бути або надзвичайно результативною, або вкрай невдалою. Адже вона об'єднує фіскалів, що вивчили систему зсередини, але не знають, якою вона повинна бути; громадянське суспільство, котре має бачення потрібної Україні податкової системи, але не завжди розуміє інструменти, якими можна його реалізувати; іноземців, що добре знають нюанси найкращих податкових реформ, але не втаємничені в місцеві особливості; депутатів, які вносять свій елемент популізму, що мобілізуватиме республіканців команди. Якщо всі ці сторони «зіграються», тобто об'єднані будуть одна одну, результат вийде хорошим. Але якщо вони свідомо працюватимуть деструктивно, то жодна з них навіть за величезного бажання без допомоги інших путньої податкової реформи не спроєктує.

ТОЧКИ ДОКЛАДАННЯ ЗУСИЛЬ

Якщо говорити про принципи нової податкової системи, якої потребує Україна, то більшість із них повинна відобразити в нас те, що успішно працює за кордоном. Але мають бути й такі, які врахо-

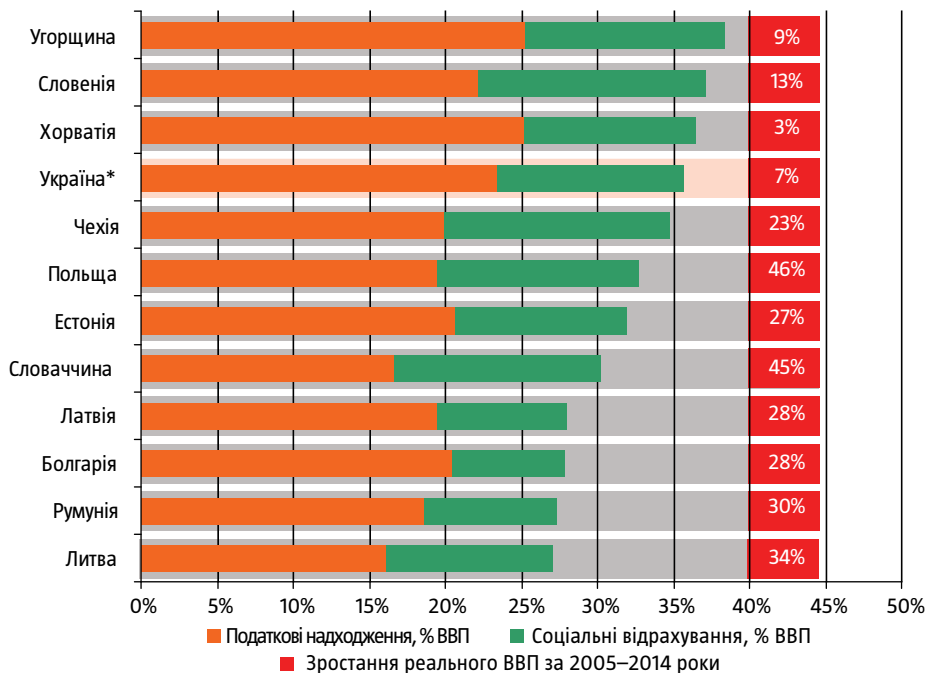
РЕОРГАНІЗАЦІЯ ФІСКАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПОВИННА ЙТИ ПЛІЧ-О-ПЛІЧ ІЗ ОБМЕЖЕННЯМ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ

(АСБ). Отже, думку суспільства та бізнесу буде враховано, що, погодьмося, донедавна в Україні траплялося рідко.

Серед недоліків організації Цільової команди можна виділити два. З одного боку, до неї входять два представники МВФ. Це означає, що радикальну реформу, яка ціною короткотривалих утрат у наповненні скарбниці відкривала б шлях для різкого економічного зростання в пер-

Податкова конкуренція

У більшості країн Південної та Східної Європи через податкові надходження та соціальні відрахування перерозподіляється значно менша частина ВВП, ніж в Україні. Що менше платять бізнес і населення, то вищими є темпи економічного зростання відповідної країни.

*Дані податкових надходжень та соціальних відрахувань для України взято за 2014 рік, для решти країн – за 2013-й

За даними Євростату, Держстату, Держказначейства та позабюджетних фондів, власні розрахунки

вують суто вітчизняні особливості.

Парадокс у тому, що деякі із ключових факторів успіху податкової реформи лежать поза нею. Наприклад, за даними щорічного Глобального звіту з конкурентоспроможності, Україна посідає 138-ме місце серед 144 країн за показником марнотратності (читай: розкрадання) бюджетних видатків. Прямий наслідок: наші громадяни часто не довіряють державі та чиновникам і не платять податків, справедливо аргументуючи це тим, що гроші все одно підуть не туди, куди потрібно. За таких умов навіть ідеальна податкова реформа не матиме успіху, якщо держава не навчиться ефективно й ощадливо розпоряджатися коштами платників податків, адже ті й надалі не довірятимуть їй і платитимуть їй. Реорганізація фіскальної системи повинна йти пліч-о-пліч із обмеженням бюджетних видатків, створенням прозорих державних закупівель, максимальним нівелюванням корупції серед чиновників, котрі, як не крути, найняті суспільством і отримують зарплату

з коштів платників податків. Щоб нова система стала ефективною відразу після запуску, до кінця цього року Україна має провести левову частку інших, паралельних не менш необхідних реформ.

Другий наріжний камінь ефективної реформи – психологія податківця та митника. Як і в більшості нерозвинених країн, часто з тоталітарним минулим, люди цієї професії фактично належать до силового блоку влади, носять погони тощо. Їм здебільшого притаманні дві моделі поведінки: або «всі бізнесмени крадуть у держави, інтереси якої ми не втомно захищаємо, тому застосуємо тиск», або «про все можна домовитися за певну платню чи за вказівкою згори». Усвідомлення того, що вони найняті суспільством і утримуються за його рахунок, немає і ніколи не було. Відтак реформа повинна не лише змінити (в розумних межах, які ще слід визначити) особовий склад ДФС, а й закласти в податкову систему такі механізми, які убезпечували б суспільство та бізнес від свавілля фіскалів та мит-

Україна посідає
138-ме
місце серед 144
країн за
показником
марнотратності
бюджетних
видатків

ників. Ідеться про мінімізацію контактів платників та інспекторів, скорочення штату останніх, щоб вони займалися роботою і не встигали ходити по хабарі, аж до законодавчого обмеження тривалості перевірок, їх кількості (планових і позапланових разом) та інших інструментів.

А головне завдання реформи лежить на поверхні: послабити фіскальний тиск на бізнес. Але інтерпретувати його можна по-різному. У макроекономічному контексті на податкові надходження та соціальні відрахування в Україні витрачається зовсім велика частина ВВП (див. «Податкова конкуренція»), у результаті чого в підприємств та населення залишається відносно менше фінансового ресурсу, дефіцитність якого обмежує інвестиції й заважає економіці розвиватися.

На графіку чітко видно, що серед країн Східної та Центральної Європи саме ті, які виділяють у вигляді податків та зборів менше коштів, розвиваються швидше. Це основний макроекономічний висновок, який потрібно врахувати в українській реформі. З нього випливає, що наша податкова система неконкурентна навіть у регіональному контексті, не кажучи про глобальний (іноземний інвестор може вибрати з десятків країн – наших сусідів із «легшою» податковою системою для створення бізнесу). Щоб виправити це, слід послабити фіскальне навантаження на 7–8% ВВП, або на 20–25% того, що маємо зараз. А для цього треба радикально урізати видатки держбюджету в двох площинах: мінімізувати кількість украдених та неефективно витрачених бюджетних коштів (хоча самого цього кроку замало), що можливо лише в результаті комплексних реформ, та відмовитися від деяких функцій держави (один із варіантів, але не єдиний – зробити освіту й охорону здоров'я платними і здебільшого приватними), будуючи її на ліберальних засадах. Власне, другий варіант дотепер був Україні невластивий, а окремі особи, переконані патерналістами, котрих у нас чимало, тільки при згадці про такий сценарій щоразу вчиняють неймовірний бунт. Тому тут питання годиться ставити руба: або патерналізм і повсякчасна бідність, або «маленька» держава й шанс на

розвиток економіки. Третього шляху немає.

У глобальному контексті ситуація така. За даними рейтингу «Легкість ведення бізнесу-2015», у розділі «Сплата податків» Україна посідає 105-те місце серед 189 країн (у розділі «Міжнародна торгівля» – 154-те, тобто митниця потребує ще більшого реформування). При цьому рейтинг указує, що вітчизняний бізнес здійснює в середньому п'ять (?) платежів на рік, витрачає 350 год на заповнення всілякої звітності для сплати податків і витримує фіскальне навантаження 52,9% прибутків. Для орієнтиру: в країнах, які посідають перше місце (Катар та ОАЕ), податки платять чотири рази на рік, витрачають на документи відповідно 41 та 12 год й віддають до скарбниці 11,3% та 14,8% прибутків. Якщо орієнтуватися на першу тридцятку, до якої ми маємо ввійти через п'ять років згідно зі Стратегією-2020, то її замкає невеличка азіяська країна Бруней. У ній бізнес, здійснюючи податкові платежі 27 разів на рік, витрачає на заповнення й подачу податкових декларацій 93 год і має податкове навантаження 15,8% прибутків. Ці орієнтири показують, що податковий тягар за кількістю витрачених грошей і часу в Україні слід зменшувати в рази. Тільки тоді можна сподіватися на глобальну конкурентоспроможність нашого інвестиційного клімату. Коли зважити на корупційну складову й порахувати кошти, витрачені на побудову палаців, що їх податкові адміністрації мають чи не в кожному районі України (годі й казати про хороми самих податківців), то поле для збільшення ефективності за допомогою фіскальної реформи практично безмежне.

КОНСТРУКТИВНІ ПРОПОЗИЦІЇ

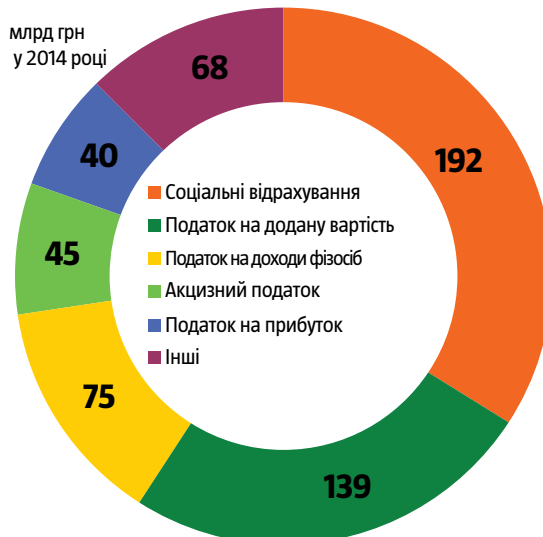
Проект реформи податкової системи активно обговорюють. Нині на сайті reforgms.in.ua, який консолює відповідну інформацію, розміщено пропозиції щодо змін від 10 сторін, від деякого навіть по дватри документи. Стосовно частини запропонованих нововведень спільну думку мають майже всі учасники процесу. Такі пропозиції, мабуть, буде реалізовано.

Більшість експертів та й чимало бізнесменів сходяться на

Порізати податковий пиріг

Торік податкові надходження та соціальні відрахування становили майже 36% ВВП, що забагато для бідної держави. Левова частка цієї суми, 88%, надходить лише від п'яти податків і зборів. Це створює підстави відмовитися від більшості інших.

млрд грн
у 2014 році

За даними Держказначейства, позабюджетних фондів, власні розрахунки

За даними рейтингу «Легкість ведення бізнесу-2015», у розділі «Сплата податків» Україна посідає

105-те
місце серед
189 країн

тому, що в Україні адміністрування податків є значно серйознішою проблемою, ніж їх високі ставки. Тобто реформувати треба не так самі податки чи ставки, як систему відносин між платником та інспектором. Це найскладніший елемент реформи й найбільший виклик для її впровадження. Адаже, щоб досягнути балансу, за якого інспектор не зможе трактувати законодавство як йому заманеться, не братиме хабарів і не застосовуватиме сили, а платник даватиме справедливую суму, потрібно знати систему зсередини, будучи при цьому досить відстороненим, щоб подивитися на її недоліки збоку. Сумістити такі

БІЛЬШІСТЬ ЕКСПЕРТІВ ТА Й ЧИМАЛО БІЗНЕСМЕНІВ СХОДЯТЬСЯ НА ТОМУ, ЩО В УКРАЇНІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ Є ЗНАЧНО СЕРЬОЗНІШОЮ ПРОБЛЕМОЮ, НІЖ ЇХ ВИСОКІ СТАВКИ

якості в одній людині неможливо. Ось чому важливою є співпраця між учасниками Цільової команди з різних сфер.

Помітна частина експертів пропонує перейняти естонську

модель податку на прибуток. Суть її в тому, щоб оподатковувати не весь прибуток підприємства, а лише розподілений у вигляді дивідендів та інших виплат. Це знімає кілька проблем. По-перше, якщо компанія вкладає в розвиток усе, що заробила, то податку не платить. Результат позитивний для підприємця і стимулює зростання економіки. По-друге, відпадає питання подвійного оподаткування, коли бізнесмен сплачує спочатку із прибутку, а потім ще й із дивідендів. По-третє, зайвим стає приховувати прибутки й виводити їх в офшори, адже якщо вони не розподіляються, то їх не оподатковують. У гіршому разі вони лежать на рахунках підприємств, позитивно впливаючи на банківську систему, якщо їх не використовують для інвестицій. По-четверте, фактично зникає необхідність податкового обліку, що спрощує систему загалом. Експерти Реанімаційного пакета реформ (РІПР) радикально пропонують скасувати податковий облік, ввівши податок на прибуток естонського типу.

Цікава ситуація з податком на додану вартість (ПДВ). Дехто радить його взагалі скасувати як такий, що породжує найбільше зловживань і сприяє корупції. Але не все так просто. За даними Євростату, в країнах Південної та Східної Європи ПДВ або його аналог у 2013 році приносив від 21% (Словаччина) до 35% (Хорватія) суми податкових надходжень та соціальних відрахувань (6,4–12,6% ВВП). Тобто цей податок зазвичай є бюджетоутворювальним. Україна тримається в руслі своїх сусідів, адже за результатами минулого року надходження від ПДВ становили 24,9% фіскальних платежів та соціальних відрахувань (8,9% ВВП). Тому цей податок можна теоретично замінити певним аналогом (податком з обороту), але не можна скасувати повністю без негативних наслідків. Бо в країні, де база обкладання прямими податками (на прибуток підприємств та з доходів фізичних осіб) надзвичайно нестабільна й аморфна, особливо у періоди кризи, непрямі податки виконують функцію такого собі стабілізатора надходжень до скарбниці. Звичайно, цей підхід не звільняє державу від пошуку можливос-

тей менше втрачати на відшкодуванні фіктивного ПДВ, правильно організувати його повернення справжнім експортерам та забезпечувати більшу сплачуваність цього податку. Експерти Цільової команди мають щодо цього кілька пропозицій.

Парадокс податку на додану вартість в українських умовах полягає в тому, що зі 139 млрд грн (див. «**Порізати податковий пиріг**»), зібраних торік, 107 млрд грн прийшли від увезених на територію України товарів, тобто з імпорту, й лише 31 млрд грн – від вироблених усередині держави (81 млрд грн, сплачений внутрішнім виробником, мінус 50 млрд грн, відшкодовані експортерам). Тобто якби ми жили бодай 50 років тому, то, просто ввівши відповідні імпортні мита, дістали б для бюджету той самий ефект. Але така альтернатива неможлива тепер, коли, належачи до СОТ, ми мусимо торгувати практично з усім світом за митними ставками, що не перевищують 5%, а з європейськими країнами невдовзі взагалі вестимемо торгівлю без тарифних обмежень відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС.

Водночас наведеним фактом можна скористатися. Роблячи в новій податковій системі акцент на ПДВ і зменшуючи податки на зарплату та прибутки, ми таким чином робитимемо дорожчим імпорт за відносної дешевизни товарів внутрішнього виробництва (у їх собівартості тепер буде менше податкових платежів, нарахованих на зарплату й прибуток). Це стимулюватиме національного виробника й навіть робитиме його більш конкурентоспроможним на глобальному ринку, якщо податки на прибуток та зарплату будуть помітно нижчими, ніж у інших гравців. Єдине «але» полягає в тому, що, за оцінками експертів, ціна уникнення сплати ПДВ в Україні становить 11–12% бази обкладання цим податком. Якщо ми піднімемо його ставку значно вище ніж теперішні 20%, то різко зросте кількість ухилянь від сплати, а реальна податкова база впаде. Як організувати систему податку на додану вартість так, щоб цього уникнути, – питання, над яким експертам треба ще подумати.

Якщо ми хочемо будувати економіку майбутнього, базовану на послугах та знаннях, то нова податкова система не зможе обійтися без ПДВ або аналогічного непрямого податку. Річ у тому, що такі економіки мають у центрі не фізичний, а людський капітал, котрий є занадто мобільним для податківців і часто виробляє досить аморфний продукт. У цьому контексті виробництво й зарплати ефективно оподат-

ковувати буде дуже важко, а от споживання за належного контролю продажу – цілком реально. Податок на додану вартість за умови ефективного його функціонування допоможе впоратися із цим.

Не можна залишити без змін систему єдиного соціального внеску (ЄСВ). Він занадто громіздкий і важкий для бізнесу навіть з урахуванням тих змін, які запрацювали 2015 року. Як наслідок – повсюдні зарплати в конвертах та мінімізація з використанням суб'єктів підприємницької діяльності. Міністр соціальної політики якось казав, що в Україні в тіні перебуває близько 200 млрд грн зарплат. Насправді деякі показники вказують на те, що реальна сума в півтора-два рази більша. Це створює підґрунтя для радикальних дій у відповідному напрямку. Цікавий варіант запропонувала Громадянська платформа «Нова країна»: зафіксувати ЄСВ на рівні теперішньої ставки, скажімо, 40% від мінімальної зарплати. Якщо загальнопоширена думка про те, що частка тіньової економіки України становить 50% офіційного ВВП, виявиться правильною, то її вихід із тіні практично повністю компенсує втрати від зменшення сум, які сплачують ті, хто заробляє більше, ніж мінімальну зарплату. Пропозиція має форму регресивного податку й передбачає ризики для наповнення бюджету, тому потребує доопрацювання. Однак приблизні розрахунки вказують на те, що втрати держскарбниці можуть бути відносно незначними, а вплив на податкову базу однозначно позитивний. До того ж зі зростанням економіки уряд може підвищувати мінімальну зарплату й таким чином отримувати більше надходжень від суб'єктів, які вийшли з тіні.

Однією з найсмисливіших експертних пропозицій є створення системи окремих банківських податкових рахунків, на котрі в автоматичному режимі надходили б кошти як певний відсоток суми, що з'являється на рахунок суб'єкта господарювання. Ця система на вигляд дуже компактна й революційна, тому заслуговує на увагу. А от чи є в ній лазівки для ухиляння від оподаткування, ще належить вивчити.

Судячи із загальної кількості та якості пропозицій, нині триває дуже глибоке обговорення концепції податкової реформи. Чи виліється воно у проект ефективної, компактної та легкої податкової системи, покаже час. Але головне питання – чи буде в керівництва держави політична воля втілити цю модель у життя. Саме в цьому є сумніви з огляду на те, як призначали нового голову ДФС. ■

20–24 липня

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

23 липня, 17:00 – публічна дискусія «Створюємо соціальний оптимізм. Які цінності потрібно зараз закладати у серіали і фільми, що знімаються в Україні». Ініціатори – ініціативна група #КіноКраїна: StarLightMedia, Inter Media Group, «Медіа Група Україна», кіностудії FILM.UA Group, StarMedia і Pro TV. До участі запрошені також представники Міністерства культури України та Державного агентства України з питань кіно.

24 липня, 18:00 – буккросинг: друге життя однієї книги. Спільно з ГО «Європейське майбутнє України».

Київ (вул. Спаська, 5):

22 липня, 18:00 – презентація книжки Віктора Гречина «Вітербо».

Івано-Франківськ

(вул. Незалежності, 31):

22 липня, 18:00 – Сергій Шкабара, Наталя Ткачик: розмова про поезію.

Інформаційний партнер

Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Суб'єктивний фактор

Мукачівський вестерн, замість затулити собою столичний патрульний експеримент лише підкреслив його актуальність. Стало очевидно, що міняти ментів, які виступають єдиним фронтом із озброєними пацанами в «трениках», треба негайно й скрізь, інакше на роль захисників порядку, як вони його розуміють, претендуватимуть озброєні пацани в камуфляжі.

Нам значно легше перелічити, якою не повинна бути майбутня поліція, ніж сформулювати, якою вона бути повинна. Колись давно одна приятелька познайомила мене зі своїм нареченим – сержантом міліції. Хлопець був красень: високий, кремезний, синьоокий – геть-чисто Ален Делон. Я за звичкою став цікавитися в нього подробицями служби, а він як ілюстрацію дістав пару кайданків і вправно закував мені руки. І почав дуже уважно за мною стежити. А я за ним. Цей БДСМ тривав приблизно хвилин 15. Я не просив його зняти наручники, а він чекав, коли попрошу, й відверто насолоджувався мізансценою. Не думаю, що то були приховані ревності, просто будь-яка «маленька» людина шаленіє від влади, а надто коли середовище її спілкування внаслідок специфіки професії так чи так трохи зсунуто. Спробуйте тиждень без перерви виїздити на виклики: п'янички, наркомани, бомжі, злодюжки й бандюжки, подеколи крутелики – мимоволі почнеш бачити людство у темних барвах. А якщо твоє начальство – неситі жлоби, то поготів. А якщо воно вимагає данину, то взагалі неминуче. А якщо дає на квартал по 40 л пального на машину й два колеса як бонус, то ми отримаємо те, що отримали: озброєне злочинне угруповання чисельністю 358 тис. осіб, що, як відомо, майже вчетверо пере-

Автор:
Юрій
Макаров

вищує кількість, рекомендовану ООН.

Не маю сумніву, що згідно із законом нормального розподілу (автор не ВР, а Карл Фрідріх Гаус) навіть у сучасній міліції є окремі диваки, які ставлять понад усе права та інтереси громадян, але їхня кількість тяжіє до нуля, й загалом образ «дяді Стьопи» на нинішньому етапі (якщо чесно, на всіх попередніх теж) така сама брехня, як і решта творів його автора Сергея Міхалкова. А сумна реальність – обслуговування влади, «кришування», здирицтво й застосування пляшки з-під шампанського не за призначенням.

Яка різниця між словами «поліція» та «міліція»? Поліція – від слова «пбліс» (πόλις, давньогрецьке місто-держава),

чемо образити класних хлопців і особливо класних дівчат із нової патрульної служби, але ж це столиця, а там, де влада не так буде зацікавлена у блискучій вітрині, кадрова політика може проводитися менш ретельно, а завдання ставитимуться менш прозорі. Що ж, будь-який добрий почин за бажання можна занастити, але тут варто уважно прочитати новий закон (цього разу справді продукт ретельної творчості Верховної Ради, який ось-ось має бути підписаний президентом): за набір особового складу відповідають спеціально створені поліцейські комісії, на 60% сформовані із правозахисників та інших представників громадськості, заточених на те, щоб не толерувати неподобства.

Іншими словами, в систему закладено як пряник, так і батіг. З одного боку, пристойна платня, шикарні однострої, екологічно чистий транспорт та апіорні поваги й симпатія законослухняних громадян. Із іншого – більш-менш ефективний фільтр, який відсікатиме ласих до старих звичних схем претендентів. Насправді питання номер один: чи зможе запропонована модель забезпечити гідні умови мотивації новоспечених поліціантів, чи гарантовано візьмуть гору означені переваги, яких будь-кому шкода позбутися, над добре відомими спокусами? Тут питання не лише в органах внутрішньої безпеки МВС, із якими поки що не все зрозуміло, а й у загальних настроях і самих потенційних героїв боротьби за наш спокій, і громад, які мають пильно за ними стежити. Зрештою, на певних відрізках історії такі суб'єктивні фактори, як віра в можливість жити за правилами, бажання вдосконалювати навколишній простір і покращувати людські стосунки, подекуди стають вирішальними. ■

**НАМ ЗНАЧНО ЛЕГШЕ
ПЕРЕЛІЧИТИ, ЯКОЮ
НЕ ПОВИННА БУТИ
МАЙБУТНЯ ПОЛІЦІЯ,
НІЖ СФОРМУЛЮВАТИ,
ЯКОЮ ВОНА БУТИ ПОВИННА**

тобто це люди, яких громада повноважила дбати про лад на своїй території. Міліція – слово латинське, що має багато значень, але в основі його – «війна», «війн», переважно мається на увазі нерегулярне військо для внутрішнього використання (зокрема, ДУК ПС – класична міліція). Отці-засновники СРСР навмисно вжили його, щоб дистанціюватися від суворого спадку царизму (див. серіал «Народжена революцією»), й така назва для правоохоронних органів поширилася хіба що в Румунії, Монголії та інших радянських сателітах. За нею тягнеться шлейф асоціацій, що описується питомим російським словом «беспридел».

Розумію тих, хто стверджує: у Києві ми наразі бачимо показуху. Мовляв, не хо-

Випробування Йовбаком

Чи втримається Арсен Аваков на посаді після збройного інциденту на Закарпатті

МВС довго плуталося у версіях, чий є Микола Йовбак — «добровільний помічник і мисливець»

Автор:
Денис Казанський

Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков залишається єдиним силовиком, який сьогодні не є людиною президента й не підпорядковується беззаперечно його наказам, при цьому зберігаючи своє крісло від лютого 2014 року. Керівництво Генеральної прокуратури та СБУ Петро Порошенко на цей момент уже змінив. Причому основним критерієм нових призначень став не стільки професіоналізм, скільки особиста лояльність до гаранта. ГПУ очолив Ві-

ктор Шокін, що не хапає зірок з неба, а на чолі СБУ взагалі опинився чоловік з очевидним корупційним шлейфом.

Арсен Аваков, незважаючи на критику від президента і членів його фракції, а також численні негативні відгуки у ЗМІ, поки що залишається на посаді. Порошенко, судячи з усього, не проти замінити його зручнішою поштаттю, однак не може цього зробити. У Раді насилу вдалося набирати голоси для відставки Валентина Наливайченка, тож про звільнення Авакова, за яким стоїть друга за чисельністю фракція парламенту, донедавна президент міг тільки мріяти. Щоб домогтися звільнення незручного міністра, Порошенку потрібна воістину вагома причина. І нею може стати інцидент на Закарпатті, де міліція вступила в перестрілку з представниками «Правого сектору», двоє бійців якого були вбиті.

Не секрет, що Порошенко із дня його обрання главою держави у 2014-му мріє зосередити в своїх руках весь силовий блок. Однак цьому опираються практично всі конкуренти президента, які дуже не хочуть отримати нового Януковича. За визнанням одного з нардепів, Порошенко ще після парламентських виборів пропонував зробити Авакова міністром економіки, а в крісло очільника МВС посадити свою людину. Але команда «Народного фронту» й сам Аваков, зрозуміло, не погодилися. І Арсен Борисович зберіг за собою посаду.

Свій високий пост він отримав відразу після перемоги Євромайдану, оскільки був однією з головних бойових одиниць у революційній команді. На той момент Аваков разом із Турчиновим, Яценюком і Пашинським ще входив до політради «Батьківщини», тому міг розраховувати на місце в новому уряді. Перші заклики до його відставки пролунали вже через місяць після призначення міністром. 24 березня 2014-го під час затримання працівниками міліції в Рівненській області був убитий активіст «Правого сектору» Олександр Музичко, відомий також як Сашко Білий. Після його загибелі ПС оголосив, що помститься Авакову, й зажадав його відставки, проте

ФОТО: УНАІН

резонанс навколо загибелі Музичка швидко стих на тлі подій на Сході країни.

Відтоді за півтора року роботи Кабміну претензій до Авакова накопичилося багато, але досить поширена і протилежна думка. Мовляв, нинішній міністр зробив на посаді більше, ніж будь-хто з попередників. Тільки після призначення Арсена Борисовича у МВС почалося хоч щось віддалено схоже на реформи. Характерно, що Порошенко підкреслено хвалить за позитивні досягнення МВС тільки заступника Авакова Еку Згуладзе, тоді як на самого міністра пропрезидентські сили намагаються звальювати весь негатив. Зокрема, саме Згуладзе дісталася вся похвала за створення нової патрульної поліції.

За час роботи міністром внутрішніх справ Арсену Авакову так і не вдалося подолати корупцію і підняти довіру населення до міліції. А нещодавній інцидент у Мукачевому, навпаки, тільки додав негативу. В останні дні про відставку Авакова заговорили з новою силою. За весь час його перебування на посаді це, мабуть, найсерйозніший привід для таких розмов.

Прихильники «Правого сектору» стверджують, що міліція перша відкрила по них вогонь, через що добровольці й зазнали втрат. Якби було навпаки, запевняють вони, жертв та поранених серед правоохоронців виявилось б більше. Міліція, зрозуміло, заперечує цю версію. От тільки рівень довіри до неї настільки низький, що навіть наданий відеозапис не переконує прибічників ПС.

Ще більший скандал викликали кадри відеосюжету «Радіо Свобода», на яких добре видно людину в спортивних штанах із вогнепальною зброєю, яка стоїть на дорозі разом із працівниками міліції і перевіряє машини, що проїжджають. Аналогія з донецькими та луганськими «ополченцями», котрі також перший час стояли на постах разом із міліціонерами, здалася глядачам надто очевидною, тому відразу виникло запитання: хто цей громадянин і що він робив на міліцейському блокпосту в Мукачевому.

Пояснення підлеглих Авакова виявилися досить плутаними. Спочатку голова прес-служби МВС Артем Шевченко

повідомив на своїй сторінці у Facebook, що люди в цивільному, які опинилися в кадрі відеосюжету, є співробітниками міліції, котрі по тривозі були викликані на роботу й не встигли переодягнутись у форму. Таку саму інформацію закарпатські емвеесники повідомили й нардепові Єгору Фірсову, який, перебуваючи в Мукачевому, спробував знайти «міліціонера». Паралельно в мережі з'явилася інформація, що людина в спортивних штанах насправді є наближеною до депутата Ланьо і в міліції не служить.

У МВС, імовірно, зрозуміли, що обман рано чи пізно буде викрито, тому від первісних пояснень відмовилися. Той самий Артем Шевченко повідомив, що громадянин у цивільному все-таки не міліціонер, а простий мисливець на ім'я Микола Йовбак, який проїжджав повз пост правоохоронців зі зброєю і відчув непереборне бажання охороняти порядок разом із ними. Згодом сам пан Йовбак продемонстрував у ефірі hromadske.tv посвідчення добровільного помічника МВС.

Така плутанина у свідченнях викликала в соціальних мережах хвилю насмішок та обурення. Стало зрозуміло, що в міліції брешуть. До того ж на сайті Верховної Ради серед помічників депутата Ланьо опинилася людина з таким самим прізвищем, родом із того-таки села, що й «мисливець» Йовбак.

На Закарпатті про співпрацю міліції з людьми Ланьо, якого називають кримінальним авторитетом, говорять відверто. І якщо ця інформація відповідає дійсності, то новини для Арсена Авакова зовсім погані. Виходить, що МВС у Закарпатській області – це щось на зразок особистого охоронного агентства одного з місцевих олігархів, а міліціонери нічим не відрізняються від тітушків, із якими разом патрулюють дороги.

Чи будуть звільнені закарпатські чиновники, питання наразі відкрите. Аваков, швидше за все, поки що збереже свій пост. Але привід для звільнення незручного міністра в Порошенка нарешті з'явився. Події в Мукачевому лягли на репутацію Арсена Авакова жирною чорною плямою, стерти яку буде не так просто. ■

К Н И Г А Р Н Я

«СВОЇ» Й «ЧУЖІ» МІНІСТРИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Міністр внутрішніх справ	Походження	Діяльність	Нинішній статус
 Андрій Васи́лишин 24 серпня 1991 – 21 липня 1994	Народився 1933 року на Хмельниччині. Кадровий міліціонер. На час проголошення незалежності України міністр внутрішніх справ УРСР	Стояв біля початків української міліції. За його керівництва створені Національне бюро Інтерполу України, Служба міжнародних зв'язків, Головне управління боротьби з організованою злочинністю, підрозділ «Беркут»	Генерал внутрішньої служби України. Президент Всеукраїнського фонду правохоронних органів, Збройних сил і військових формувань «Україна». Радник Міністерства внутрішніх справ України
 Володимир Радченко 21 липня 1994 – 3 липня 1995	Народився в Києві 1948 року. Кадровий чекіст, у системі КДБ із 1972 року. На посаду міністра внутрішніх справ прийшов із посади заступника голови СБУ	Радченко вдалося систематизувати роботу міністерства і змусити якісніше працювати підконтрольній йому структури. За перші п'ять місяців його перебування в ранзі міністра органи розкрили понад 300 випадків розкрадань майна, близько 350 фактів вимагання, але натомість резонансні справи з викрадення в січні 1994 року Михайла Бойчишина, голови секретаріату Народного руху, чи побиття в лютому цього самого року Ілька Кучеріва, президента Фонду «Демократичні ініціативи», та інші пов'язані з політикою справи не були розкриті	Після звільнення з посади міністра внутрішніх справ двічі призначався головою СБУ (1995–1998, 2001–2003), працював секретарем РНБО (2003–2005) та віцепрем'єр-міністром України (12.01–25.05.2007). Генерал армії України. На пенсії
 Юрій Кравченко 27 липня 1995 – 26 березня 2001	Народився 1951 року в Олександрії на Кіровоградщині. Кадровий радянський міліціонер. На посаду міністра внутрішніх справ прийшов із посади заступника міністра – начальника кримінальної міліції МВС України	Був найближчим соратником президента Кучми і вважався одним із імовірних його наступників. Кравченко зумів здолати хвилю бандитизму ОЗУ, особливо в Криму, розпочав реформу міліції, здійснив перехід на нову, відмінну від радянської форму. За Кравченка переписані всі внутрішні інструкції з оперативно-розшукової роботи. Також із його ініціативи створено податкову міліцію. Епоха Кравченка запам'яталася «чорним вітерком» – кривавим похороном Патріарха УПЦ КП Володимира (Романюка) на Софійській площі, вбивством Євгена Шербаня, банкіра Вадима Гетьмана і начальника Південно-Західної залізниці Бориса Олійника та зникненням опозиційного журналіста Георгія Гонгадзе	Був звинувачений у зникненні журналіста Георгія Гонгадзе і визнаний винним як замовник вбивства журналіста. Помер 4 березня 2005 року внаслідок двох пострілів у голову. Офіційне слідство дійшло висновку, що це було самогубство
 Юрій Смирнов 26 березня 2001 – 27 серпня 2003	Генерал-полковник міліції. Народився 1948 року в Костромській області РФ. Кадровий міліціонер. На посаду міністра прийшов з посади заступника міністра	Перебування на посаді міністра запам'яталося гучними заявами і діяльністю, спрямованою на збереження влади президента Кучми. Незважаючи на декларації, що міліція не втручатиметься в політичні баталії, саме за часів Смирнова опозиція була значною мірою подавлена. Його намагання боротися з корупцією в міліцейських лавах не дали помітних результатів	Нині у бізнесі. До 2008 року працював першим заступником голови правління ПриватБанку, а згодом став віцепрезидентом корпорації «Веста»
 Микола Білоко́нь 27 серпня 2003 – 3 лютого 2005	Народився 1955 року на Вінниччині. Кадровий міліціонер, генерал-полковник міліції. На посаду міністра потрапив з Адміністрації президента України	Намагався проводити реформи в МВС. Усе діловодство було переведено на українську мову, введено доплати за розкриття злочинів. На відміну від інших міністрів не вважав за потрібне дистанціювати МВС від влади та політики. За міністра Білоконя вперше була застосована технологія співпраці тітушків із міліціонерами на виборах у Мукачевому. Білоконя розглядали як одну з ключових персон в організації фальсифікацій президентських виборів 2004 року, звинувачували в підписанні таємного наказу, яким заохочувався тиск міліції на опозицію, а також у фінансових зловживаннях	Здобув російське громадянство. За різними даними, в Москві працював у корпорації «Система», а також обійняв посаду радника МВС РФ. В Україні наважився на відати лише після реваншу Януковича
 Юрій Луценко 4 лютого 2005 – 1 грудня 2006; 18 грудня 2007 – 28 січня 2010	Народився 1964 року в Рівному. Український політик і державний діяч. Міністром внутрішніх справ став після перемоги Помаранчевої революції	Перший цивільний керівник МВС. Працював в урядах Юлії Тимошенко, Юрія Єханурова і Віктора Януковича. На посаді міністра запам'ятався неординарними підходами до роботи, радикальними кадровими рішеннями, значними чистками в структурах МВС, скасуванням ДАІ та надмірною публічністю, яка призвела до втечі численних підозрюваних. За Луценка був заарештований Борис Колесніков, а на допити викликали Віктора Медведчука та Ріната Ахметова. Утім, жоден із них не був притягнутий до відповідальності. Другий міністерський термін Луценка був зіпсований педофільським скандалом в «Артеку», справою депутата Віктора Лозінського, бійкою з тодішнім мером Києва Леонідом Черновецьким та алкогольним конфліктом в аеропорту Франкфурта-на-Майні	Після приходу до влади Януковича заарештований Генпрокуратурою і засуджений спочатку на чотири роки, а потім ще на два. Згодом звільнений згідно з указом президента Януковича про помилування. Нині народний депутат, голова парламентської фракції БПП
 Василь Пу́шко 1 грудня 2006 – 18 грудня 2007	Народився 1963 року на Одещині. Професійний аграрій. На посаду міністра внутрішніх справ України потрапив з крісла голови фракції СПУ в парламенті	Відзначився особистою участю в захопленні будівлі Генпрокуратури бійцями загону спецпризначення «Беркут», відстоюючи поновлення на посаді шефа ГПУ Святослава Пісуня, звільненого президентом. Час на посаді міністра, окрім скандалу в ГПУ, запам'ятався ще жорстоким побиттям футбольних фанатів бійцями «Беркута»	Голова нещодавно створеної політичної партії «Соціалісти»
 Анатолій Моги́льов 11 березня 2010 – 7 листопада 2011	Народився 1955 року в Петропавловську-Камчатському РФ. Кадровий міліціонер, генерал-полковник міліції	За час роботи міністром мали місце численні побиття журналістів під час судових процесів і масових акцій, у результаті чого Моги́льов такий домігся звання ворога преси № 1, а згодом номінувався на антипремію «Будяк року» «за свідому політику зневаги прав людини та основоположних свобод». Відомий також утисками кримських татар у Криму	Після захоплення Криму Росією, де Анатолій Моги́льов був прем'єр-міністром, він нібито повернувся до рідного Артемівська, де й проживає
 Віталій Захарченко 7 листопада 2011 – 21 лютого 2014	Народився 1963 року на Донеччині. Генерал внутрішньої служби України, професійний міліціонер. На посаду міністра внутрішніх справ призначений із крісла голови Державної податкової служби України	Швидко кар'єрне зростання Захарченка пов'язують із його наближеністю до старшого сина президента Януковича Олександра, належністю до «Сім'ї». Підозрюваний у злочинах проти людяності під час подій Євромайдану. За безпосереднім наказом Захарченка працівники МВС 20 лютого 2014 року почали застосовувати вогнепальну зброю проти активістів. Відставка Захарченка з посади міністра внутрішніх справ і розслідування його діяльності були одними з головних вимог Євромайдану та опозиційних політичних партій	З 26 лютого 2014 року перебуває в розшуку СБУ. Переховується від правосуддя в Росії, здобув російське громадянство
 Арсен Аваков 22 лютого 2014 – до сьогодні	Народився 1964 року в Баку. Політик і бізнесмен, міністром внутрішніх справ став після перемоги Революції гідності. До того був очільником Харківської ОДА і народним депутатом	Головними досягненнями Авакова вважають відродження Національної гвардії та початок створення патрульної поліції. Серед головних закидів на адресу міністра з боку громадськості – недостатня лояльність лав МВС, пасивність міліції на початку сепаратистського заколоту на Сході, часті конфлікти з патріотичними організаціями	Нинішній міністр внутрішніх справ

До влади через органи

Коли розглядати МВС як клан, то його присутність в українській політиці є доволі помітною. **Тиж-день** зібрав найвідоміші прізвища тих, хто прийшов у владу з лав міліції.

Підготував Роман Малко

Валерій Бевз

Політична кар'єра: народний депутат України VI скликання, член КПУ
Кар'єра в МВС: генерал-лейтенант міліції. Проїшов шлях від інспектора до начальника УМВС України в Чернігівській та Вінницькій областях і ректора Одеського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ

Валерій Гелетей

Політична кар'єра: начальник Управління державної охорони, міністр оборони України (липень – жовтень 2014 року)
Кар'єра в МВС: генерал-полковник. В органах МВС дослужився до начальника УБОЗ ГУ МВС у місті Києві

Микола Джига

Політична кар'єра: народний депутат України трьох скликань від Партії регіонів
Кар'єра в МВС: генерал-полковник міліції. Проїшов шлях від слідчого до першого заступника міністра внутрішніх справ України – начальника Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю МВС України, першого заступника державного секретаря МВС України й начальника Національного бюро Інтерполу в Україні

Василь Дурдинець

Політична кар'єра: народний депутат України двох скликань
Кар'єра в МВС: генерал внутрішньої служби. Обіймав посади заступника й першого заступника міністра внутрішніх справ УРСР. Був віце-прем'єр-міністром з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, першим віце-прем'єр-міністром, в. о. прем'єр-міністра України, директором Національного бюро розслідувань, міністром з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи

Павло Жебрівський

Політична кар'єра: голова Донецької військово-цивільної адміністрації. Депутат трьох скликань Верховної Ради, экс-голова Житомирської ОДА. Був членом «Нашої України», співзасновником кількох політичних проектів
Кар'єра в МВС: пройшов шлях від міліціонера патрульно-постової служби до старшого слідчого УВС міста Києва

Геннадій Москаль

Політична кар'єра: голова Закарпатської ОДА, перед тим – Луганської військово-цивільної адміністрації. Народний депутат України двох скликань. У 2007 році, як безпартійний, пройшов у парламент за списками політичної партії «Наша Україна – Народна самооборона», а на виборах 2012 року – вже за списками ВО «Батьківщина», будучи членом «Фронту змін», який згодом злився з «Батьківщиною». В серпні 2014 року виключений із «Батьківщини»
Кар'єра в МВС: генерал-лейтенант міліції. В органах МВС піднявся щаблями від інспектора до заступника міністра внутрішніх справ України

Григорій Омельченко

Політична кар'єра: народний депутат п'яти скликань. Устиг побувати в чотирьох політсилах: Українській республіканській партії «Собор», ВО «Батьківщина», Партії правахисту й «Нашій Україні»
Кар'єра в МВС: генерал-лейтенант. Проїшов шлях від слідчого МВС УРСР до в. о. доцента в Київській вищій школі міліції (тепер Українська академія внутрішніх справ). У 1992–1994 роках працював начальником відділу боротьби з корупцією і організованою злочинністю, згодом перейшов до СБУ

Віктор Пилипишин

Політична кар'єра: экс-голова Шевченківської районної ради та адміністрації в місті Києві. Народний депутат двох скликань. Був головою Київської міської організації Народної партії України й заступником голови НПУ Володимира Литвина
Кар'єра в МВС: у 1985–1988 роках працював слідчим органів МВС у Києві

Віктор Развадовський

Політична кар'єра: народний депутат України чотирьох скликань. Був членом фракцій НДП, СДПУ(о), «Батьківщини», «Солідарності» «Єдиної України», груп «Демократичні ініціативи», «Народовладдя», «Демократичні ініціативи – Народовладдя», потім знову фракцій партії «Єдина Україна», Народної партії, Партії регіонів, нині – «Воля народу»
Кар'єра в МВС: генерал-лейтенант міліції. Подолав нелегкий шлях від державного автоінспектора до заступника начальника Управління ДАІ ГУМВС у місті Києві та начальника УМВС у Харківській області. Працював у структурах Державної податкової адміністрації

Михайло Цимбалюк

Політична кар'єра: двічі – голова Тернопільської і один раз – Львівської обласних державних адміністрацій
Кар'єра в МВС: генерал-лейтенант міліції. Проїшов шлях від співробітника ДАІ Тернопільської області до голови УМВС у Рівненській, Львівській та Полтавській областях

Віталій Ярема

Політична кар'єра: народний депутат України VII скликання від партії «Батьківщина». Генеральний прокурор України від 19 червня 2014-го до 10 лютого 2015 року
Кар'єра в МВС: генерал-лейтенант у відставці. Проїшов шлях від міліціонера дивізіону відділу позавідомчої охорони при Дніпровському РВВС міста Києва до начальника Головного управління МВС України в столиці

«Найкращі в області»

Тиждень поцікавився попередніми посадами та деякими моментами біографії людей, що нині очолюють обласні управління МВС

Підготувала Валерія Бурлакова

Вінницька область

Ігор Моренець

Попередні посади: очолював Солом'янське районне управління ГУ УМВС України у місті Києві (2011–2014), Голосіївське районне управління ГУ УМВС України у місті Києві (2014)

«...Після вчорашніх подій під Вінницькою ОДА (йдеться про протести проти призначення у Вінниці в грудні 2014-го. — **Ред.**), а також після мітингу під обласним управлінням МВС, під час якого вимагали відставки Ігоря Моренця, головний міліціонер області вже сьогодні скликав прес-конференцію. (...) Хто поставив у перший ряд «оборони» людей без міліцейської форми, хто підігнав на задній двір ОДА кугуари, хто віддавав усне розпорядження чи письмовий дозвіл, що то за люди були у спортивних костюмах, які також охороняли будівлю ОДА та не пускали охочих у сесійну залу — на ці та низку інших питань очільнику міліції було складно відповісти...» (Vlasno.info)

Волинська область

Петро Шпи́га

Попередні посади: з червня 2005 року — начальник підрозділу боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми Управління МВС України у Волинській області

«...Такого призначення, яке проходив нинішній керівник волинських міліціонерів Петро Шпи́га, не мав жоден із його попередників. Люстраційна перевірка, громадське віче, цегла в подарунок — це лише видима частина усієї процедури призначення...» (ВолиньPost)

Дніпропетровська область

Ігор Репешко

Попередні посади: керівні посади в Державній міграційній службі (2008–2010), адвокатська діяльність (2010–2014), перший заступник начальника слідчого управління фінансових розслідувань (2014), виконувач обов'язків заступника начальника — начальник слідчого управління фінансових розслідувань Головного управління Міндоходів у Харківській області (2014)

Донецька область

В'ячеслав Аброськін

Попередні посади: керівні посади в УВС міста Севастополя, з березня 2014 року — керівник Управління організації розкриття злочинів проти власності та розшукової роботи Департаменту кримінального розшуку, заступник начальника Департаменту

«...Донецька міліція спочатку взагалі заперечувала існування такої партизанської групи, стверджуючи, що «Равлики» — банальні грабіжники та розбійники, а зовсім ніякі не партизани. Начальник донецької міліції В'ячеслав Аброськін навіть повідомив на своїй сторінці у Facebook, що серед партизанів є рецидивісти та ґвалтівники, чим дуже потішив аудиторію, яка співчуває сепаратистам. Однак після того, як шум навколо арешту «Равликів» став наростати і досяг провідних українських медіа, у міліції все ж визнали, що партизани справжні й діяли у зв'язі з працівниками МВС Донецької області» (Тиждень.ua)

Житомирська область

Валерій Рудик

Попередні посади: із січня 2008-го по грудень 2010-го — заступник начальника Управління боротьби зі злочинами, пов'язаними з фінансовими шахрайствами, — начальник відділу боротьби зі злочинами, пов'язаними з конвертацією коштів, Департаменту Державної служби боротьби з економічною злочинністю, з квітня 2014 року — заступник начальника департаменту Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України, а з березня 2015-го — перший заступник начальника Департаменту протидії злочинності у сфері економіки УМВС України

«...У Житомирі активісти розпочинають пікет обласного управління міліції. Вони незгодні з кулуарним призначенням нового очільника Валерія Рудика» («ТСН»)

Закарпатська область

Сергій Шаранич

Попередні посади: начальник управління внутрішньої безпеки у Львівській області Департаменту внутрішньої безпеки МВС України (2010–2014)

«...Ще в березні Люстраційний комітет Закарпаття заявив: Сергій Шаранич не має морального права обіймати керівну посаду в області. Правоохоронцю закидають співпрацю зі старою владою, хабарництво, а ще він не раз ставав фігурантом гучних скандалів в області. Після місяця протестів ужгородців наприкінці квітня МВС таки призначило конкурс на посаду очільника обласної міліції. Окрім Сергія Шаранича на крісло претендували ще двоє кандидатів...» (ZIK.UA)

Запорізька область
Віктор Ольховський

Попередні посади: начальник ГУМВС України в Запорізькій області (2008–2010)

«...В умовах воєнного конфлікту з Росією начальник головного управління МВС у Запорізькій області Віктор Ольховський як ні в чому не бувало їздить в окупований Крим і здійснює таємничі поїздки за кордон. Враховуючи той факт, що він має доступ до інформації з обмеженим доступом, такі вояжі головного міліціонера Запорізької області несуть пряму загрозу національній безпеці України...» («Цензор»)

Луганська область
Анатолій Науменко

Попередні посади: очолював облуправління міліції в Херсонській, Луганській, Миколаївській та Дніпропетровській областях

«...У Луганській області міліцією досі керує Анатолій Науменко, якого 29 квітня 2014-го проголосили її «народним начальником» бойовики «ЛНР», захопивши обласне управління МВС. Тоді озброєний натовп, що атакував будівлю, змусив попереднього міліцейського керівника генерала Володимира Гуславського, призначеного з Києва, написати заяву про відставку. Після цього за наказом тодішнього «народного губернатора» Валерія Болотова бойовики стали скандувати прізвиськом Науменка, якого вимагали призначити на звільнене місце. Наступного дня Київ погодився виконати їхні прохання. Про цю історію з гордістю повідомили десятки ЗМІ, що співчували проросійським бунтівникам. У той час влада ще намагалася шукати компроміс із сепаратистами, тож зрозуміти, чому було зроблено таку поступку, можна. Але з якої причини Науменко досі так і залишається на своїй посаді, велика загадка» («Тиждень»)

Київ
Олександр Терещук

Попередні посади: очолював Голосіївське районне управління Головного управління МВС України в місті Києві (2010–2012), керував Управлінням боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України (2012), з 2012 року очолював Управління МВС України у Волинській області

«З липня президент скасував люстрацію экс-начальника київської міліції генерал-майора Олександра Терещука, щасливого власника триповерхового будинку на раптово подарованій Київрадою його дружині та родичам землі. Арсен Аваков підписав відповідний наказ, і генерал-майор знову обійняв посаду начальника ГУ МВС у столиці. Терещук одразу вирушив «у бік максимальної відкритості» й зробив (без жартів) перший відповідний вчинок: повідомив про своє призначення у Facebook. А в президента пояснили: це зроблено з урахуванням необхідності забезпечення обороноздатності держави...» («Тиждень»)

Київська область
Вадим Троян

Попередні посади: заступник командира батальйону «Азов»

«...Начальник управління МВС у Київській області Вадим Троян задекларував 2,2 млн грн доходів у 2014 році, йдеться в його декларації про доходи за 2014-й. Зарплата Трояна становила 90,933 тис. грн, матеріальна допомога – 11 264 тис. грн, а дохід від відчуження рухомого і нерухомого майна – 500 тис. грн. При цьому інші види доходу становили 1,6 млн грн» (Подробности.ua)

Кіровоградська область
Микола Павленко

Попередні посади: очолював відділ Департаменту кримінального розшуку МВС України

Івано-Франківська область
Віктор Шкутов

Попередні посади: заступник начальника, начальник слідчого відділення Івано-Франківського МВ УМВС (2010–2013), заступник начальника слідчого управління УМВС у Волинській області (2013–2014)

Миколаївська область
Віталій Гончаров

Попередні посади: начальник штабу «Беркута» (до звільнення з органів у 1997 році), командир батальйону патрульної служби міліції особливого призначення «Миколаїв», учасник АТО (2014)

Рівненська область
Сергій Максимов

Попередні посади: начальник відділу внутрішньої безпеки в Рівненській області (2007–2010), начальник служби безпеки у приватній фірмі (2010–2014)

«У 2013 році Сергій Максимов заробив 105 439,88 грн. У декларанта немає нерухомості. Є лише авто марки 2005 року випуску» (4vlada.com)

Полтавська область
Олег Бех

Попередні посади: керував УБОЗ УМВС в Івано-Франківській області (2011–2012), УБОЗ УМВС у Миколаївській області (2012–2014), очолював УБОЗ ГУМВС в Одеській області (2014–2015)

Харківська область
Анатолій Дмитрієв

Попередні посади: голова Краснокутської райдержадміністрації (2005–2010), у 2010 році обраний депутатом Харківської облради

Львівська область
Дмитро Загарія

Попередні посади: заступник начальника УМВС у Львівській області (до звільнення з органів за вислугою років у 2005-му), директор безпеки в Західненерго

«...Особливу увагу новопризначений керівник пообіцяв приділити керівному складу. Це завдання і похитнуло віру в чиновника. Новий скандал розгорівся навколо цього питання. Зокрема, навколо особи Ігоря Цимбрила, якого призначили на посаду керівника міського ДАІ. Невдоволення полягало в тому, що в період Майдану останній переслідував активістів Автомайдану...» («Корупція інфо»)

Сумська область
Анатолій Річкаль

Попередні посади: начальник відділу із взаємодії з правоохоронними органами та оборонними роботами апарату Сумської ОДА (2005–2009), начальник

управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Сумській області (2009–2010), служба в Державній контрольно-ревізійній службі у Сумській області (2010–2012)

Чернігівська область
Едуард Альохін

Попередні посади: начальник Чернігівського міського відділу внутрішніх справ (2005–2008), виконувач обов'язків заступника начальника УМВС України в Чернігівській області – начальник міліції громадської безпеки (2014–2015)

Чернівецька область
Сергій Пілігрим

Попередні посади: з 2007 року – перший заступник начальника УБОП ГУМВС України в Донецькій області, керівник обласного УБОЗ Полтавської області (до 2011)

«...Вирішив поновитися на посаді у березні 2014 року. Відтак з березня по листопад перебував у зоні АТО. У липні міністр дав наказ, і вся міліція, хто не зрадив Україну, перебазувалася до Маріуполя. Хто не зрадив присяги, залишився на цьому боці, решта – на боці сепаратистів. Залишався в Донецьку доти, доки не було наказу міністра (як і мої колеги). Жоден міліціонер не міг без наказу залишити територію. Усе, що було у моєї родини, залишилося там. Після цього мене призначили начальником транспортної міліції, а зараз направили в Чернівецьку область» (інтерв'ю газеті «Від І До»)

Одеська область
Гіоргі Лорткіпанідзе

Попередні посади: заступник міністра внутрішніх справ Грузії

«Як розповіло джерело в органах, рядові співробітники і їхні начальники сприйняли нове й зовсім несподіване для них призначення з побоюванням і розгубленістю. «Одні почали обурюватися, мовляв, невже не знайшлося українського фахівця на цю посаду, інші поводяться тихіше води і побоюються, що полетять голови. За чутками, новий начальник привіз своїх людей» (UkrMedia)

Тернопільська область
Олександр Богомол

Попередні посади: перший заступник начальника слідчого управління УМВС України в Тернопільській області (2014–2015)

«На Тернопільщині представили керівника обласної міліції – полковника міліції Олександра Богомола. Власне, представників місцевих ЗМІ на церемонію не запросили. Пояснили тим, що подія була надто терміновою, про неї не попередили завчасно. Не зважили і на прохання Громадської ради при УМВС узгодити кандидатуру головного міліціонера краю з громадою. Нагадаємо, таке звернення надіслала у Київ Самооборона Майдану Тернопілля» («7 днів»)

Херсонська область
Артур Меріков

Попередні посади: начальник УМВС України в Миколаївській області

«...Призначення начальником УМВС України в Миколаївській області Артура Мерікова без проведення громадського конкурсу начальник штабу Міністерства внутрішніх справ України Михайло Вербенський пояснив близькістю президентських і мерських виборів» («НикВести»)

Хмельницька область
Микола Семинішин

Попередні посади: начальник Тернопільського МВ УМВС України в Тернопільській області (2010), викладач у вишах (2009–2011), заступник голови правління КП «Спеціалізоване управління проти-зсувних підземних робіт» (2011), директор цього самого підприємства (2012). Начальник УМВС України в Івано-Франківській області (2014)

Черкаська область
Владислав Пустановар

Попередні посади: очільник відділу із боротьби з корупцією УБОЗ УМВС України в Черкаській області (2003–2012), начальник Управління по боротьбі з організованою злочинністю УМВС України в Черкаській області (2012)

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

САЙТ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ: WWW.BOOK-YE.COM.UA

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42
вул. Льва Толстого, 1 тел.: (044) 383-61-49

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (094) 928-31-41

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

М. РІВНЕ

вул. Короленка, 2 тел. (094) 928-31-44

М. ЛУЦЬК

вул. Лесі Українки, 30 тел. (0332) 72-43-76

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

Валерій Кур:

«Нова поліція – це крайність»

Короткий екскурс в історію української міліції від легендарного київського оперативника

Записав
Роман Малко

ПІД ПАРТІЙНИМ НАГЛЯДОМ

Ми, українська міліція, – плоть від плоті всього радянського. Зразкова, авторитарна комуністична міліція, яка не влезить у політику, дуже боїться бути на виду, все засекречено, навіть назва будь-якого оперативного наказу. Ми були заангажовані в партійну лінію і водночас намагалися партію обдурити. Не можна було, наприклад, вербувати члена партії. З ними взагалі нічого не можна було робити, не повідомивши партійний орган. Але ми хитрували, хоча це було небезпечно.

Ще один негативний момент – соціалістична законність. Дуже боялися, що, не дай Боже, хтось поскаржиться. Громадяни понад усе, а партійні органи і поготів. А під цим ховалася інша негативна річ – маленька, але влада. Звідси зловживання своїм становищем і особливо бажання зробити кар'єру. Синдром наглядча був прихований, але він був. Були фальсифікації, і багато. Верхівка здогадувалася про це. Зрідка саджали, звільняли, але все одно ніщо не ламало прихованої форми тієї маленької підлості стосовно народу.

Серед позитивів були можливості, які відкривалися, освіта. Роботу завжди знайдеш! Кар'єру легше зробити, ніж в інших сферах. Тому туди прагнули й хотіли, особливо на оперативну роботу, особливо в карний розшук. І там не настільки важливою була зарплата, бо до реформи 1968 року навіть звання не враховувалися, багатьом офіцерам після війни не вигідно було працювати. Але потім раптом з'явилися дуже великі переваги, преференції. У 1970–1980-х роках посилювалася значущість міліції, правоохоронної системи. Пошили нову форму, вже й вигляд мали інтелігентний, нада-

вали квартири, путівки, був хороший соціальний захист. Особливо вирізнялися оперативні служби й карний розшук. Там перед тобою відкривалися всі можливості. Ти був героєм. Постійні хороші грошові премії, інші винагороди. Тобто ти був завжди в пошані. У карний розшук мені, з вищою юридичною освітою, потрапити було просто неможливо. Єдиний спосіб – обдурити. І мені довелося це зробити.

Чим відрізнялася українська міліція від міліції в інших радянських республіках, то це інтелігентністю. У Росії як: мужики, раз пішла п'янка, то ріж останній огірок. На загальному тлі хіба що пітерська вирізнялася. А в Азії... Господи, що там було! Я приїхав туди по службі, а в начальника є слута. Я не розумів, як це. А він мав звання. От як Рінат (Ахметов. – Ред.) став найбагатшим на Донбасі, у нього теж були свої слуги, ціла особиста армія. І всі перебували в «кадрах». На них оформлялися документи, видава-

лася зброя, а служили вони в Ріната. Ми це знали, але ніхто їх узяти не міг. Офіційно був «Титан», інша служба, але це були його бандити. Так само тоді в Азії були слуги.

В українській міліції, звичайно, були свої крайнощі. Коли потрапив сюди з МВС Росії, то вперше дізнався, що таке «євреї». У Росії цим не цікавилися, а тут це була якась проблема.

РОКИ ХАОСУ

Коли розпався Радянський Союз, це був кошмар. В Україні був дуже сильний Рух. А ми ж, вірні марксист-леніністи, ненавиділи ці рухи, боялися. Потім уже свідомість змінювалася. Патріоти вискочили, а не зрозуміли за кого. І та хвиля патріотизму захлиснула міліцію. Всі рвонули в Рух. Почалися ігри в політику. Це дуже негативно позначилося на міліції. Вона ще не встигла перебудуватися, сформуватися і просто пригальмувала у розвитку. Органи чіпати не можна було. Ми тільки з однієї ідеологічної машини зіскочили, а тут уже нова. Фактично здобувши незалежність, ми про... ли тоді перший етап національної революції. А все тому, що до влади прийшла інтелігенція. І вона, точно як у 2004 році, розбазарила владу.

НА СЛУЖБІ В ПРЕЗИДЕНТА

За другого президента схаменулися. «Треба працювати, трудитися! Ми і так вже Україна, не Росія». Усім сподобалося, ми підтримували. Але він (Кучма. – Ред.), як усі, прослужив Вітчизні першу каденцію, начебто все добре, а потім давай призначати членів сім'ї, друзів, свій клан – й країна знову занурилася в новий авторитарно-адміністративний етап. На міліцію уваги не звертали. Не було духу, не було нічого нового. Ми стали просто прислужувати владі. Знову з'явилася купа генералів, призначив свою людину міністром внутрішніх справ і все. Кравченко не міг зробити щось солідне для міліції, бо був поставлений згори. Людина, яка від капітана до генерала дослужилася, лише за чотири-п'ять років. Звичайно, нам, оперативникам, він подобався, був молодший, із повагою до нас ставився, але тільки на початку. Потім уже генералів роздавав за особисту прихильність, за особисту любов.

А далі наступний міністр приходить і прямо каже: «Я особисто служу президенту!». Почалося створення антуражу, а всередині гниляк. Купували для ескорту високопосадовців і для парадів дорогі мотоцикли, а працівникам не вистачало зарплати. На другу каденцію Кучми ми стали займатися виборами. Усіх керівників силових структур включно з оперативниками закріплювали за регіонами, і не дай Боже партія влади програє – твоєї кар'єрі кінець... А виграє – гарантоване підвищення. Наприклад, мене кинули на Донбас, у найгіршу частину, тому що там голосували за комуністів. За Кучму і його партію ніхто не голосував. Тому «або фальсифікуй, або кінець кар'єри. Я завдання не виконав, і мене мало не розірвали».

Вже тоді правоохоронні органи стали повністю інструментом у руках «сімейної» купки Гаранта. Країну розібрали на регіони, навчилися на всьому заробляти гроші, особливо ДАІ, податкова, митниця та й інші. Не важливо, хто ти, начальник у ДУС чи глава Адміністрації президента, – через деякий час ти стаєш володарем мільярдного статку і входиш до десятки найбагатших. Професіоналізм в міліції хоч і залишався, але на низькому рівні.

МІЖ РЕВОЛЮЦІЯМИ

А потім знову удар по системі, революція 2004 року. Революція завжди дуже погано позначається на правоохоронних органах. Вона не тільки рве систему державної влади, а й сильно б'є по тих, хто на службі. Виходить, що ти був прислужником. Так хотілося, щоб ця влада нарешті змінилася, а вона змінилася на щось хворобливе. Знову зовнішній злет на хвилі революції, а далі все закінчилося пиятиками, базарами і грою в політику. У підсумку ми залишилися вільними, але без штанів. «Демократи» вкотре втратили владу, не заслуживши на чергових виборах довіри народу, а з фальсифікаціями в них слабо, тому Янукович із «друзями» просто «підібрали» владу.

Вже коли відновилися стара, майже радянська партійна бюрократична система, механізм управління державою відразу запрацював, ментально заповнилися всі посади, хоча зрозуміло

міло як. Заповнили «македонцями», макіївсько-донецькими. Почали знову посилювати міліцію, підвищили зарплати й пенсії, і багато хто вкотре на це повівся. А потім ще гірша узурпація, ніж за Кучми. Стали добиратися до нижчої управлінської ланки. У підсумку – чергова революція, але ще страшніша, удар по системі ще сильніший.

ВЕЛИКА МІЛІЦЕЙСЬКА ДЕПРЕСІЯ

Під час Майдану міліції в столиці взагалі не було, оперативники боялися виходити. Злодії знімали тоді до \$100–200 тис. за день тільки в центрі Києва, метрополітені та інших місцях масового скупчення людей, а надто приїжджих. Грабежі, розбій, кишенькові крадіжки. Цілі групи з колишнього Радянського Союзу поприїздили. Звичайно, прихід нової влади Майдану на міліції позначився дуже негативно: всіх приборати, всіх люструвати. Зараз пік депресії ніби пройдено, але міліція все ще переживає не найкращі часи. Вдіяти з цим поки що нічого не можна. У керівництво силових структур, як і в 2004-му, прийшли політики, швиденько, під шумок, кулуарно попризначивши самих себе, поки Майдан був в ейфорії. Тому треба зізнатися, що ми заручники цілої системи розвитку держави.

Хоча є й позитиви. Хоч би як було погано, але ми пройшли кризу. Попереду будуть катаклізми, труднощі, але сам пік, якого так хотіли наші противники, ми подолали. Протистояння в суспільстві, часто на рівні бандитизму, наприклад люстрація Єгора Соболева, «Правий сектор», який «буянить», інші громадські інститути, журналісти, – це природно після революційних подій, це не так страшно, головне, що ми все одно рухаємося до абсолютно нової держави. Зараз знову спустошена система правоохоронних органів, особливо МВС, але вже є перші зачатки, триває реформа. На жаль, вона має недоліки, такі як політиканство, але я оптиміст, вважаю, що все ж такі потихеньку міняємося. Ось навіть нова патрульно-постова служба, нова поліція. Думаю, так треба рухатися. Обов'язково будуть розбиті машини, інші інциденти,

БІОГРАФІЧНА НОТА

Валерій Кур народився 1951 року у Воронежі. 1975-го закінчив юридичний факультет Воронежського державного університету, а наступного року Спецшколу міліції. Пройшов шлях від інспектора карного розшуку районного відділка, до начальника управління Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС. Практично всі звання отримувачав достроково, за розкриття резонансних злочинів. Кілька разів був поранений. Викадавав у київській Академії МВС, створив та очолив Управління кримінальної розвідки для боротьби з особливо небезпечними бандитськими угрупованнями. У 2000 році, відчувачи тиск з боку начальства, подав у відставку. У 2005-му претендував на посаду міністра внутрішніх справ

але потрібно намагатися працювати. Сьогодні час кидатися в крайнощі. Нова поліція – це крайність. Але ця крайність нам потрібна.

ПОТРІБНО ЗАЧЕПИТИСЯ ЗА ЩОСЬ СВЯТЕ

Сьогодні потрібна чистота. Є люди, які заради духу й заради ідеї готові отримувати цю жебрацьку зарплату. Нехай і без професіоналізму, але американці ж починали свого часу: «Ти будеш шерифом, бо я тобою довіряю». Головне – моральні якості, чистота і бажання працювати. Щоб людина до тебе йшла і бачила, що не обманюватимеш. Ти просто не можеш, ти не скотина, не перебуваєш у банді, не береш хабарів, не пресуєш. Потрібен робот. «Я прокурор номер 15. Я дію згідно зі статтею закону такого-то». Треба ламати стару систему кадрів! Варто формально відмовитися від того, що за наказом, за інструкцією, за законом. Заздалегідь попереджати, що немає сьогодні грошей. Прийдіть ті, хто готовий працювати на ці гроші, будь ласка, не вчиняйте злочинів у вигляді хабарів, це найстрашніше! Обов'язкова попередня домовленість, перевірка, випробувальний термін.

Крім того, я вважаю, що внутрішня безпека ніколи не повинна бути пов'язана з цим міністерством. Це повинна бути система суперників. Особливо хороший контролер – ЗМІ. І чим більше таких контролерів, тим краще. Всілякі рухи, громадські організації – їх має бути так багато, щоб не давали тобі рухатися в неправильному напрямку. Я впевнений, що такі механізми дають нам змогу сформувати те, що ми давно задумали.

Що я сьогодні зробив би? Не завжди треба набирати нових, щоб дати їм 2000 грн зарплати. Та не працюватимуть вони за них! Краще трохи зменшити їхню кількість, дати більше грошей, а мені, пенсіонерів, до пенсії 1000 грн – і я ходитиму на цю роботу, розповідатиму й навчатиму. Якщо нас задіяти, то це економія коштів та яка мудрість! Я вже ні за що не потягну за хабар, щоб залишити ганьбу моїм онукам і дітям. Таких багато. І, звичайно, набирати молодих, незіпсованих, охочих не за гроші, а за ідею, за кар'єрне зростання працювати, як колись ми йшли в карний розшук. ■

Капітан міліції: «Соромно ховатися за вічну ментівську відмазку: не ми такі – життя таке»

Тиждень записав цей монолог з уст співробітника одного з центральних управлінь МВС у місті Києві. Спочатку молодий чоловік, який говоритиме тут, хотів публічно виступити, але надалі, як майже завжди буває із працівниками міліції, все-таки попросив про анонімність. Зазначимо, міліціонер, із яким ми поспілкувалися, постійно працює на виїздах і вже двічі був у ротатії в зоні АТО: два й чотири місяці. Він рідкісний представник когорти романтиків, який мріяв про погони правоохоронця. Його історія – це історія розчарування та нової надії через війну.

Пішов у міліцію, бо мріяв про це. Річ у тому, що мій батько теж був міліціонером, він загинув при затриманні двох грабіжників: всадили йому заточку прямо в печінку. Я відмінно навчався в університеті, завжди хотів польової роботи, а не сидіння в кабінетах. Але що вище звання, то більше її прибивається. Як і лайна в душі.

Шкодував про цей вибір багато разів, але що міг би робити інше, просто не уявляю. Звичайно, більшість моїх однокурсників чітко йшла рубати бабло, всі знали, де працюватимуть далі, «лівих» людей не існувало. У більшості були родичі в міліції. Ну і я ж не «лівий»: що-що, а повага до дітей загиблих при виконанні в нас є, така собі професійна солідарність чи що. Тому вчитися було легко, викладачі опікали. Хоча жалкувати почав уже буквально на четвертому курсі, коли побачив, якої фігні нас навчають. Постійно намагався щось читати додатково, чимало –

Записав
Богдан
Буткевич

англійською, цікавився криміналістикою. Але нас на початку 2000-х вчили за всіма правилами радянських часів. Я вже мовчу, що викладачі, а це переважно колишні співробітники, за першої нагоди переходили на російську і взагалі були класичними совками. Можу впевнено казати, що основна маса випускників мала дуже низький рівень освіти. Та вони й не дуже тяглися до науки. А я все-таки вирішив довчитися й піти виконувати свою роботу – ловити злочинців.

Після університету потрапив спочатку до одного з київських райуправлінь на Лівому березі, а згодом перевівся на Донбас. Сказати, що реалії відрізнялися від омріяного, – це нічого не сказати. Спершу

**ЩО ДОВШЕ СЛУЖИШ
У МІЛІЦІЇ, ТО БІЛЬШЕ
НАРОСТАЄ В ДУШІ
СПЕЦИФІЧНЕ ВІДЧУТТЯ,
НІБИ ПОЗА МЕЖАМИ ТВОЄЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЯ НЕМАЄ
І НЕ БУДЕ, І НАЙГІРШЕ, ЩО
З ТОБОЮ МОЖЕ СТАТИСЯ, –
ЦЕ ВИЛІТИ З НЕЇ**

мене як молодого просто ганяли на різну «битовуху». Але коли випадало потрапити на реальні справи, то халатність і відверте небажання працювати просто виносили мозок. Експерти, які приїждять на місце вбивства без потрібних реактивів і проводять огляд за 5 хв, бо то «все одно вісяк», прокурори, які махають руками і пропо-

нують «забити болт», бо «все одно в статистику не включимо». Ну й корупція, яка стала настільки природною, що її вважають чимось абсолютно логічним, як у туалет сходити. Хочете, щоб справу розслідували? Платіть. Хочете, щоб зник речовий доказ? Платіть. Хочете, щоб ми не чіпали вашу точку? Та без питань, «налік» завезіть – і вперед. Справжніх розслідувань майже не було, все робилося за радянським принципом: вибираємо з картотеки 10 перших і починаємо «колоти». Якщо повезе, так і розкриється злочин. А як ні, то висітиме десятки років, мені до рук потрапляли справи ще з 1990-х. Потім у мене виник конфлікт із керівництвом, коли мене намагалися примусити зам'яти справу щодо вбивства, яке скоїв родич місцевого судді. Я відмовився, й мене почали «чавити». Тільки-но з'явилася можливість, перевівся до одного із друзів батька на Донбас.

Ви сміятиметесь, але на Донбасі було краще, ніж у Києві. Принаймні більше давали працювати, та й рівень криміналу серйозніший, тому реальної роботи було вище голови. Хоча, звичайно, щойно до влади прийшов Янукович, усе стало сумно: призначили нового керівника, чітко вказали межі: що чіпати, а що ні. Система була вибудована дуже жорстко. Але заробляли ми відтак набагато більше. Й офіційно (нам підняли оклади), й неофіційно (почалися доплати в конвертах). З'явився чітке відчуття, що на нас роблять ставку. Але й корупція стала повністю організованою: в нас хіба що штатний розпис не з'явився, хто, скільки й куди заносить. Хоча, до речі, колись бачив у начфіна спеціальну записну книжечку з колонками цифр та ініціалів – думаю, це якраз воно й було. Взагалі за Яника ментам подарували відчуття потрібності. Гадаю, саме тому вони так тягнули за донецьких. Ті їх не просто купили, а дали відчуття якоїсь кастовості.

Вирішив звільнитися, бо не бачив сенсу працювати в таких умовах. У мене з'явилася сім'я, народилася дитина. Грошей не вистачало катастрофічно, хоча з преміями та доплатами у 2013 році я вийшов на 5 тис. за місяць.

Ніби й непогано, але абсолютно втратив відчуття того, що все правильно роблю в житті. Та й самому доводилося багато разів порушувати закон: якось прикрив фінансову справу за вказівкою згори й за чималу суму. Чи соромно за це? Так, мабуть, бо якось не хочеться ховатися за вічну нашу ментівську відмазку: не ми такі – життя таке. Але система побудована так, що ти або вписуєшся в неї, або дуже швидко вилітаєш. А є ще й така дуже специфічна штука – страх утратити погони. Що довше служиш у міліції, то більше наростає в душі специфічне відчуття, ніби поза межами твоєї організації життя немає і не буде, і найгірше, що з тобою може статися, – це вилетіти з неї. Окрім того, є і (чого приховувати?) досить приємне відчуття корпорації, тобто такого собі ніби масонського ордену обраних, де всі свої, де всім можна більше за інших і де, якщо все робитимеш правильно, тебе завжди захистять, дадуть заробити, підсунуть наверх, прикриють дупу в разі необхідності. Повірте, це дуже могутнє відчуття належності до великої організації, яка ще й дає тобі величезні права та можливості. Але в якийсь момент я дуже втопився від усього цього.

Хоча все одно в системі надто багато несправедливості, яка заважає працювати чесно. Найпростіший приклад: ніколи в житті нам не доплачували за понаднормову роботу, а в міліції вона постійно така. А це, до речі, чимала сума, котру якщо отримувати, то вже можна було б і задуматися про те, щоб працювати чесно. Чи інший приклад: мізерні зарплати, які, вважаю, такими зберігають спеціально для того, щоб усі крали й була можливість їх тримати за язика. У нас узагалі така практика: прийшов новий керівник чи співробітник – йому одразу підлаштовують якусь підставу, відкривають справу, що лягає під сукно, але її в будь-який момент можна звідти витягти. Ось так уся система і працює.

Назад до Києва мене перевели наприкінці січня 2014-го. Я тоді взяв відпустку за сімейними обставинами, тож Майдан якось пройшов повз мене. З'їздив із родиною відпочити, шукав варіанти роботи поза органами. Але, коли закрутилося в Криму, вирішив, що зараз не маю права йти. Бо міліція не те щоб посипалася, просто більшість працівників абсолютно втратила мотивацію до роботи. А спочатку і просто боялася виходити на вулиці. Слід віддати належне Авакову: він як міг намагався підняти бойовий дух і знову запустити машину. В моєму управлінні більшість після Майдану була настроєна звільнитися, але такі залишилися. Звичайно, ніякої люстрації не було –

просто попереводили всіх начальників до інших управлінь по всіх областях,

хіба що один донецький утік до сепаратистів.

Після Майдану стало значно складніше. В суспільстві нас ненавидять так, як ніколи доти. Злочинів побільшало, бо на руках багато зброї, та й узагалі народ якось озлобився. Грошей стало в рази менше, навіть що стосується хабарів, то всі біднішають. Наші зарплати дуже зменшилися, майже немає доплат і преміальних, усе сильно урізається. Відповідно більшість не хоче нормально працювати й ризикувати собою, просто перекладає папірці й пише відписки. А головне – зникла ота кастовість, відчуття захищеності. Тепер усі керівники гребуть, як в останній день, повсюди відчуття скороминущості. Всі розуміють, що так, як раніше, вже не буде, що зміни настануть, тому ніхто не напружується й кожен заробляє, де може. До поліції ставлюся дуже прихильно, планую і сам туди перевестися. Але звідти не відправляють на ротацию до зони АТО, а бувати там для мене зараз дуже важливо. Може, спробую перейти до антикорупційного бюро. Хоча це потім, коли скінчиться війна.

У зону АТО люблю їздити.

Це одна з головних причин, чому залишився на службі. Я справді відпочиваю душою на Донбасі, бо там усе чітко й зрозуміло. Плюс усе-таки гроші суттєві. Є ворог, його треба знайти й знешкодити. Зізнаюся, що за цей рік став безжальним: для мене не проблема застосувати силу до вагітної, наприклад. Таке в мене було в Дзержинську при затриманні розвідника «ДНР», чия дружина була навідничею. Але там я відчуваю, що роблю важливу справу, чишу суспільство від реального лайна. Це саме те, заради чого вбив свою молодість, віддав її міліції. І нехай я в розстрілних списках бандитів, але вже багатьох із них спіймав. Мені є чим пишатися. ■

Поліцейський: «Люди із совковим типом мислення нас не сприймають»

На київських вулицях уже два тижні чергують нові патрульні. **Тиждень** на правах анонімності поспілкувався з Миколою Риженковим (ім'я змінено), одним із поліцейських, про перші дні на роботі, хабарі та втрачені пістолети.

Про мотивацію. Якщо бути чесним, у поліцію змусила піти дружина. До останнього не вірив, що потраплю на навчання. Ну і стимулювало те, що реформою займалася Ека Згуладзе і можна було сподіватися на чесну роботу. Грузія змогла, може, і в нас вийде. Я сам кілька разів натрапляв на ментів, які вимагали грошей за дрібні порушення. Немає людей без гріха. І я готовий платити за свої порушення, але без хабарів. Може, я наївний, та хочеться в це вірити.

Про особовий склад. Ми тільки почали працювати, іноді не все злагоджено. Три місяці навчання – це ж навіть не практика. За цей час переважно займалися адміністративним і кримінальним правом, правилами дорожнього руху. Люди зібралися в основному адекватні. Але різні. Є в нас хлопець із оселедцем, є дівчата з татуваннями. Хтось узагалі на роботу на мотоциклах приїжджає. Хоча є претензії до хлопців, які на відео з бездомними потрапили. Силові дії заборонені. Нас вчили без зброї вирішувати конфлікти. А спецзасоби потрібно застосовувати тільки в критичній ситуації, коли слова не допомагають. Як на мене, це перебір – стояти вчотирьох із балончиками проти людини, яка і так уже деформована психологічно.

Про гроші. Розповідали, що нам не повністю платили стипен-

дії. Це не зовсім так. Держслужба – цікава річ. Оплата відбувалася так: 1-го числа ми заступили на роботу, 20-го видають зарплату. Тобто платять за 20 днів. Із 2 тис. грн це буде приблизно 1,2 тис. Наступного місяця видали повну зарплату й нестачу. Ми самі спочатку не зрозуміли, що відбувається. Але розраховувалися з нами повністю. Озвучені міністром розміри зарплат – правда. Але вони залежать від кількості змін. В одному місяці їх може бути більше, в іншому менше.

**Записав
Станіслав
Козлюк**

Про патрулювання. Нічна зміна в мене починається о 21:30. У перший день ми приїхали о 14:00. Ніхто не знав, як відбуватиметься патрулювання. А ще ж потрібно забрати камери, рації, ключі, зброю, спецзасоби. Це час. За годину поки що не встигаємо. Але то технічний момент, він ще обкацується. Після того як ми все отримали, сідаємо в машину. Її оглядає група моніторингу. Фіксує пошкодження, наявність пального, аптечки тощо. Якщо, скажімо, в аптечці чогось не вистачає, нам одразу ж це видають. Якщо мало бензину, дають або талон, або картку для оплати. Готівки немає. Усе в електронних грошах. Немає можливості, як кажуть, «намутити». Плюс у нас є лист, у якому пишемо, скільки кілометрів проїхали, скільки бензину залишилося. Злити пальне нереально. Хоча бензин і так не шкодують.

У мене було тільки чотири зміни, але про затримання є що розказати. Нещодавно колеги затримали бездомного з вогнепальною зброєю. Їм довелося діставати пістолет, знімати його із запобіжника. Але патрон у патронник не досілали. Затриманий не чинив опору, зброю кинув, став на коліна, руки за голову – все класично. Приїхали оперативники, оформили його.

У мене була схожа історія. Трапився чоловік із ножем. Чесно, я трохи розгубився. Ніколи не потрапляв у такі ситуації. Намагалися вирішити все розмовою. Викликали підкріплення: два патрулі плюс хлопці з РВВС. У мене балончик, кийок у руках, але застосовувати їх не хотілося. У результаті все вирішили без сили. Ще була історія. У магазин Roshen на Харківському масиві забігло до 30 осіб у масках, вони почали погром. Як я зрозумів, це такий флеш-моб проти Порошенка влаштували. Викликали патрулі, ми приїхали. Іду вздовж вулиці, шукаю погромників, бачу лисого хлопця в камуфляжі і з рюкзак-

ком. Думаю, пробіжуся, запитаю в нього, чи не помітив підозрілих людей. Він обертається, бачить, що я біжу, кидає рюкзак і починає тікати. Довелося близько кілометра гнатися за ним до торговельного центру. Я кричав «стояти» – перехожі намагалися його зупинити, але марно. Люди пішли на головний вхід чергувати (радує, що нам допомагали). Приїхала група з РВВС. Почали його шукати. У результаті виявили в туалеті. При ньому – ніж та документи батальйону «Азов», граната. Не бойова, а для страйкболу. Але ж ми не експерти, не можемо зрозуміти, перероблена вона чи ні. Хлопці його відразу в наручники, він розповідає, що нічого не знає. Але в мене камера все пише. Взагалі камера – хороший інструмент. Тут уже правопорушник не скаже, що йому ніж у руки всунули або щось підкинули.

Про систему. Що ж до викликів, то найбільш «спекотні» дні – це п'ятниця і субота. Багато сімейних бійок, пограбувань. Грабіжників особливо важко ловити. Вони місцеві. Знають, де ховатися, де можна скинути вкрадене. Так що ми зараз катаємося дворами, щоб знати місцевість.

Як працює система? Виклики надходять на наш комп'ютер. Там зазначені адреса й характер правопорушення: грабіж, бійка і т. ін., а також район. Найближчий екіпаж цей виклик отримує. Але якщо хлопці будуть зайняті, то він надходить першому вільному патрулю. Таким чином, ми дуже мобільні. Квадрати, які патрулюємо, невеликі, по 2 км. Вночі приїжджаємо за 2–3 хв.

Думаю, багато людей виявилися неготовими морально бачити цей бруд міста: наркоманів, бездомних, які порушують, а при затриманні роблять невинні очі. Є підозра, що з часом частина людей піде з поліції. Чув, що вже є кілька десятків рапортів на звільнення, але їм ходу не дають. Плюс деякі могли бути неготовими до такого режиму роботи з мінімальним часом на сон. Я, наприклад, після роботи звільняюся аж об 11-й ранку. А за нічну зміну – 8–10 викликів. У деяких більше. Особливо у квадратах, де є ринки, метро, де багато крадіжок. На такі випадки ми виїжджаємо зі слідчо-оперативною групою, тому що в неї є досвід. Наша ж функція пре-

вентивна. Якщо складна ситуація, ми не лізтимемо вперед. Викликаємо спецпідрозділ, охороняємо місце, не пропускаємо туди людей, щоб вони не постраждали. У цьому плані ми не супергерої.

Про «стару» міліцію. Конфліктів із міліціонерами поки що не було. Але всім відомий Оболонський район: дівчата привозять затриманих, а їх не фіксують і відпускають. Сказати, що міліція задоволена тим, що ми відібрали в них шматок хліба, не можу. Хоча в нашому районі хлопці нормальні. Іншим пощастило менше. Тому що подекуди міліціонери «кришували» ринки, ятки. І мали з цього гроші.

Наші хлопці хотять працювати. От скажіть, скільки міліціонерів бігало б лісами за хлопцем, який вкрав кулон і золотий ланцюжок? Був у нас випадок на Бориспільській. Кілька патрулів 40 хвилин шукали злодія в лісостмузі. Спіймали. Ним виявився спортсмен-наркоман. Зрозумійте, у нас є бажання щось помінати. Але особисто я трохи розчарований, що всі ці зміни відбуваються доволі повільно.

Про правосвідомість громадян. Чесно, після першої зміни хотілося бити людей за свинське ставлення до законів й одне до одного. Але хочеться вірити, що коли буду, скажімо, два місяці ходити і говорити людям: не переходьте дорогу в недозволених місцях, то рано чи пізно вони перестануть це робити.

Люди із совковим типом мислення нас не зовсім сприймають. Молоді – навпаки. Якщо вони сидять, п'ють пиво або горілку, ми підходимо, кажемо, що порушують закон, вони вибачаються, згортаються і йдуть.

Про керівництво. Згуладзе нас підтримує, спілкується. Каже, щоб не переживали. Якщо не пам'ятаємо якусь статтю закону, не страшно, просить говорити суть. А подивитися номер можна в процесі.

У нас хороші командир батальйону і його заступник. Самі хлопці із «Сокола». Вони теж «у поля» виїжджають, допомагають нам час від часу. Тобто немає такого, що начальство просиджує штани в кабінетах.

Про мінуси роботи. Нас мало вчили оформляти ДТП. У нашому районі є дві людини, які це роблять швидко. У разі чого їх викликаю, щоб час не втрачати. Так само нас не вчили регулювати рух. Скажімо, є подвійне перехрестя, чотири світлофори, один із них не працює. Всі учасники руху дивляться на мене. І комусь горить червоний, а я показую їм їхати. Був затор, ми так-сяк його розрушили. Але якби довелося таке робити в будній день у годину пік, це був би провал.

Є невеликі проблеми з формою. А конкретніше – із зимовим взуттям. Обцяли літне, але поки що ми його не бачили. Поки така ситуація, дозволили носити своє. Але чорне. І дозволили ушивати форму. Щоб було зручно і красиво.

Так, у нас є побиті машини. Це недосвідченість водіїв і втома. Не всі можуть працювати по 14 годин. Людина може не зреагувати вчасно.

Про «втрачену» зброю. У одного з патрулів виникла проблема з машиною: її не могли кинути. І в результаті хлопці не встигли на перезмінку. Щоб ви розуміли, під час здачі зміни пишуть, що немає, скажімо, машини і двох пістолетів. Чому. Припустімо, одна машина в ДТП або в райвідділі оформляє затриманого. І патруль не можуть відпустити. Виходить мінус машина і два пістолети. Це проста звітність, щоб людей і техніку контролювати. Потім, зрозуміло, хлопці приїхали, здали зброю, все зійшлося.

Ще мінус у тому, що зі зникненням ДАІ водії відчували свободу й почали ганяти. Їду якимось на терміновий виклик, 95 км/год. І мене обганяють. Кілометрів 120! А швидкість я фіксувати не можу. І навіть якщо зупиню порушника, то що йому скажу?

У чому ми відрізняємося від міліції, то це в оперативності. І нас більше, ніж пепесників. Як вони працювали: є виклик – вони на нього виїжджають із РВВС. А ми патрулюємо квартали, постійно в русі, бачимо багато порушень. Припустімо, оголошують перехолення автомобіля. У місті 200 машин і піші патрулі. Як думаєте, простіше викрадений транспортний засіб перехопити? Ми можемо блокувати дороги, працювати на випередження. ■

Про етику людини з пістолетом та зламані хребти

Взаємини поліції з бунтівниками та маргіналами Франції зовсім не є безхмарними. Проте, як каже колишній посол в Україні Філіпп де Сюрмен, «у правовій державі довкола рингу є мотузки». Не так в Україні, де чверть століття переважно тривають бої без правил. Новостворена поліція робить тільки перші кроки, яких замало для висновків, але достатньо для порівнянь

Автор:
Алла Лазарева,
Париж

...Була ніч, майже третя година. Побачивши поліцейську машину, хлопці, яким, може, було через що занервувати, зірвалися тікати. Бігли чимдуж швидше, та поліцейські на колесах наздоганяли. Тоді, не подумавши, підлітки спробували сховатися в трансформаторній будці. Зієд Бенна та Буна Траоре згоріли заживо. Ніч із 27 на 28 жовтня 2005 року стала початком найгучніших в історії Франції антиполіцейських бунтів.

Понад 10 тис. спалених автовок, тисячі знівечених офіційних будівель, сотні шкіл і коледжів, закриті по кілька днів поспіль, розбиті шибки, пошкоджені брами, арешти, вуличні сутички, протестні демонстрації... Понад місяць Франція не знала спокою. Надзвичайний стан тривав три тижні. «Вбогість збунтувалася проти впорядкованого комфорту», – узагальнив адвокат родин загиблих у вогні Бенна і Траоре Жан-П'єр Мін'яр.

Наше інтерв'ю з Мін'яром тривало тоді хвилин сорок. Зірковий адвокат, який у ті дні не зникав з екранів французького телебачення, несподівано знайшов час для далекої україномовної аудиторії. Пояснив, що його надихнула й вразила Помаранчева революція. «До подій в Україні я не бачив, щоб руйнівна енергія гніву знаходила настільки мирний колективний вихід», – або зізнався, або зробив «політичний» комплімент Україні відомий правник. Потім додав: «Ваш Майдан – виняток із правила. Згодом побачите, що людські зневіра, відчай, гнів, безвихідь потребують брутальних форм, вибухів, щоб урівноважити себе з навколишнім середовищем».

Та розмова запам'яталася не лише невеселим пророцтвом. Жан-П'єр Мін'яр зробив цікаве зауваження про обов'язкову моральність людини зі зброєю, яка в ідеалі відрізняє цивілізовані суспільства від примітивних. «Давні суспільства також мали механізми саморегуляції, – зазначив він. – Але чим цивілізо-

Смерть двох юнаків у жовтні 2005 року, що згоріли в трансформаторній будці, ховаючись від правоохоронців, спровокувала найбільші антиполіцейські бунти у Франції. Молодиків на фото заарештовано на сьомий день протесту за підпал автосалону і кидання каміння в поліцію

ване суспільство відрізняється від середньовічного? Насамперед етичністю влади. Модерним моральним стандартом, згідно з яким представники правоохоронних органів зобов'язані захищати життя і фізичну цілісність громадян, навіть якщо йдеться про порушників суспільного спокою».

Від подій буремного 2005-го минуло рівно 10 років. Судовий процес проти поліцейських, які не встигли або не захотіли зупинити загиблих підлітків, триває досі. Пана Мін'яра бачимо тепер у телесюжетах значно менше. Він закритий офіс за два кроки від Оперного театру й облаштував бюро в депресивному, убогому, транспортно відрізаному від Парижа передмісті Кліші-су-Буа, звідки почалися антиполіцейські бунти.

«Ми не можемо погодитися, щоб до соціального апартеїду додався ще й правничий, – каже Мін'яр, наполягаючи, що в поліцейських була можливість врятувати життя хлопцям. – Це ж як вони боялися

ФОТО: AP

поліції, якщо додумалися задержитися на той трансформатор!» Суд із ним не згодний. Уже дві інстанції визнали поліцейських невинними.

Уся ця історія була б звичайною ілюстрацією до взаємин маргіналів із поліцією, якби не одна деталь. Жан-П'єр Міньяр не просто відомий правник, а близький давній друг молодості президента Олланда й активний діяч правлячої Соціалістичної партії. Навіть більше, за українським стандартом адвокат – президентський кум: він хрестив одного із синів Франсуа Олланда. А втім, хай там якою недосконалою французька політична система, давня дружба адвоката з керівником держави не гарантує в цій країні виграних судових процесів. Навіть гостро резонансних. Навіть політично корисних для наступних виборів. Незалежність судочинства у Франції існує. В Україні без реформи судової влади та очищення судового корпусу дуже наївно сподіватися на успіх новопризначеної поліції.

«Не варто ідеалізувати Міньяра, – каже Паскаль, який понад 20 років працює в паризькій поліції. – Це все політика, велика політика. Розумієш, поліцейські, за невеликим винятком, голосують за правих. Вибори не за горами. Критика поліції – улюблена виборча технологія соціалістів. Міньяр зробив зі згорілих хлопців мучеників, а з цієї справи – собі трибуну. Намагається тепер на чутливій темі підняти соціалістам рейтинг».

Паскаль був тричі поранений, двічі під час операцій з затримання наркоторгівців. Один раз він ледь не втратив око, про що нагадає глибокий шрам на скроні. У свої 42 повністю сивий. «Соціалісти кажуть, що маємо забагато свободи дії, але насправді замало, – вважає він. – Чого вартує один славнозвісний циркуляр від 1945 року, який забороняє тримати під вартою 16-річних?» Паскаль замовляє другу подвійну каву й розкурює чергову цигарку, вже збирався з ліку, яку саме. «Отой циркуляр ухвалювали після війни. Робилося це, щоб голодні повоєнні підлітки за крадіжку харчів не потрапляли до в'язниць, – пояснює. – Але ситуація давно змінилася. Ти подивися на нинішніх 16-річних! Та це дорослі дядьки! Тим більше коли йдеться про південні народи. І от спіймаєш такого на десятій крадіжці, часом з обтяжувальними обставинами, а все одно мусиш відпустити малого рецидивіста. Як тут працювати? Давно пора скасувати цей циркуляр. Але ж при владі ліві...»

В УКРАЇНІ БЕЗ РЕФОРМИ СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА ОЧИЩЕННЯ СУДОВОГО КОРПУСУ ДУЖЕ НАЇВНО СПОДІВАТИСЯ НА УСПІХ НОВОПРИЗНАЧЕНОЇ ПОЛІЦІЇ

Паскаль скаржиться на ще одну норму французького права, яка ускладнює роботу поліції. У цій країні заборонено вказувати походження затриманої поліцією особи. Громадянство – будь ласка, а коріння – ні. «Бачиш, скажімо, вся нар-

которгівля збудована за принципом етнічних кланів, – пояснює поліцейський. – Цей критерій у нашій роботі не має нічого расистського – це елемент ідентифікації порушника. Але безпосередньо в робочих досьє ми не маємо права вказувати «циганський клан», «алжирський», або «албанський»... Мусимо виходити із ситуації, вживаючи багатослівні описи й езопову мову. Але навіщо? Цей закон також ухвалювали після війни, під шоком від Голокосту. Але ж часи змінилися. Проте законодавчі акти – ні».

Кожна країна – своя специфіка. Розповідаю Паскалю про нову українську поліцію, показую фотогоалерею з **Тиждень.и.а.** «Це правда, що в Україні не прийнято звертатися до міліціонерів на вулиці, щоб уточнити дорогу?» – раптом запитує. Ну що робити? Визнаю: справді, немає такого звичаю. «Добре, якщо це зміниться, – замислено зазначає Паскаль. – Звичайні законослухняні люди не мусять боятися поліції. Навпаки. Мають розраховувати на неї, у малому й у великому».

Ми говоримо про тероризм, про розстріл карикатуристів із Charlie Hebdo, «Ісламську державу» та Україну. Про право народів на самозахист та добровольчі батальйони. Про слабкого Обаму та безвідповідальну Грецію. Про загиблих за свободу та про межу, за якою припиняється цивілізованість і починається хаос. «Недосконала демократія краща за досконалу диктатуру», – несподівано виголошує мій співбесідник. Трохи урочисто навіть. «Але ж за диктатури твоя професія стає найпрестижнішою», – роблю спробу зіграти адвоката диявола. «Соціальний престиж за диктатури – ілюзія, – каже Паскаль і розраховується за каву. – Диктатура – це територія зламаних хребтів. Я розумію українців, які ладні померти, аби лиш не потрапити назад, у Росію».

Людина з переконаннями. З отих, хто щодня перевіряє, чи міцно тримаються мотузки довкола рингу. Ми в Україні свій ринг тільки починаємо обносити парканом. Щоб уберегти цілі спина, іншої опції не передбачено. ■

Солідарність без привілеїв та винятків

Автор:
Едвард Лукас

Чому до людей, які працюють менше й отримують більшу платню, треба прихильніше ставитись? Таким, якщо узагальнювати, є погляд на Грецію в регіоні, який ми звикли називати Східною Європою, – від Естонії до Болгарії. Люди можуть співчувати грекам на особистому рівні, але чому неможливі платники податків у країнах Балтії або Словаччині повинні платити вищі збори чи навіть залізати в борги, щоб допомогти тим, чиє скрутне становище – наслідок їхньої власної провини?

Греки рано йдуть на доволі щедрю пенсію. Систематична нездатність створити елементи сучасної європейської держави, як-от незалежна статистична служба й земельний кадастр, реформувати держзакупівлі, лібералізувати ринки праці й товарів тощо, породжує суміш зневаги та обурення в країнах, які доклали зусиль, щоб менш ніж за 10 років відійти від посткомуністичних руїн і створити історію успіху. Тож Україна, певно, – кандидат, який набагато більше заслуговує допомоги Європейського Союзу?

Так сталося, що останній тиждень я провів в Україні (у Львові) та Греції. Схожості між ними разючі. І там, і там продажний і некомпетентний політичний клас систематично руйнує державу. На виборах пропонується страхітливий вибір між шахраями та ідіотами (а втім, ці категорії мають багато спільного між собою). Обидві країни мають тривожні праві екстремістські групи, які певною мірою діють за межами права: «Правий сектор» в Україні – «Золотий світанок» у Греції. Але людські почуття набагато важливіший фактор. В обох країнах більшість громадян вважають, що європейська інтеграція – їхня доля і право за народженням. Обидві країни прагнуть багато змінити, щоб ця мета стала реальністю.

Зводити нинішню ситуацію виключно до виміру моралі спокусливо, але хибно. Мовляв, греки порушили правила – їх слід покарати. Україна грає за правилами – її потрібно винагородити. Блазеньські політики-початківці із СІРІЗА своїм хизуван-

ням змарнували людську довіру й ослабили економіку. Греки голосували за них і підтримали їх на референдумі. Отож тепер мусять постати перед наслідками.

Проблема цього підходу полягає в тому, що він надміру зосереджує увагу на гріхах політичного класу і кладе завеликий тягар на плечі звичайних людей, адже ми не вважали, що український народ повинен терпіти всі наслідки, коли мали справу з режимом Віктора Януковича в Києві. Ми й досі стараємося робити, що можемо, в Білорусі. Коли Румунія та Болгарія порушили взяті під час вступу до ЄС обіцянки провести судову реформу й боротися з корупцією, ми не кинули їх, а активізували власні зусилля.

Коли підходити до важких проблем, керуючись лише правилами, винагородами й покараннями, можна не побачити найголовнішого: гра закінчиться, а країни нікуди не зникнуть. Нам доведеться й далі жити з ними. І найгірше для Європи –

неспроможна держава на її кордонах (ми бачили таке в Сирії та Іраку, але це лихо може стати набагато ближчим до нашого дому).

Прикра правда полягає в тому, що ЄС треба поводитись як імперії. Усі його члени виграють, якщо союз побудує безпеку на своїй периферії, і всі програють, якщо ні.

Один із наслідків грецької кризи, який, утім, не помічають, полягає в тому, що Європа зробила кілька важливих кроків до тіснішої інтеграції. І першим із них стали дебати в Європарламенті та розгромна критика на адресу Алексіса Ципраса від бельгійського ліберала Гі Вергофстадта. Власне, тоді цей часто зневажуваний орган відіграв реальну роль рупора загальноєвропейської громадської думки.

Коротше кажучи, те саме поєднання політичної волі та інституційних м'язів, яке Євросоюз має демонструвати у Греції, дуже потрібне й у випадку України. І воно ж таки здатне обернути ЄС на смертельного противника путінського режиму в Москві. ■

**ОДИН ІЗ НАСЛІДКІВ
ГРЕЦЬКОЇ КРИЗИ, ЯКИЙ,
УТІМ, ВЕЛИКОЮ МІРОЮ
НЕ ПОМІЧАЮТЬ, ПОЛЯГАЄ В
ТОМУ, ЩО ЄВРОПА ЗРОБИЛА
КІЛЬКА ВАЖЛИВИХ КРОКІВ
ДО ТІСНІШОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Едвард Лукас – перший заступник голови Центру аналізу європейської безпеки (СЕРА), експертно-аналітичної групи з осередками у Варшаві та Вашингтоні

Варіації на тему Grexit

Чи можлива паралельна валюта в євразоні?

За оцінками МВФ ще від 2012 року, хоч би яку валюту запровадила Греція замість євро, вона швидко знецінилася б наполовину, Греція дуже скоро втратила б 8% ВВП, а інфляція підскочила б до 35% услід за космічними цінами на імпорт. Запровадження власної валюти підірвало б споживчу довіру, відтак у країні запанував би хаос – і за ті кілька місяців, що потрібні для введення нових грошей в обіг, він тільки посилювався б. Для решти євразоні безпосередні наслідки були б набагато легшими, але все-таки помітними. Офіційні кредити, виділені Греції рештою євразоні, наближаються до €185 млрд (\$204 млрд), їх довелося б списати. За даними банку Barclays, Банк Греції заборгував Європейському центральному банку (ЄЦБ) понад €125 млрд, позичених для компенсації відпливу капіталу (борг «ЦІЛЬ-2») і додрукування грошей. А ще ж є €27 млрд суверенного боргу Греції, який утримує ЄЦБ. Сукупна сума наближається до €340 млрд – це понад 3% ВВП євразоні.

Повний вихід Греції з євразоні висує настільки негативні перспективи (як для Греції, так і для решти валютного клубу), що політики активно шукають альтернативи. Німецький міністр фінансів Вольфганг Шойбле в недавньому інтерв'ю запропонував «тимчасовий» вихід із євразоні як найкращий варіант для Греції. Один із механізмів (який, утім, навряд чи дуже сподобався б Шойбле) – провести повторну деномінацію всіх внутрішніх активів і зобов'язань включно з банківськими в «нових драмах», зберігши зовнішні зобов'язання в євро. Якби перехід на нову драму був тимчасовим кроком (або принаймні розглядався як такий), Греції, можливо, вдалося б зостатися на таких умовах у євразоні. Залишившись у складі Євросистеми, через яку ЄЦБ і національні банки ведуть справи євразоні, Банк Греції міг би збе-

регти довіру до себе, якої він інакше не матиме. Це зміцнило б його позиції в боротьбі проти стрімкої інфляції, неминучої в разі повторної деномінації, урятувало б економіку Греції від катастрофічного обвалу й пригальмувало б знецінення драми. Перспектива повернутися колись до євразоні (адже греки можуть врешті пошкодувати за втраченим) здатна дати тамтешньому уряду додаткові стимули контролювати державні фінанси й проводити реформи, які сприяли б зростанню.

У ЄС ЗНАЮТЬ, ЩО В РАЗІ ВИХОДУ ГРЕЦІЇ З ЄВРАЗОНІ ЇМ ДОВЕДЕТЬСЯ НАДАВАТИ ЇЇ ГУМАНІТАРНУ ДОПОМОГУ ДЛЯ ПОКРИТТЯ ВИДАТКІВ НА ПРЕДМЕТІ ПЕРШОЇ НЕОБХІДНОСТІ

А ще в такому випадку розвіялися б страхи з приводу повного виходу Греції з ЄС, через що вона втратила б доступ до єдиного ринку і фондів регіонального розвитку. Адже правового механізму виходу з євразоні без виходу з ЄС не існує, а половинчастий вихід деякі юристи вважають неможливим. На практиці цю непохитну умову можна й обійти (у Брюсселі зараз думають, як). Але якщо Греція залишиться в євразоні, думати над цим вже й не дове-

деться, а отже, однією проблемою менше.

Такий варіант вигідний і країнам-кредиторам. Принаймні на найближчу перспективу вони обійшлися б без взаємних судів, неминучих у випадку виключення Греції. Крім того, тимчасовий або просто умовно-тимчасовий вихід дав би їм змогу уникнути потенційних втрат. Це не означає, що їм повернуло б борг, але термін виплат по тілу офіційних кредитів все одно настане не раніше ніж на початку 2020-х. І якби грецький центробанк не виходив зі складу Євросистеми, його заборгованість перед ЄЦБ просто лишилася б на балансі.

У ЄС знають, що у випадку виходу Греції з євразоні країнам ЄС доведеться надавати їй гуманітарну допомогу, щоб покрити видатки на предмети першої необхідності, зокрема критично важливі ліки. За грубими підрахунками, така допомога тільки на коротку перспективу обійдеться приблизно в €15 млрд. Якщо компромісний підхід дещо стабілізує Грецію, цю суму можна буде зменшити або ж вкласти у неї значно дівішу допомогу. Крім того, євразона буде змушена, очевидно, підтримувати платіжний баланс Греції. Знову ж таки, необхідна для цього сума може бути не такою вже й великою, адже у 2013 і 2014 роках поточний баланс Греції був профіцитним – це величезний прогрес порівняно з дефіцитом 10% ВВП, який Греція мала 2010-го, коли вперше отримала фінансову допомогу.

Через складність і брак довіри спроба пом'якшити наслідки Grexit, ймовірно, виявиться нереалістичною. Натомість може склестися враження (або й бути насправді), що політики таким чином відтягують болючий результат, а не уникають його. Але в історії грецької затяжної боргової кризи спроб відтягти найгірше не так уже й мало. І це не обов'язково найгірший варіант. ■

Еволюція боргу

Алексіс Ципрас аж ніяк не перший у грецькій історії популіст, який намагався реалізувати свої передвиборні обіцянки за допомогою європейських кредитів

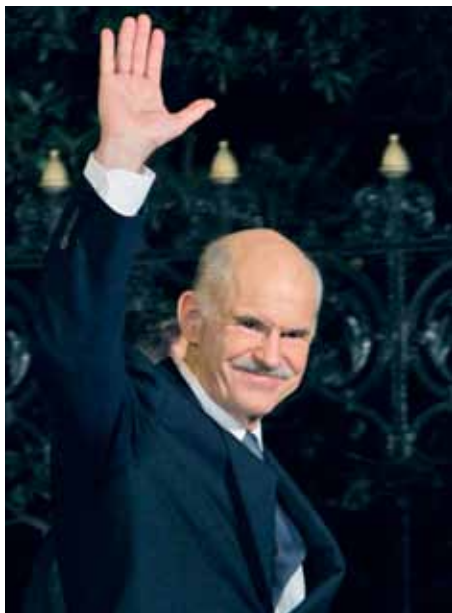

ФОТО АР

Автор:
Віталій Рибак

Останні новини з переговорів між грецьким урядом та європейськими інституціями свідчать, що домовленостей таки буде досягнуто. Варто зауважити, що разом із заходами щодо врегулювання економічної кризи, у якій опинилася Греція, угода спричинить новий етап соціального напруження в суспільстві, адже режим суворої економії надалі формуватиме економічну політику країни.

СОЦІАЛІСТИ 1980-Х

Алексіс Ципрас, програма якого й зіштовхнула Афіни на дно боргової ями, аж ніяк не перший у грецькій історії популіст, який намагався реалізувати свої передвиборні обіцянки за допомогою європейських кредитів. Фундамент сучасного грецького боргу був закладений іще в 1980-х роках, за правління уряду соціалістів на чолі з Папандреу. Андреас Папандреу в 1974 році заснував партію

ПАСОК (Всегрецький соціалістичний рух) і вже через сім років переміг на виборах із приголомшливим результатом – 48% голосів. Таку підтримку політик здобув завдяки обіцянкам здійснити низку соціальних реформ, які перетворили б Грецію на welfare state європейського зразка. У зовнішній політиці Папандреу гарантував співгромадянам вихід із НАТО й приватизацію американських військових баз на грецькому архіпелазі – завдяки цьому він опинився на хвилі антизахідного тренду в Греції, що був спричинений нездатністю Північноатлантичного Альянсу запобігти турецькій інтервенції 1974 року на Кіпрі. Обіцяв Папандреу також обережну інтеграцію в Європейське Економічне Співтовариство, членом якого країна на той час лише недавно стала.

Він утілював свою соціальну програму. Зарплати й пенсії зростали, діяли субсидії на туризм для малозабезпечених сімей, впроваджено загальнодержавну систему охорони здоров'я. Індекса-

Андреас Папандреу (ліворуч) очолював грецький уряд соціалістів у 1980-х - тоді й було закладено фундамент сучасного боргу країни. Але тогочасні макроекономічні обставини дуже відрізнялися від нинішніх, у яких Ципрас (праворуч) не може дозволити собі спроб реалізувати свої популістські обіцянки

ція зарплат дала змогу значно зменшити соціальну нерівність у країні. Завдяки цим успішним реформам прості греки вважають Андреаса Папандреу одним із найуспішніших прем'єр-міністрів у своїй історії, тоді як консервативні опоненти й експерти називають його програму передумовою майбутніх криз.

Варто звернути увагу на те, чого не помічала більшість грецьких громадян, – на ціну реформ. Очільник уряду був блискучим популістом, він завжди вмів зацікавити громадськість новою реформою, натомість ховаючи в тінь зростання боргу. Окрім того, йому вдавалося залучати щораз нові кошти в межах фінансової допомоги від Європейського Економічного Співтовариства. У 1988-му, після семи років урядування Папандреу, зовнішній борг Греції зріс удвічі і становив уже 50% ВВП: не критичний показник, проте критична тенденція. Купівельна спроможність більшості греків збільшилась, але темпи розвитку економіки країни залишалися попередніми – саме це і стало причиною зростання зовнішнього боргу та посилення залежності Папандреу від європейських кредитів. Відмова від них означала б для прем'єр-міністра необхідність зменшення темпів упровадження реформ у межах його економічної програми.

Папандреу також не виконав багатьох своїх обіцянок у сфері зовнішньої політики: із НАТО Греція не вийшла, хоча він не раз запевняв, що це станеться, а військові бази Сполучених Штатів залишилися їхніми. Це гарна ілюстрація того, як Папандреу вправно балансував між обіцянками електоратові та західним партнерам.

За час другого прем'єрства Андреаса Папандреу Греція не тільки підписала Маастрихтську угоду та увійшла до Європейського Союзу, а й збільшила свій зовнішній борг, який уже сягав позначки 100% ВВП. Його вдавалося тримати на такому рівні аж до світової економічної кризи 2008 року, після якої економіка країни виявилася у стагнації, із якої не може вийти досі.

НОВИЙ РАДИКАЛ

Саме у 2008 році Алексіс Ципрас виходить на грецьку політичну сцену. У 33 роки очолює СИРІЗА,

об'єднання грецьких лівих партій, і стає наймолодшим керівником політичної сили в національній історії. Він одразу показує себе як радикального лідера, а СИРІЗА – як альтернативу партіям при владі. Завдяки діяльності Ципраса його партія стала другою за результатами парламентських виборів 2012 року, а він сам – провідником опозиції. Його зліт став настільки стрімким, як і зліт Папандреу 30 років тому.

СИРІЗА перемогла на перегонах до Європейського парламенту в 2014-му, після чого Ципраса почали розглядати як претендента на посаду прем'єр-міністра після наступних виборів. Він зміг скористатися своїм шансом уже наступного року. Перед достроковими виборами 2015-го Ципраса часто порівнювали з Папандреу в грецьких та західних ЗМІ. Брало до уваги як його політичну програму, так і персону. Варто зауважити, що ці порівняння не є безпідставними. Він пообіцяв грекам небесні замки – повернення до заможних часів зразка 2000–2007 років, коли країна, ввійшовши до єврозони, відчувала значне зростання зарплат і пенсій. Мало хто тоді звертав увагу на те, що це зростання відбулося в результаті позик, які Європейський Союз надавав Греції, щоб стабілізувати перехід на євро. Знайома ситуація: таке вже відбувалося у 1980-х за прем'єрства Папандреу. Окрім того, в програмі СИРІЗА немає конкретних шляхів досягнення поставленої мети. Натомість там можна знайти багато інформації про новий «лівий уряд», який зробить життя у Греції справедливим і якому банкіри та олігархи «передадуть ключі до держави».

Утім, грецький народ не вимагав конкретики. Але йому потрібен був харизматичний політик, який захистив би позиції країни в Європейському Союзі. Ципрас, як і Папандреу, прийшов до влади на хвилі невдоволення грецького суспільства: цього разу не Сполученими Штатами й НАТО, а європейськими кредиторами на чолі з Німеччиною. Саме її представляли у грецькому інформаційному просторі як одного з головних винуватців запровадження режиму суворої економії. Серед інших фігурували Європейська комісія, Міжнародний валютний фонд та Європейський центральний банк, проте не грець-

кий уряд. Настрої, що панували в країні, були чітко відображені в секретному звіті спеціальної комісії Міністерства фінансів, де йшлося про €11 млн, які Німеччина винна Греції ще з часів Другої світової війни. Ципрас вдало скористався суспільною думкою і далі нарощував підтримку в період кризи.

СТАРА ТАКТИКА НЕ ПРАЦЮЄ

Попри всі паралелі між урядуванням Папандреу та Ципраса, в цій ситуації є одна ключова відмінність. У 1980-х роках Греція ще приходила до тями після режиму хунти, але мала великий потенціал для розвитку економіки, а державний борг становив тільки 25% ВВП. Папандреу міг собі дозволити реалізацію своєї соціальної програми, хоч і провів її популістично та недалекоглядно. Алексіс Ципрас узиявся за кермо країни, що мала величезний борг (171% ВВП) та стагнацію в економіці, яка залишала мало надій на швидке й успішне вирішення проблеми.

У цій ситуації очільник уряду мав два шляхи: реформістський або ж популістський. Він повинен був посилити режим економії і тісно співпрацювати з колегами з європейських інституцій задля досягнення найменш болючих для грецького населення умов повернення кредитів, проте

Уже зараз стає зрозуміло, що стратегія Ципраса не працює. Він намагався використати референдум як засіб переконання колег по єврозоні, проте згодом був змушений подати на ратифікацію в парламент грецький варіант угоди, який нівелював народне волевиявлення. Саме це й допомогло сторонам домовитися на саміті країн – членів єврозони, що відбувався у Брюсселі на вихідних. Утім, діяльність Ципраса має наслідки: Ангела Меркель заявила, що Греція зруйнувала довіру до себе. Щоб відновити її, парламент країни повинен до середини ухвалити всі реформи, передбачені угодою, – лише тоді ратифікація документа почнеться в парламентах країн – членів єврозони.

Очевидно, що лідеру СИРІЗА доведеться стати прагматичним політиком і забути про більшість передвиборних обіцянок. Деталей угоди ще немає, проте зрозуміло, що грецький уряд повинен провести низку болючих, які можуть стимулювати вихід країни із боргової ями. Хоча Греція і залишається в єврозоні, вона мусить пройти тривалий період непопулярних реформ та політичних перетворень. Суспільство країни повинне зрозуміти, що популістська політика рідко дає плоди.

Грецька криза справила вплив на всю Європу. Варто виокремити два важливі наслідки. По-перше, європейські кредитори не могли піти на поступки, адже це створило б небезпечний для них прецедент, який вплинув би на майбутні відносини не тільки із Грецією, а й з іншими країнами-боржниками, як-от Португалія та Іспанія. У майбутньому контроль за виплатою кредитів повинен стати суворішим для всіх.

По-друге, на підставі грецького питання в Європейському Союзі чітко окреслились два табори. Представники одного, на чолі із Францією, вважали, що Греції потрібно дати ще один шанс. Іншого, який згуртувався довкола Німеччини, – що цих шансів уже було забагато. Такий поділ свідчить про можливий конфлікт між історичними суперниками в Європі: Францією та Німеччиною. Нині – щодо того, наскільки широко повинна бути допомога менш економічно успішним членам Євросоюзу. ■

ПАПАНДРЕУ ВПРАВНО БАЛАНСУВАВ МІЖ ОБІЦЯНКАМИ ЕЛЕКТОРАТОВІ ТА ЗАХІДНИМ ПАРТНЕРАМ

вдався до прямо протилежних заходів задля збереження свого рейтингу в грецькому суспільстві.

Саме для цієї мети й був ініційований нещодавній референдум, на який винесли питання: чи приймати умови кредиторів? Його результат був цілком передбачуваний, адже прем'єр-міністр та грецькі ЗМІ називали позицію позикодавців «шантажем» і постійно наголошували на тому, від чого грекам доведеться відмовитися в разі згоди з умовами повернення кредитів. Ципрас сподівався, що однакостайне «ні» від грецького народу стане важливим козирем на переговорах у Брюсселі.

Калібр креативу

Скептики щодо Китаю помиляються: у деяких галузях тамтешні компанії справді інноваційні

«**Т**ак, іспит китайці складуть, але уява у них не надто багата. Їм бракує підприємливості. Вони не впроваджують інновацій — тому й крадуть нашу інтелектуальну власність». Це заява колишнього гендиректора Hewlett-Packard Карлі Фіоріні, зроблена до того, як на початку 2015-го вона оголосила, що балотуватиметься на президента США. Провокаційні слова Фіоріні викликали дискусії глобального масштабу навколо одного з найбільших запитань до бізнесу сучасності: чи може Китай бути інноваційним?

Скептики тут керуються двома аргументами. Вони підкреслюють: традиційно слабкий захист авторського права й повальне копіювання відомих брендів у китайському бізнесі свідчать, що компанії країни не здатні створювати щось нове самостійно. У статті, опублікованій торік MIT Sloan Management Review (квартальником, який пише про новинки в дослідженнях і управлінні бізнесом), сказано, що крадіжки китайцями інтелектуальних розробок обходяться американським фірмам у \$300 млрд за рік. А ще песимісти заявляють, що суворий підхід китайської влади до стимулювання інновацій насправді фактично їх гальмує.

Протилежну позицію в дискусії підтримують дві нові публікації. У дослідженні «Вплив Китаю на інновації у світі», підготовленому Глобальним інститутом Маккінзі (MGI), аналітичним центром однойменної консалтингової компанії, стверджується, що фірми країни насправді досить перспективні в сенсі інновацій. Уникаючи поширеної помилки, MGI не плутає останніх із винаходами: «Доказом успішної інновації є здатність компаній збільшувати доходи й підвищувати прибуток», а не патентувати численні винаходи, які потім припадають пилом у шухляді, й не випускати інноваційні продукти, які не гарантують окупності. Консультант з управління Едвард Це стверджує у своїй новій книжці «Китайські революціонери» («China's Disruptors»), що динамічний приватний сектор Піднебесної з'явився саме не всупереч, а завдяки державній політиці стосовно інновацій.

Команда Інституту Маккінзі проаналізувала фінансові дані 20 тис. компаній із Китаю та інших країн, щоб виявити, чи створюють вони вартість для клієнтів і акціонерів. Експерти намагалися зрозуміти, до якої міри це відбувається через фундаментальні дослідження, залучення великої кількості інженерів для вирішення завдань (що добре

КИТАЙ ВИХОДИТЬ НА ПЕРЕДОВІ ПОЗИЦІЇ У ДВОХ НАПРЯМАХ: УДОСКОНАЛЕННІ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ ТА ЇХ ПРОДАЖУ І ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ

вміють робити фірми на зразок Huawei, котра продукує телекомунікаційні технології), удосконалення виробничих процесів тощо. Китай витратив багато років і грошей, намагаючись бути «інноваційною губкою», яка вбирає закордонні розробки. Та, попри це, як зазначено у звіті Інституту, він усе ще відстає від Заходу в галузях виробництва лі-

ків, цивільного авіатранспорту й автомобілів, що стали б популярними у світі.

Але, на думку команди Інституту Маккінзі, нині Китай виходить на передові позиції у двох інноваційних напрямках: удосконаленні споживчих товарів та бізнес-моделей для їх продажу і здешевленні, прискоренні й оптимізації виробничих процесів. Як наслідок, китайські компанії зараз обігнали своїх закордонних конкурентів у продажах побутової техніки, програмного забезпечення для інтернету й побутової електроніки. Допомагає їм у цьому величезний внутрішній ринок. Але, крім того, вони дуже швидко реагують на зміни. Тамешні споживачі швидко перейшли на смартфони, соціальні медіа та електронну торгівлю, а ще вони люблять економію і бренди. Якщо виробник споживчого товару може досягти успіху в Китаї, він буде успішним будь-де.

Китайські фірми винаходять нові бізнес-моделі. На Заході інтернет-компанії отримують більшу частину доходів від реклами. Але рекламна індустрія Піднебесної становить лише близько однієї восьмої американської, тож китайським інтернет-фірмам доводиться шукати нові способи монетизації переглядів. 90% своїх доходів компанія Tencent отримує від онлайн-ігор, продажів віртуальних товарів на соціальних платформах та інтернет-торгівлі. Середній дохід від користувача у 2014 році в неї становив \$16 – це на \$6 більше, ніж у Facebook. Онлайн-відео платформа YY.com дає змогу користувачам купувати електронні «тролянди», якими вони можуть «осипати» кліпи улюблених артистів. За словами представників YY, найкращі виконавці отримують частку з доходів і можуть заробляти більш ніж 20 тис. юанів (\$3200) за місяць, що всемоєро перевищує середню зарплату заводського робітника.

Насамкінець аргумент про роль держави. Песимісти твердять, що китайська бюрократія шкодить інноваціям у приватному секторі. Хоч як парадоксально, Едвард Це до якоїсь міри із цим не погодився б. Він працював провідним консультантом з Китаю в Boston Consulting Group, а згодом у Booz & Company – це компанії-конкуренти. Його книжка детально хронологізує відродження підприємницької економіки країни з попелу попередньої маоїстської політики. І все-таки цей

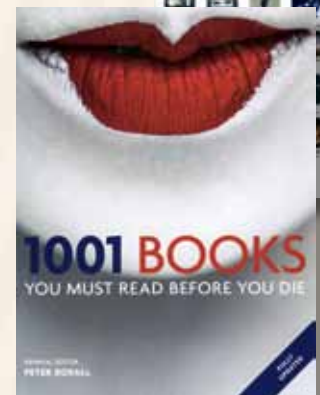
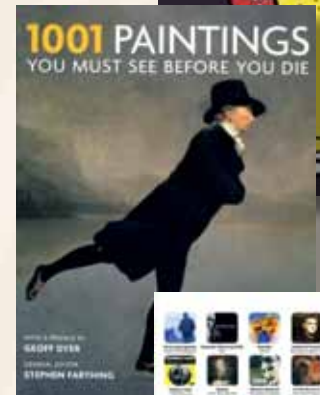
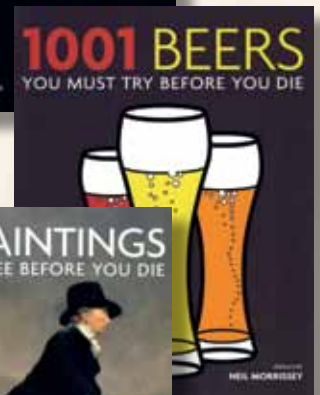
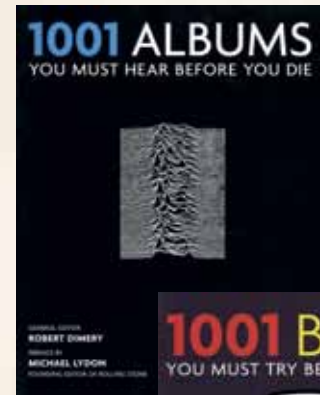
архікапіталіст стверджує, що «самі собою компанії не можуть витратити величезні ресурси, необхідні для стимулювання інноваційних розробок у багатьох критично важливих галузях, та ще й у довгостроковій перспективі». У Китаї «торувати шлях має держава», подібно до США, де урядове фінансування університетської та оборонної науки вивело на арену перших «зірок» Кремнієвої долини на кшталт HP. Оптимізму експертові додає той факт, що нині Китай щороку витрачає понад \$200 млрд на науководослідну та конструкторську роботу (у державному і приватному секторі); у перерахунку на частку ВВП, таким чином, він випереджає ЄС, хоча все ще відстає від Америки.

Едвард Це також наводить факти, які, на його думку, свідчать про зміни нормативної інфраструктури Китаю в сприятливому для інновацій напрямі. Найбільший китайський інтернет-пошуковик Baidu колись мав погану репутацію хостингу піратської музики та відео. Завдяки пильному контролю регулятивних органів і позовам від власників авторських прав, компанія стала на законний шлях і перетворилася на великого легітимного дистриб'ютора іноземних телепрограм.

ПІДГОТОВКА ҐРУНТУ

Карлі Фіоріна має рацію в тому, що більшість китайських компаній не вийшли на передній край технологій. Але вважати їх нездатними до інновацій, які створюють вартість, помилково. Згадана Lepovo обігнала HP, ставши світовим лідером у виробництві комп'ютерів: у цьому їй допомогли не тільки зухвалі поглинання західних фірм, а й вражаючі розробки власних продуктів. І Едвард Це має рацію, коли говорить про роль держави у підготовці ґрунту для інновацій. Проте в цивільній авіації та автомобілебудуванні китайський уряд диктує і структуру галузі: у першій – через найбільшу державну компанію AVIC, а в другій – через нав'язане партнерство із закордонними фірмами. Компанії країни здатні бути інноваційними. Але держава поки що не розрізняє, де з користю допомагає, а де контрпродуктивно втручається в бізнес. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

«Сонячний» лікар Юркевич і його «культурне гніздо»

На Житомирщині, в селі Кривому, занепадає унікальна садиба

Автор:
Володимир Панченко

У селі Кривому, що між Брусиловом і Попільнею, можна побачити залишки садиби земського лікаря Йосипа Венцеславовича (в українській версії В'ячеславовича) Юркевича (1853–1910), яка в 1880–1910 роках була одним із найкоштовніших українських «культурних гнізд» Правобережжя. Садиба Юркевичів – це одноповерховий дерев'яний будинок із великою верандою, гарний парк на березі річки Крив'янки, господарські споруди... Екіпажі з гостями заїздили сюди через білий місток – й одразу потрапляли в тінь дерев рідкісних порід...

«Культурними гніздами» прийнято називати осередки з особливою аурою, що її створює певне коло людей, поєднаних між собою тісними зв'язками. В унікальному просторі «гнізда» продукуються культурні цінності й відбувається, кажучи словами філолога Ніколая Пісанова (це він у 1923 році вперше вжив термін, про який ідеться), «выдвижение питомцев», себто виховується зміна.

Саме таким осередком і було «гніздо» Юркевичів.

Юрій Львович Юркевич, онук Йосипа В'ячеславовича, писав, що дід у Кривому нагадував вулик: «Було багато музики – грали в родині всі, бабуся була непоганою піаністкою, батько (*Лев Юркевич. – В. П.*) – віолончеліст, часто приїжджали музиканти, любителі й професіонали. Іноді складався оркестр»... Свого часу чудовим музикантом був також батько Йосипа В'ячеславовича, який і сам писав музику. Його польку («в духе Лядова») охоче грала Левкова сестра Марія.

Про тонкий музичний смак самого Левка є цікава згадка в статті Максима Рильського «Лисенко. Клаптики споминів».

Такий вигляд восени 2014 року мала садиба Йосипа Юркевича в Кривому

Йосип Юркевич (1853–1910)

Як свідчив поет, на концерті у київському клубі «Родина» Микола Лисенко удвох із одним досить популярним у Києві скрипалем грав сонату. У якийсь момент Юркевич підійшов до Максима й промовив невдоволено: «І навіщо скрипаль заважає Миколі Віталійовичу?». Як віолончеліст Левко мав добру школу: його навчав бельгійський музикант Ерве, відомий у Києві викладач, який і в Кривому був частим гостем.

Імена Рильських і Лисенків у розмові про «культурне гніздо» Юркевичів аж ніяк не випадкові. Тадей Розеславович Рильський із дружиною Меланією Федорівною та синами мешкали в сусідній Романівці. Микола Віталійович також мав дачу неподалік. Не дивно, що атмосферу «гнізда» визначали музика, література, спільне захоплення етнографією...

А молодь привносила у повсякдення Кривого ще й політичний струмінь. Заводієм тут був Левко, який частенько кликав друзів до себе в село. І не обов'язково лишень для того, щоб порозважатися. У 1905 році, скажімо, саме в Кривому планувалося провести з'їзд Револуційної української партії. І якби не жандармські нишпорки, так і сталося б.

У Юркевичів, писав Юрій Львович, «завжди товклася молодь, яку дід дуже любив і завжди знаходив з нею спільну мову». Можливо, діяльність Левкових друзів нагадувала йому власну молодість?

ПОЛЬСЬКИЙ ШЛЯХТИЧ, ЯКИЙ ВИЯВИВСЯ УКРАЇНЦЕМ

Юрієві Львовичу Юркевичу випало бути літописцем свого роду. У 2000 році він видав у Москві спогади «Минувшее проходит предо мною...», у яких докладно виклав родинні перекази.

З'ясувалося, що Йосип В'ячеславович належав до полонізованої волинської шляхти. Натрапивши якось на старі родові папери, він збагнув, що його предки були... зрадниками! У XVII столітті, за часів короля Стефана Баторія, який зманював на свій бік українську еліту, надаючи їй шляхетських привілеїв, Юркевичі виявилися серед тих, хто піддався спокусі. Покатоличилися, ополічилися – і все це для того, щоб взамін дістати шляхетство, та ще й із гербом!

Так ось: молодий Юркевич розкався і вирішив повернутися до українських джерел. Порвав із польським оточенням, залишив-

ши вдома тільки пані Ржевуську, економку. Родовитий шляхтич, католик став «хлопоманом». Як і Тадей Рильський (1841–1902), який так само відчув себе «лично оскорбленным при открытии истины», кажучи словами київського історика Володимира Антоновича. Як і сам Антонович (1834–1908), який у 1862 році виступив на сторінках журналу «Основа» зі сповіддю («Моя исповедь»), пояснюючи свій розрив із польською шляхтою тим, що вона, шляхта, має історичну провину перед українським людом Правобережжя. Настав час спокутувати цю провину, вирішив він.

Полеміку Володимира Антоновича з опонентом («паном Падалицею») і його закиди на адресу шляхти цікаво перечитувати, надто ж тепер, у контексті нинішніх намагань Росії насадити в Україні «руський мір».

«Польская публицистика, на основании не имеющих практического значения исторических данных, решается утверждать, будто на правом берегу Днепра нет Руси, а только сухая Польша», – іронізував Антонович (путінські пропагандисти так само оголосили Схід і Південь України «Новоросією», мовляв, на лівому березі Дніпра немає України!).

«Вы желаете увековечить в Южной Руси шляхетство; вы желаете задавить южнорусскую народность», – звинувачував своїх опонентів Володимир Антонович, якого мстиві недруги оголосили «перевертнем». Він і за спалах Гайдамаччини покладав вину на шляхту: вона «дорого поплотилась» за те, що «держала народ в невежестве, оскорбляла и обижала его повседневно в нравственном и материальном отношениях». І Гонти та Залізняку, вступивши «польським публіцистам», віддав належне, написавши: «Мы гордимся /ими/ как народными представителями своего времени» (полеміка щодо героїв теж знайома річ: згадаймо хоча би поверти російської пропаганди докола імен Бандери й Шухевича!).

Що ж, колонізатори є колонізатори. Ось тільки історія з грихами шляхти давно вже позаду, не те що з імперським пароксизмом «русского міра»...

Коли «Основа» друкувала «Мою исповедь» Володимира Антоновича, Йосип Юркевич був

Левко Юркевич мав добру школу: його навчав бельгійський музикант Ерве, відомий у Києві викладач, який і в Кривому був частим гостем

дев'ятирічним хлопчиком. Про сповідь Антоновича він міг дізнатися уже згодом, тим паче, що вчинок київського професора мав довге відлуння: він поклав початок рухові «хлопоманів», які дотримувалися тієї самої моральної максими, що й автор «Исповеди»: «Поляки-шляхтичи, живущие в Южнорусском крае, имеют перед судом собственной совести только две исходные точки: или полюбить народ, среди которого они живут, проникнуться его интересами, возвратиться к народности, когда-то покинутой их предками, и неусыпным трудом и любовью по мере сил вознаградить все зло, причиненное ими народу, вскормившему многие поколения вельможных колонистов [...], – или же, если для этого не хватит

МОЛОДИЙ ЮРКЕВИЧ РОЗКАЯВСЯ І ВИРІШИВ ПОВЕРНУТИСЯ ДО УКРАЇНСЬКИХ ДЖЕРЕЛ. ПОРВАВ ІЗ ПОЛЬСЬКИМ ОТОЧЕННЯМ

нравственной силы, переселиться в землю польскую...»

Вибір Йосипа Юркевича, зроблений ним десь у середині 1870-х, був рішучим: він також вирішив «возвратиться к народности, когда-то покинутой предками»...

День народження Йосипа, як свідчить онук-біограф, став трагічним для його батька й матері.

Народивши сина, мати з якихось причин покінчила із собою, а її чоловік, дізнавшись про це, теж наклав на себе руки. Чому таке сталося – родинна загадка, яку так ніхто й не розгадав. Похоронили самогубців у Кривому, в парку, на березі великого ставу, замість хрестів установивши могильні камені...

Опікувалися сиротою родичі. Вирішивши, Йосип вступив на медичний факультет Київського університету. Тоді, в 1870-ті, був час народницьких рухів, стихія боротьби затягла й студента Юркевича. А боротьба, як відомо, вимагає жертв, тож і в навчанні молодого правдолюбця настала вимушена дворічна перерва – за участь у студентських «безладах» його відрахували з університету.

1884 року Йосип Юркевич одружився. Його обраницею стала Олександра Африканівна Балавенська (1861–1922), сестра досить відомого на початку XX століття скульптора. Дітей у них народилося четверо, причому всіх їх – Марію, Левка, Олександру й Ніну – хрестили за православним обрядом. Аякже: Йосип В'ячеславович принципами не поступався!

Та й узагалі Юркевич був яскравою особистістю. Володів кількома мовами, часто бував за кордоном, зокрема й на медичних конгресах. І лікар виїшов із нього першокласний, «сонячний», як казав Максим Рильський.

«ВСІ НЕПОРЯДКИ ВИКЛИКАЛИСЬ ЧИНОВНИКАМИ УСЯКИХ ФАСОНІВ...»

Інколи Йосип В'ячеславович брався за перо – в історії «культурного гнізда» в Кривому була й така сторінка. Його статті з'являлися на сторінках газет «Рада» й «Село», журналу «Літературно-науковий вісник». А одного разу в «ЛНВ» було надруковано й новелу Юркевича («І так буває», 1907, т. 39). Відчувається, що автор оповів *бувальщину*, якус реальну історію щойно пережитого часу, коли містами й селами котилася хвиля бунтів.

«В місті об'явили воєнний стан. Учора на головній улиці кинуто дві бомби – єсть убиті, а покалічених сила. На мешканців жах напав, трамваї ходять порожні...» – так починається новела. На передньому плані у ній –

Іван Петрович Майданський 24-річний молодий чоловік, як устиг «скінчити університета» тепер «жде доброї посади в ацизі», а також власного весілля. Політикою він ніколи не цікавився, альтруїстичними думками не переймався, бо «що йому якийсь військовий стан? Що йому революція?».

Але одного дня все раптом перевернулося: Іван Майданський випадково зустрів на вулиці Павла Олесницького, з яким колиш навчався в гімназії та університеті, і сталося це в той момент, коли Павло розклеював прокламації! Колишні приятелі починають розмовляти, між ними, такими різними, постає невидима стіна взаємного нерозуміння, бо ж один – обиватель із «буржуазним світоглядом», другий – революціонер, який устиг побувати в тюрмі.

І все ж Іван запросив Павла до себе на нічліг. Помітивши у нього револьвер, про всяк випадок і собі поклав біля ліжка 12-фунтову гирю («Як же ти думаєш? – пояснює Іван Павлові. – Ти будеш стріляти, а я дивитися?»). А розв'язка цієї пригоди стрімка й трагічна: «Вночі був трус. Павло боронився і, стріляючи, поранив поліція. Іван теж пхнув когось гирею, і йому шашкою порізали руку. Їх пов'язали і забрали. Се було в понеділок. В середу їх судив польовий суд, а вже у четвер обох їх повісили»...

Ось таку історію оповів читачам «Літературно-наукового вісника» лікар із Кривого Йосип Юркевич. Із літературного боку новела «І так буває» цілком безпретензійна, проте з погляду невисади драматургії життя вона не могла не вразити.

Не менш цікавий і спогад Юркевича «Холера 1892 року на Київщині» («ЛНВ», 1908, т. 42). Се-

ЮРКЕВИЧІ.

Герб династії
Юркевичів

д іншого тут є кілька штрихів, о стосуються юності автора: згається, зокрема, рік 1871, коли осип навчався у п'ятому класі 2-ї київської гімназії, саме тоді прокотилася «перша хвиля холерної епідемії», що зачепила й гімназію.

У 1892-му Йосип Юркевич уже, як він пише, «лікарував», «кілька літ служив доктором на Корнинській цукроварні», зшкуючи тим часом у рідному лі Кривому. Атмосфера життя тут під час холери відтворена Юркевичем зримо, у сценах, історіях, пригодах. Виразно наголошено на страхів, що охопив людей, надто ж у містах, де, як у Харкові, цілими днями дзвонили церковні дзвони. За епізодами, що їх пригадає спостережливий автор, дедалі дужче відчуються його гіркота й критицизм у ставленні до бюрократичної системи управління в імперії Александра III, її зацентралізованості, браку елементарного «повітря»: «Тоді у нас не було й того «куцого» земства, що нам його «дарували». Громадського життя не знали ми ніякого, бо ще з часів польського повстання заборонені були у нас всілякі збори. От пани і сиділи собі по своїх закутках, один одного зовсім навіть не знаючи, селяни животіли в темряві без всякої шкільної освіти, а хорі по селах помирали собі без лікарської допомоги»...

Проте загроза епідемії все ж спонукала людей до самоорганізації. Ось цей момент у спогадах лікаря Юркевича особливо цікавий: його розповідь про те, як набирав сили «живий почин»; як скрипів заскорузлий «ієрархічний лад» із його тупими урядниками й «фершалами»; як «повилазили з своїх закутків» люди, які «в страшний час занепаду [...] розучились навіть і промовляти привселюдно»; як, попри всю «безнадійність стану», почали працювати санітарні комісії, збираючи «подесятинний податок» на ліки й лікування, а також на організацію «безплатних чайних і столових» (цікаво, що «дуки-богатирі майже всі відмовились» сплачувати 10 копійок з кожної десятини, навіть князь Кудашів та колишня фрейліна царя Александра II генеральша Пенхаржевська – і ті відмовилися!).

Йосип Юркевич був тоді головою Ходорківської санітарної ко-

місії. Ноша дісталася йому дуже нелегка, проте ніс він її самовіддано й чесно. За епізодами боротьби з епідемією (часом курйозними), що про них розповідає мемуарист, прозирає образ людини, яка не дарма мала репутацію «сонячного лікаря».

А наприкінці Юркевич не стримався і завершив свій спогад лірико-публіцистичним висновком, що нагадає інвективи Володимира Антоновича і його народолобний пафос: «На основі довголітньої лікарської практики і праці серед селянства і простого люду по всяких закутках нашої держави, я непохитно й твердо присвідчую й запевнюю, що всі не порядки, погроми і навіть вбивства /.../ головним чином викликалися самими ж бюрократичними верствами, чиновниками усяких фасонів і найменувань, які нехтували народ, думали тільки про свої вигоди. /.../ Я знаю, що де тільки під час лихоліття працювали люди чесні і безкористні, що розуміли свої взяті обов'язки і роботу свою робили з любов'ю й від щирого серця, там ніколи не було розрухів...»

Після 1892-го сплигло чимало часу, проте «нічого не змінилося в умовах народного життя», резюмує Йосип Юркевич, світла й волі не стало більше.

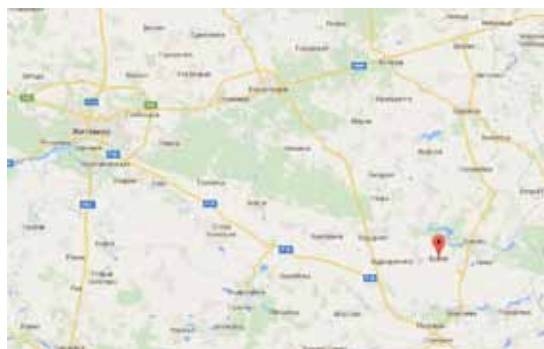
Ця його ностальгія за просвітою і свободою прозвучала в 1908 році як туга за тими ідеалами, про які мріялося ще в часи далекої молодості...

ЕНЕРГІЯ «ПРАКТИЧНОЇ ДОБРОТИ»

1898 року Йосип Юркевич збудував у Кривому школу. Вона й тепер стоїть у центрі села, навчається тут три десятки учнів, в одній із кімнат – музеї, в експозиції якого є чимало цікавих речей і документів, переданих нащадками Йосипа В'ячеславовича.

Книга спогадів Юрія Львовича Юркевича тут також є.

Про діда в ній написано з неабияким пієтетом: «Головне в ньому – активна практична доброта... Умів доброзичливо підійти до кожного... Не терпів порожніх слів та ідей...» Фактів, що підтверджують сказане, згадано багато. Скажімо, за ініціативи Юркевича в Кривому ще на початку XX століття була збудована перша в Україні сільська електростанція. Організація місцевого

кооперативу й сільськогосподарської машинної станції – також його рук справа... Кількох тямущих хлопців із Кривого Йосип Юркевич на початку 1900-х своїм коштом відправив до США навчатися культурного землеробства (ось іще одна грань в історії «культурного гнізда»!). Підтримував він і Йосипа Магомета, згодом знаменитого селекціонера, надавши й йому можливість навчатися за кордоном... Магомет віддячив своєму покровителю: одному із сортів полуниці він дав назву «доктор Юркевич»!

Не цурався Йосип В'ячеславович і громадської праці. Мав широкі зв'язки з багатьма діячами української культури, серед яких були Михайло Драгоманов, родини Косачів та Лисенків, Іван Франко... Власне, своєю людиною він був для всього тодішнього київського бомонду, що збирався в українському клубі «Родина» на вулиці Володимирській.

Зате Олександра Африканівна, пише онук, «до всього українського ставилася з неприхованою зневагою», і це зрештою призвело до фактичного розриву подружжя: «Дід став жити окремо

від родини, у своєму київському будинку (по вулиці Паньківській, 8. – В. П.), а бабуся з дітьми – у Москві або в Кривому».

За вдачею дід був людиною насмішкливою, полюбляв епатаж. Миколу Лисенка вважав композитором-дилетантом. Міг відпустити гостре слівце на адресу тих, хто видався йому глибоким провінціалом. Не приховував свого атеїзму.

Оригінальний, одним словом, чоловік. Низенького зросту, товстогубий, облисний, він, проте, завдяки веселій вдачі, впевненості й розуму мав успіх у жінок...

А ось іще один парадокс, що про нього згадує Юрій Львович. Під час погромів Йосип Юркевич не раз переховувався у Кривому єврейській сім'ї, годував їх і захищав. Але міг і шокувати співрозмовника: мовляв, я, «у принципі, за погроми»... Юркевичу таке прощалося, бо той, хто хотів, знав, що насправді все не так. Тож, коли Йосипа В'ячеславовича не стало, у Криве прибув равин із синагоги містечка Кам'янка і попросив у родини Юркевичів дозволу від-

служити за доктором заупокойну службу.

За могилою Йосипа В'ячеславовича у Кривому доглядають. А ось із садибою біда. Допоки в будинку містилися дитячий садок «Казка» і лікарня, усе було гаразд. А коли будівля спорожніла, казка скінчилася: в одному крилі споруди сталася пожежа, інше почало перетворюватися на занедбану пустку. Уже й правнучка

ЙОСИП ЮРКЕВИЧ МАВ ШИРОКІ ЗВ'ЯЗКИ З БАГАТЬМА ДІЯЧАМИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ, СЕРЕД ЯКИХ БУЛИ МИХАЙЛО ДРАГОМАНОВ, РОДИНИ КОСАЧІВ ТА ЛИСЕНКІВ

Йосипа Юркевича Лариса Юрївна закликає небайдужих порятунувати садибу (це вона, лікарка з Москви, передала шкільному музеєві раритети родинного архіву). Проте відгуку не чути.

Що ж, «практична доброта» – дефіцитна річ... ❏

Продовження
у наступних
числах **Тижня**

Єдина різниця з домом — пробудження на іншому континенті

KLM презентує новий Світовий бізнес-клас. Особливий дизайн у голландському стилі ідеально підкреслює комфорт, індивідуальність та особистий простір. Повністю розкладне крісло зі спеціальною персональною системою для розваг передбачає 207 см горизонтального простору. Увага, з якою наш персонал ставиться до кожного пасажирів нового Світового бізнес-класу, подарує вам відчуття домашнього комфорту та затишку. Ви нібито вдома. Але є одна деталь — ваш дім не перенесе вас в іншу частину земної кулі. А ми можемо!

www.klm.ua
телефон: 800 50 50 50

KLM
Royal Dutch Schiphol
Політ як натхнення

Правда переможе

Автор:
Ярослав Пешек, Чехія

Нещодавно німецький президент Йоахім Гаук відвідав місто Констанц на півдні своєї країни, над Боденським озером, де взяв участь у богослужінні. У минулому лютеранський пастор, він сидів у першому ряду й слухав, зокрема, слова проповідника Євангелічної церкви чеських братів Йоела Румла: «Правда для Яна Гуса була не пустим звуком, а невід'ємною часткою самого життя». Службу приурочили до 600-ліття Констанцького собору – однієї з найвишніших церковних подій середньовіччя. Скликали його, щоб вирішити питання розколу в католицькій церкві, бо на той час іще існувало три папство. Там чеського священика, професора Яна Гуса з Карлового університету в Празі, визнали еретиком і 6 липня засудили до смертної кари через спалення. Вирок негайно виконали.

Ян Гус – середньовічний католицький священнослужитель і педагог, який певною мірою став церковним реформатором. З історичного погляду він був невдахою, адже вилітав у перипетії великої західної схизми-поділу (1378–1417), коли представники духовної та світської влади вирішували питання єдності церкви. Гус поплатився за те, що його наукові ідеї розглянув собор, головною метою якого було вирішення проблеми розбрату в церкві, й тамтешня атмосфера не надто сприяла тому, щоб хтось делікатно розбирався у проявах ересі. Питання полягало в тому, як Гус розумів поняття церкви та її головних постатей, бо ж він публічно виступав проти її інституціоналізації і найбільшим авторитетом у церковних справах вважав самого Ісуса Христа й аж ніяк не Папу.

Тогочасні церковні вчителі Чехії були послідовниками чеського націоналізму, а з філософів найбільше тяжіли до англійського мислителя Джона Вікліфа. Ян Гус спочатку вивчав його твори, які привезли в Прагу 1401 року. На нього вплинули основні тези Вікліфа, йому подобалися також пропозиції цього автора щодо реформи церкви й духовенства. На той час у Чеському королівстві церкві належала приблизно половина всіх земель, тож великі багатства й корупційні практики вищого духовенства викликали заздрість поміж «духовного пролетаріату», оскільки бідні священики нерідко не знаходили собі навіть постійного місця. Водночас селяни мали до церкви низку претензій, адже вона була одним із найбільших збирачів податей. До того ж церква вирішувала, як трактувати Святе Письмо і хто має бути гарантом цих трактувань.

Папа чи церковний собор?! Однак, на думку Яна Гуса, віруюча людина сама зрозуміє, чого від неї хоче Христос. Але як зробити, щоб перший-ліпший не вважав себе єдиним знавцем Біблії? А пізніший розвиток подій тільки підтвердив: без нагляду церкви відбувається хіба що її дроблення на нові й нові секти.

Яна Гуса в Констанці звинуватили у ще одному гріхові. Він не лише вимагав скромної, бідної церкви, а ще й закликав до виправлення становища простий народ. Джон Вікліф удовольнився вимогою, щоб порядок навела шляхта, а вже активізувати низи, як це робив Гус, було для еліти духовенства неприпустимо.

Приїхавши до Констанца на собор, Гус довго не розумів, у чому його звинувачують. Попри його безумовну інтелігентність, він не був людиною надто дипломатичною. Наприклад, говорив про те, що і його самого, і його суддів судитиме сам Господь Бог, а такі слова навряд чи сподобаються будь-кому зі слуг закону.

Багато істориків припускають, що Гус іще перед собором змирився зі своєю смертю, яка, зрештою, і не оминула священика-вчителя.

Існує кілька його «ідеологічних образів», що сформувалися в XIX і XX століттях. Ліберальна

**МИ ПЕРЕЖИЛИ
НАЦИСТСЬКИЙ
І КОМУНІСТИЧНИЙ
ТОТАЛІТАРНІ РЕЖИМИ
Й ЗРОЗУМІЛИ
ЕФЕКТИВНІСТЬ БОРОТЬБИ
З НИМИ ЗА ДОПОМОГОЮ
ІДЕЇ ПРАВ ЛЮДИНИ**

концепція набула популярності в XIX у зв'язку з чеською національною емансипованою політичною програмою. Вона зображає Гуса як історичну постать із багатьма сучасними рисами, акцентуючи передусім на свободі й національності, зокрема з огляду на відносини між чехами та німцями. Комуністична концепція

від XX століття вбачає в ньому «першого чеського комуніста» і в певному сенсі народного революціонера.

Для сучасного трактування Яна Гуса характерний відступ від національної емансипації. Та й саме поняття «свобода» сьогодні європейці трактують зовсім інакше, ніж у XV столітті. Ми пережили нацистський і комуністичний тоталітарні режими й зрозуміли ефективність боротьби з ними за допомогою ідеї прав людини. Саме тому сьогодні Яна Гуса сприймають як борця з тоталітаризмом, релігійного дисидента, своєрідного Вацлава Гавела в середньовіччі. Ідейний образ «єретика великого» може ожити на повну силу при формуванні нашої сучасної ідентичності, яка допоможе збудувати новий пантеон європейських особистостей. А професор Ян Гус до них, безперечно, належить. ■

АРТЕК - БУКОВЕЛЬ

дитячий спортивно-оздоровчий табір

Найкраще оздоровлення та відпочинок для вашої дитини

+38 0342 595 546

WWW.BUKOVEL.COM

Діти Ріфеншталь

Із документального кіно в тоталітарних країнах вийшла хороша ідеологічна зброя

Автор:
Катерина Барабаш,
Москва

У підвалі паризького Grand Café 120 років тому відбувся перший платний кіносеанс. Відтоді почався відлік історії нового виду мистецтва – кіно. Зараз, говорячи «кінематограф», більшість має на увазі ігрові стрічки. Але тільки на початку XX століття старшому з Люм'єрів, Огюсту Луї Марі Ніколя, спало на думку розігрувати придумані ним самим сценки. Тому, кажучи строго, найдавніші фільми були документальні.

Ідеї про незвичайну зручність кіноекрана як засобу пропаганди з'явилися в політиків під час Першої світової війни – тоді якраз почалося промислове виробництво хронікальних сюжетів про події на фронті, покликаних підняти бойовий дух солдатів і тиловиків. Виявилося, що переможні реляції у вигляді рухомих картинок вселяють у серця оптимізму в рази більше, ніж будь-які словесні запевнення всіх цитеронів світу. Згодом ця функція неігрового кіно, надана йому тоталітарними режимами, значно ускладнить його життя й надовго, якщо не назавжди, змінить стосунки пересічного глядача з документальним екраном.

Родоначалниками документалістики зазвичай вважають Роберта Флаєрті й Дзигу Вертова. Флаєрті, американський геолог і картограф, в одну з експедицій на Північ вирішив узяти кінокамеру, щоб познімати життя ескімосів. Це було в 1913 році, на той час кінематограф уже завоював серця, але чіткого, формального поділу на кіно документальне й художнє ще не існувало. Усе знімали впереміш: то шматок

Флаєрті зняв фільм про ескімоса-мисливця «Нанук із Півночі», придумавши йому для більшої виразності новий життєпис

чок життя, то акторсько-постановочні сцени, зазвичай без сценаріїв і монтажних ножиць. Можна сказати, що два десятиліття новий вид мистецтва перебував у первісній, зародковій стадії. Флаєрті одним із перших придумав до своєї документальної картини сценарій. Він раніше за інших зрозумів, що в реальне життя на екрані можна внести елементи власної фантазії, надаючи справжнім героям вигадані автором риси, витворюючи їм сторінки біографії і видаючи їх за справжні. Флаєрті зняв фільм про ескімоса-мисливця «Нанук із Півночі», придумавши йому для більшої виразності новий життєпис. Холостяк у реальному житті, на екрані Нанук став главою великої сім'ї: на думку режисера, так його сповнене праці життя викликало більше співпереживання, особливо у жіночої частини аудиторії. І справді, фільм зажив шаленого успіху. Далі-

ким відгомоном флаєртівської слави стало знайоме всім морозиво ескімо. Воно дістало таку назву, бо продавалось у фойє кінотеатрів перед демонстрацією «Нанук із Півночі» – фільму про ескімосів. Тема «людина і природа» стала головною в творчості Флаєрті, вперше окреслившись на горизонті кінематографа з усією серйозністю, любов'ю і до нас самих, і до довкілля, з космічністю режисерського погляду. Тепер ім'ям цього митця названі знаменита премія Британської кіноакадемії, міжнародний фестиваль документального кіно, а сам він у всіх енциклопедіях числиться класиком і основоположником.

Інший, російський (радянський) кінематографіст – Дзига Вертов (справжнє ім'я Давід Кауфман), на відміну від Флаєрті, не допускав у власні фільми вигаданих сюжетних ліній, однак кіно своє куди майстерніше підганяв під потрібну

Дивіться фільм
«Нанук із Півночі»
тут

йому ідею. Недарма в історії світового кінематографа цих двох основоположників вважають антиподами: Флаєрті, попри вкраплення у стрічки своїх фантазій, усе-таки наслідував правду життя, реальність як таку, а Дзига Вертов вибудовував побачене ним у складні конструкції, підпорядковані диктованій ідеї. Він був геніальний режисер, але радянська людина. «Бачити й чути життя, помічати його вигини й переломи, вловлювати хрускіт старих кісток побуту під пресом Революції, стежити за зростанням молодого радянського організму, фіксувати й організовувати окремі характерні життєві явища в цілі, в екстракт, у висновок – ось наше найближче завдання», – писав 1922 року він у своєму «Маніфесті». Віддавши свій талант на служіння революції та радянському режимові, Дзига Вертов, проте, випередив і режим, і час. Створюючи стовідсотково пропагандистські фільми («Симфонія Донбасу», «Три пісні про Леніна», «Колискова»), він один за одним винаходив нові методи, винаходив художні ходи та прийоми, за допомогою яких ткав великі кінополотна. Минули роки, вщухнуть пристрасті, стануть надбанням стародавньої історії революції – і фільми Дзиги Вертова, струсивши із себе ідеологічний пил, з'являться в красі та величії своїх мистецьких висот.

Виправдавши себе як ідеологічне знаряддя в роки Першої світової, неігровий кінематограф опинився на службі в радянської влади вже на постійній основі. Виявилось, що документальні зйомки й навіть цілком «об'єктивна» безоцінкова хроніка в потрібному контексті можуть нести потрібну інформацію, мімікруючи й підлаштовуючись під різні ідеологічні установки. Першою це виявила режисерка Есфірь Шуб, яку вважають родоначальницею радянського історико-документального кіно, авторка таких картин, як: «Падіння династії Романових» (1927), «Росія Ніколая II», «Лев Толстой» (1928). Скажімо, вона давала кадри хроніки із дворянських балів упереміж із кадрами важкої селянської праці,

супроводжуючи й ті, й ті титром «До поту». Навіть найменш досвідчений глядач (а інших на світанку кінематографа ще й не було) купувався на цей найпростіший прийом і робив елементарні висновки про антагонізм класів та необхідність революції. Ідеологи всього світу взяли це на озброєння миттєво. Зрозуміло, першими в цьому сенсі стали документалісти Радянського Союзу та фашистської Німеччини.

Інтерес до документального кіно в сучасному світі зростає. Комусь це може здатися дивним: мозок людини ХХІ століття настільки загартований супертехнологічною візуальною продукцією, починаючи з відеоігор і закінчуючи дорогими кіноблокбастерами у 3D, а то вже й у 4D, що інтерес до фіксування реального життя бачиться невинуватим. Та водночас той-таки мозок тимчасово супертехнологічними відеонаваціями сильно стомлений. Потoki інформації, які спадають на нього щомиті, плюс дедалі складніша система образів і метафор у всіх видах мистецтва – усе це диктує природне бажання простіших розваг. Інтелектуальних, але простіших. Щоб не треба було продиригатися крізь метафори, розгадувати образи, розкушувати натяки. Хочеться, щоб залишалися екран і мистецтво на

Створюючи стовідсотково пропагандистські фільми, Дзига Вертов один за одним винаходив нові методи, винаходив художні ходи та прийоми, за допомогою яких ткав великі кінополотна

ньому, але нехай усе це сприймається легше. І ближче до правди, реалістичніше.

І тут на глядача чекає підступ. Так, документальне кіно – це правда. Реальні люди на екрані, їхні власні, а не чужі завчені слова. Справжні проблеми – тут і зараз, не вигадані сценаристами. Але «правда» й «документ» – не синоніми. Неігрове кіно – це завжди інтерпретація, тобто реальність, але очима конкретних людей. Якщо взяти для прикладу люм'єрівське «Прибуття потяга», то уявімо собі, що на

НЕІГРОВЕ КІНО – ЦЕ ЗАВЖДИ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ, ТОБТО РЕАЛЬНІСТЬ, АЛЕ ОЧИМА КОНКРЕТНИХ ЛЮДЕЙ

цьому потязі встановили другу камеру. І під час монтажу залишили тільки кадри, зняті нею. Яке «Прибуття потяга» вийшло б? Був би вже зовсім інший фільм – який-небудь «Натовп, що зустрічає потяг». Хоча знімали той самий об'єкт – вокзальну платформу.

Або винахідливість одного з найкращих документалістів у історії світового кіно – Лені Ріфеншталь, диявола від мистецтва, який зумів своїм талантом поставити під прапори нацизму не одну тисячу осіб. Її

Дивіться фільм «Симфонія Донбасу» тут

художньо-ідеологічний шедевр «Тріумф волі» суцільно складається з новітніх на ті часи прийомів. Вона перша придумала лягати з камерою на землю, знімаючи невисокого оратора знизу – так, щоб на екрані він виходив велетнем, котрий упирається головою в небо. Або шикарний образ, придуманий нею ж таки, – кам'яний орел, що розправив крила. Ріфеншталь була не просто талановитою естеткою – вона була естетоманкою, полонянкою прекрасного, яка спростувала відоме «краса врятує світ». Краса її стрічок не тільки не врятувала світу, а й поставила його на грань божевілля та зникнення.

І все-таки, знімаючи привабливість нацистських шабашів, Ріфеншталь, поки що несвідомо, творила й документ. Згодом її фільми були долучені як докази стороною обвинувачення в Нюрнберзькому процесі. Документальне кіно, формуючи власну систему образів, попри все, залишається фіксацією реальності, нехай навіть крізь суб'єктивний погляд автора. Потім, через якийсь час, погляд автора відлущиться, а реальність залишиться. Так, власне, і сталося з картинами Ріфеншталь, і так певного моменту буде з деякими російськими документальними кінотворами. У цьому сенсі функцію документа в неігрового кіно ніхто не відніме.

Після анексії Криму з вибухом патріотичної істерії в РФ на російських федеральних телеканалах почали один за одним з'являтися фільми, що захлиналися від ніжності до влади й ненависті до «п'ятої колони» – про ті чи ті етапи в російській політиці. Одним із таких опусів стала документальна стрічка «Крим. Дорога додому». Нормальній людині, особливо з не найстійкішою нервовою системою, таке кіно краще не дивитись, проте ним не могли не зацікавитись українські юристи: президент Росії та його прибічники охоче діляться подробицями «повернення» Криму, які в готовому вигляді є доказами незаконності всіх дій Москви щодо півострова. Арсеній Яценюк пообіцяв відправити фільм до Га-

знімаючи привабливість нацистських шабашів, Ріфеншталь, поки що несвідомо, творила й документ. Згодом її фільми були долучені як докази стороною обвинувачення в Нюрнберзькому процесі

азького суду. А в РФ багато хто сподівається, що схожа доля, нехай лише в межах країни, спіткає і фільми, присвячені Олімпіаді: крізь гордо-тріскучий патріотичний вереск людей, причетних до цієї афери століття, ні-ні та й проскочить дрібка цінної інформації, якою свого часу, напевне, зацікавиться слідство. Не так давно неабиякий шум зчинила «Сім'я», створена фондом «Открытая Россия», – фільм про Рамзана Кадірова, його стосунки з Путіним та елітою РФ, а головне – з федеральним бюджетом. Кінокартина обурила керівника Чечні та його оточення, як і згадану в ній не раз російську владу, але хочеться сподіватися, що коли не сьогодні, то в недалекому майбутньому вона полегшить роботу прокурорам і суддям.

У Росії добре зрозуміли, що документальне кіно – зброя потужна. І якщо стосовно ігрового кремлівська влада пішла второваним шляхом «хліба і видовищ», надаючи помітну фінансову допомогу бездумним розважальним стрічкам, то з документалістикою вирішили обійтись суворіше. Її в РФ поставлено на службу ідеологічним бандформуванням, які захопили телебачення, причому не тільки федеральні канали. «Російське документальне кіно будеться відповідно до лінії партії та уряду. Ми це бачимо у стовідсотковому ре-

жимі на телеекранах, що дедалі більше заповнюються зразками так званого документального кінематографа, котрий насправді таким не є, але справно працює на пропаганду. Влада вже зрозуміла: навіщо витратити гроші на телеіндустрію і телепропаганду, якщо можна витратити набагато менше на потрібне документальне кіно?» – каже Віталій Манський, один із найвідоміших російських режисерів-документалістів. Самому йому, багаторазовому лауреатові міжнародних фестивалів, візитній картці російської документалістики за кордоном, у своїй країні сьогодні немає місця: його, опозиціонера за переконаннями, Міністерство культури навідріз відмовилося фінансувати, так само, як і його «Артдокфест», визнаний одним із найкращих фестивалів документального кіно у світі. Манський із родиною переїхав до Латвії, де, за його словами, умови для творчості куди сприятливіші. Зараз він закінчує документальний фільм про Північну Корею: каже, почувається там як у рідній Росії.

Звісно, документальне кіно як знаряддя ідеології – не російська вигадка й не тільки російська реальність. Упевненість глядача, що воно є документом, неабияк грає на руку виробникові документальної політичної продукції. Не дамо заколисати нас «Оскаром» документальному фільму Citizenfour – най-

U.TYZHDEN@UKR.NET

ЗВЕРНІТЬСЯ

менше в ньому якраз художніх висот, зате політична складова чітка й непохитна. Головний героєм, відомий від певного часу Сноуден, тут в'язень і страждаєць, що видно буквально в кожному кадрі: автори навіть вираз обличчя персонажа підбирають здебільшого сумний і задуманий, як і годиться в'язневі. Схильні до співчуття члени Американської кіноакадемії – вони-бо теж люди.

Або згадаймо нашумілий 10 років тому фільм Майкла Мура «Фаренгейт 9/11» про недоліки правління Буша-молодшого, знятий на піку невдоволення своїм президентом. У США охоче купували квитки на кіно про нелюбого лідера.

Американську стрічку «Путінські ігри» про корупцію в російських вищих ешелонах влади торік показали 32 країни світу, і саме вона, а не переможні кіноопуси, стала візитною карткою минулорічної Олімпіади. Людство чекає від документального кінематографа актуального дослідження світу і його гарячих проблем, реальнішого уявлення про планету та її жителів, не обмеженого політичною кон'юктурою. Нейгрове кіно створює образи простіші, прозоріші, ніж ігрове (мається на увазі, звичайно, не суто комерційного плану), воно подає більше прямої інформації, але при цьому грамотний глядач усе-таки хоче знайти в ньому не тільки чисті факти чи політичний контекст. Як будь-який мистецький твір, документальний фільм виводить на узагальнення, користуючись своєю системою образів.

Саме тому таку небачену міжнародну популярність здобув три роки тому фільм молодого режисера Джошуа Опенгаймера «Акт убивства» – страшна й чесна розповідь про події 1965 року в Індонезії, коли внаслідок перевороту з подачі президента Сугарто було вбито й закатовано понад 1 млн осіб. Спокійні благовидні старі розповіді про те, як, кого й чому вбивали – і ані тіні сумніву в їхніх мирних очах. Вони визубрили свої виправдання раз і назавжди. Вони хотіли добра країні. Вони винищували

Американську стрічку «Путінські ігри» про корупцію в російських вищих ешелонах влади торік показали 32 країни світу, і саме вона, а не переможні кіноопуси, стала візитною карткою минулорічної Олімпіади

людей, бо хотіли миру. Дуже повчальна картина про химерні іпостасі зла. Шкода, що вона не вийшла й не вийде в Росії.

А втім, у РФ не показують нічого, що хоч якось змусило б людей думати. Створений кілька років тому телевізійний канал «24 дос», котрий став ковтком повітря для тих, хто зневірився побачити на телеекранах країни бодай щось пристойне, став джерелом пропагандистського і просто другосортного кіно. Так-сяк, але на ньому можна було подивитися фільми вже згаданого Манського, зарубіжні картини, роботи Школи документального кіно Маріни Разбежкіної, учасників та переможців великих фестивалів. Зараз – казна-що, і нагадує воно то National Geographic, то сопливі ювілейно-похоронні сюжети про кінозірок, яких уже немає з нами.

До речі, вся ця ювілейно-похоронна тематика є найбільш рейтинговою частиною контенту федеральних каналів. Варто померти відомій людині, як у той-таки вечір усі вони викидають в ефір сюжети про її особисте життя, хворобу та смерть, називаючи це тухле вариво документальним фільмом. Підміна понять, про яку не підозрюють довірливі глядачі, веде до цілковитої і остаточної дезорієнтації глядача в просторі мистецтва.

Сприяє їй і доступність підручних засобів для створення фільму. Маючи не найчіткіші уявлення про природу та функціонування документального кіно, тисячі людей із включеними у смартфонах мобільними камерами фіксують події власного життя, красу природи, смішних перехожих на вулицях – та хіба мало що можна піймати на камеру? Потім це викладається на YouTube під виглядом документальної стрічки. А недобросовісні мобільні оператори тиражують ці аматорські фільми, влаштовують фестивалі такого «кіно» й усіляко підігривають у недоуцках думку: «А чим я гірший? Я теж знімати можу».

Водночас у світі справжня документалістика набирає обертів. Звичайно, ніхто не має ілюзій: ніколи неігровий фільм не складе конкуренції жодному, навіть найгіршому блокбастеру. Та що блокбастеру – просто середньої популярності ігровий стрічок. Але при цьому документальних фестивалів стає більше, стрічок, які виходять у прокат, теж. Дедалі частіше організовують центри та клуби документального кіно. Але це там, на Заході. До пострадянських теренів воно поки що повернуте не кращим своїм боком – ідеологічними гарматами, які періодично луляють прямою наводкою по незміцнілих мізках телеглядачів. ■

Дивіться фільм
«Путінські ігри»
тут

Друга окупація насувається

Автор:
Лесь Терен

Поки увагу пересічних «кримнашівців» сконцентровано на перипетіях курортного сезону, а їхні опоненти вправляються в глузуванні з тих перипетій, за завесою пляжних драм розгортаються грізні події, що за своїм значенням ледь не дорівнюють новій окупації півострова.

За майже півтора року суспільство уже звикло до щоденного реаліті-шоу кримських «джентльменів удачі». Нескінченний серіал починає набридати, публіка за моніторами позіхає. Від акторів уже знаєш, чого очікувати: Аксьонов завтра знов щось «відіжме», Константинов щось ляпне, а Поклонська когось пообіцяє посадити. Постійне висміювання цих паяців уже стає ознакою несмаку: не може нормальна людина півтора року посіпль хіхикати з тих самих дешевих реприз. Як в акторів, так і в їхніх критиків помітна криза жанру. Але схоже на те, що цьому політичному шапіто наближається кінець. Причому, на жаль, не з того боку, з якого ми мріяли його побачити.

Усе почалося з кадрових чисток усередині кримської «влади». На початку літа чемно спроводили з посади «міністершу курортів», потім попрощалися з «міністром економіки». Далі події почали набирати обертів: слідчі з Москви взялися розслідувати діяльність «міністра майна», відкрили кримінальну справу на «екс-міністра транспорту», затримали «міністра промполітики», схопили на хабарі «головного податківця»... Загалом, порушено вже 120 корупційних справ на кримських чиновників різного рангу. Причому це здебільшого робиться навіть без відома Аксьонова.

То невже Росія взялася за боротьбу з хабарництвом і дерибаном бюджету? Еге ж, чекайте. В неї інша мета. Але більшість кримчан сприймає ці новини саме так, із піднесенням: виходить, не даремно вірували в «доброту царя» в Москві! Ось він нарешті дає собі раду з негідними «боярами», що дискредитують «светлые идеалы Крымской весны!» Якби не ті «бояри» – ух, як би ми вже жили!

Народні настрої підхопив Аксьонов, який у «праведному гніві» проголосив: «Неприкасаемых у нас нет!» Кримський «вождь» навіть запропонував возити арештованих корупціонерів у клітках вулицями міст, показуючи народу.

Але його заподадливої підтримки московські органи не потребували. Зашморг затримань почав стискатися навколо самого «прем'єра». З посад полетіли давні соратники Аксьонова; загроза нависла над його найближчими фаворитами: «віце-прем'єрами» Шереметом (командиром «кримської самооборони») і Полонським («міністром пропаганди»). Кажуть, ФСБ їх схопила на хабарях, але, задокументувавши склад злочинів, відпустила. На яких умовах це сталося і чим обернеться для Аксьонова оте підчеплення на гачок його найближчих друзів, достеменно не відомо (ходять чутки, що загони «самооборони» вже фактично виведені з його особистого підпорядкування). Очевидно те, що після цього «прем'єр» занервував. Перейшовши в наступ, він звинуватив неназвані російські органи у свідомій дестабілізації, замовній дискредитації керівництва Криму і сказав, що не дозволить знущатися з кримської еліти «деятелям, которые приехали с материка»!

Оці слова і є голкою, в котрій криється Кошчєва гибель.

Аксьонов, Константинов та вся решта кримських розбійників є, хоч як гидко це визнавати, дітьми України (чи принаймні тієї карикатури на Україну, в якій ми раніше жили). Вони чверть століття діяли в умовах автономії, де войовнича опозиція боязкому центру була основою політичних традицій. Цієї навички не витравити ні раптовною зрадою, ні 17 місяцями життя під чужою країною, котру вони помилково вважали «своєю». Тепер бачимо, як ота країна нарешті дотиснула навіть Аксьонова до того, що він інстинктивно зойкнув рідною йому політичною мовою.

На відміну від Києва, Москва таких істерик не вибачає. Кажуть, Аксьонова миттєво викликали в Кремль і дали йому там феєричного прочухана. Повернувся він просвітленим і сумирним. Мов перед стратою.

«Кримську самооборону» в російській пресі вже почали називати «так званою». Вже вирішено ліквідувати спеціальне російське «міністерство у справах Криму». Вже кажуть про скасування окремого «Кримського федерального округу» та включення півострова до Південного округу зі столицею в Ростові (ось так вам, поборники кримського самостійництва!). Подейкують і про те, що незабаром до Криму завезуть нових міністрів, а з ними, певно, й нового «прем'єра» з числа вишколених путінською вертикаллю росіян, котрі зроду-віку гадки не мали, що таке «регіональні амбіції» та «особливий статус».

Дедалі менше сумнівів, що наближається час, коли Аксьонова з командою офіційно проголосять «українськими диверсантами» й відправлять по етапу (чи тихо запроторять на малозначущі декоративні посади в Росії), а Крим очолить який-небудь пітерський чи московський морожений судак із білими очима. Небагато буде втіхи із сумного кінця отих аферистів, пожертвих власною жадібністю. Ці здавна знайомі нам перевертні викликають радше огиду й посмішку, ніж страх. А от хто справді є страшним, так це оті прибульці з іншої галактики: справжні, стовідсоткові іноземці. Їхній прихід стане початком уже справжньої чужинської окупації. І це буде аж ніяк не смішно. ■

Де в «Новоросії» гірше

Автор:
Станіслав
Васін

Після річної окупації частини районів Донецької та Луганської областей проросійськими силами більшість місцевих мешканців уже давно зрозуміла величезну різницю в рівні життя у так званих республіках і на підконтрольній Україні території. Відсутність повноцінних «республіканських» пенсій, зарплат, стипендій, соціальної допомоги, постійний ризик для життя в період перебування в «ДНР-ЛНР» – усе це вже не викликає великого подиву в середовищі тих, хто так бажав приходу «руської весни», уже майже перетворившись на звичку. Однак якщо поглянути на внутрішню структуру «республік», їхню ієрархічність і ступінь внутрішніх проблем, то ми зможемо виявити деяку різницю вже й серед самих «ДНР-ЛНР».

Передусім ідеться про ті внутрішні проблеми військової ієрархії, які на початку свого становлення мали обидві «республіки». У «ДНР» цей період був переважно ознаменований присутністю в Донецьку ще Стрелкова-Гірка, коли «народну армію» наповнювали місцеві маргінали та кримінальні угруповання, які часто відмовлялися виконувати накази свого керівництва. Як відомо, ситуація була переломлена на користь людей, котрі очолювали тоді «ДНР», завдяки цілій низці розстріланих списків, які пан Стрелков створював на основі ще сталінських указів. Після «зняття» Стрелкова й приходу на його місце Захарченка означилася проблема протистояння між цілою низкою вже внутрішніх угруповань «ДНР», які також потребували централізації та підпорядкування єдиній структурі – «Міністерству оборони ДНР». На сьогоднішній день значна частина цих людей і підрозділів – «Сомали», «Спарта», «Восток», «Кальмиус» – справді організувалися в потужне військово-угруповання з чіткою ієрархією, і останній указ Захарченка про роззброєння тих бойовиків (переважно «казачества»), які все ще виявляють риси анархізму, лише покликаний завершити цей процес.

Значно проблематичніше стоїть це саме питання вже в «ЛНР» унаслідок засилля на території самопроголошеної республіки найрізноманітніших угруповань, що конфліктують з «офіційним» Луганськом. Тут достатньо згадати конфлікт так званого отамана Косогора з Ігорем Плотницьким, коли Косогор прямо звинувачував тих, хто сидить «у теплих луганських кріслах», у боязливості й фактичному рекеті. Ще один «герой Новоросії» Павло Дрьомов також закидав керівництву «ЛНР» розкрадання «державних» коштів і відкрито закликав викинути Плотницького з його крісла, у результаті чого й стався збройний конфлікт у Красному Лучі (наслідок – два десятки трупів). Внутрішні суперечності керівництва «ЛНР» проявилися й у відо-

мому епізоді з Бетменом-Бедновим, коли Плотницького знову відкрито звинувачували в ліквідації неугодних йому конкурентів, що загалом проявилось і в ліквідації Олексія Мозгового.

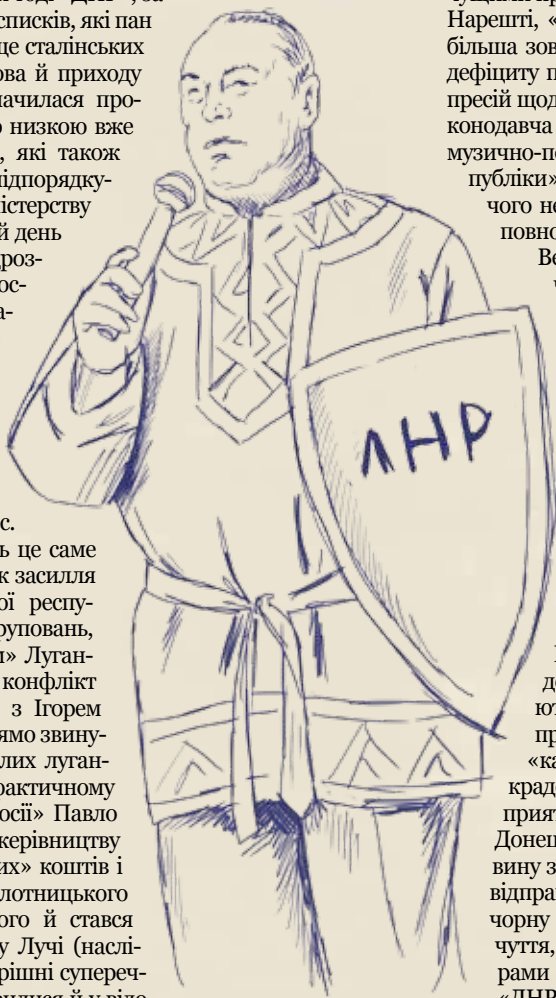
Ще одним індикатором «республіканської» влади є становище в самих центральних містах: Донецьку й Луганську, населення яких поперемінно страждає від нестачі харчів та інфраструктурних проблем. У цьому Донецьк знову дещо попереду Луганська, оскільки його центральна частина, за винятком кількох знакових об'єктів, постраждала не настільки, як столиця «ЛНР», де й до сьогодні час від часу виникають перебої зі світлом і мобільним зв'язком.

Утім, у питанні ціноутворення обидві «республіки» йдуть майже нога в ногу, позаяк вартість товарів, що ще лишилися на полицях, часто в 1,5–2,5 раза перевищує вартість аналогічних товарів на підконтрольній Україні території. Іноді ж ціни просто не мають жодних мислимих логічних обґрунтувань, як, наприклад, картопля, що на початку червня коштувала в Донецьку 13 грн за кілограм, наприкінці місяця зросла в ціні до 25–28 грн, а тепер знову впала до 12–15 грн. Приблизно те саме і з іншими соціально значущими продуктами й товарами.

Нарешті, «ДНР» відрізняє від свого «побратима» й більша зовнішня антуражність, коли за фактичного дефіциту продуктів та медикаментів, внутрішніх репресій щодо незгодних і далі втілюється в життя «законодавча база», організовуються «ярмарки», музично-поетичні вечори, і взагалі керівництво «республіки» з усіх сил намагається вдавати, нібито нічого не відбувається, а сама «ДНР» уже давно є повноцінною державою.

Вечорами в Донецьку у його центральній частині – на бульварі Пушкіна – можна побачити виставки картин, почути живу трубку й гітарну музику, заглянути в кілька десятків кафе і барів (включно з Львівською майстернею шоколаду), що все ще працюють в обложеному місті, а отже, й побачити достатню кількість відвідувачів, які мають кошти на таке життя. Щодо Луганська, то тут культурне дозвілля зводиться до зустрічей із Плотницьким, переведанням у костюм російського богатиря з подальшим розміщенням фотографій у всіх місцевих газетах.

Прикметно, що жителі «ДНР», особливо донецчани, здебільшого іронічно сприймають «ЛНР» як «темну територію», де заправляють зовсім анархічні банди якихось «казачьих» союзів у майже спустілих і розкрадених невеликих містечках. Так, один мій приятель, якому після продовольчої блокади Донецька довелося переорієнтуватися на сировину з «ЛНР», сказав буквально так: «Не знаю, відправляти туди машину – це все одно, що в чорну діру посилати. У мене взагалі таке відчуття, що люди там ледве не з кам'яними сокирами ходять, навіть порівняно з Донецьком і «ДНР»». ■

Коли про «це» незручно говорити

Автор:
Анастасія
Левкова

Парадоксально, але після Майдану в мовному питанні виник найнебезпечніший за роки незалежності момент. Доти частина суспільства була переконана, що наша держава має стати всуціль україномовною: чи то в результаті «жорсткої українізації», чи то за допомогою методів «лагідних», але послідовних. Друга запевняла, що проблеми із цим у нас немає, тож нехай усе лишається по-старому. Мовляв, хіба є різниця, яка мова? Головне, щоб зрозуміло, а крім того, в державі й так чимало проблем... Третя частина вважала, що слід запровадити російську як другу офіційну чи регіональну, визнавши особливий статус мови, котрою спілкується (як не постійно, то вряди-годи) переважна маса жителів у більшості великих українських міст. Офіційна влада демонструвала підтримку ідеї другої групи, крім, власне, команди Януковича. Остання ухвалила закон за проектом Колесніченка – Ківалова, підігравши смакам третьої групи громадян.

Нині проблема полягає в тому, що багато хто з першої категорії перейшов у другу або третю. Офіційна політика виявляється в гаслі «Один народ/Единая страна», з якого випливає третє словосполучення: «Дві мови». Певно, ми стали «європейськими», толерантнішими, почали більше дослухатись одне до одного і це, звичайно, позитив. Але, як відомо, недоліки є продовженням переваг – і продовженням нашої толерантності стала ідея, що мовної проблеми в державі насправді немає, що нація чудово дає собі раду зі своїм білінгвізмом. Головний аргумент на користь цієї тези – велика кількість російськомовних українських патріотів, навіть націоналістів. Майдан був двомовним, український бік фронту – також. Аргумент «на Донбасі за Україну гинуть російськомовні» взагалі часом вибиває ґрунт із-під ніг прихильників одномовності (хоча можна припустити, що ці російськомовні є такими тому, що банально не мали де вивчити й практикувати українську). Зараз постає ідеологія нового патріотизму, в якій пропагують тезу, що координатною ідентичності не конче має бути мова.

Питання мови у принципі стали оминати. Нині про це незручно говорити. Тим більше під впливом панівної на сьогодні (і цілком здорової, як на мене) ідеї, що Україна – утворення не стільки національне, скільки політичне. Інша річ, що продовженням цієї тези виявляється така: у XXI столітті мова начебто перестає бути головним маркером належності до народу. Артикулюючи постулат про важливість українізації, почуваєшся – неначе го-

мофоб у Західній Європі – консерватором, застряглим у неактуальних ідеях, зашкарубком, який не відчуває духу часу.

Утім, проблема, якої ніби не існує, лишається, ба, навіть поглиблюється. За підсумками аналітичного огляду «Становище української мови в Україні в 2014–2015 роках», проведеного рухом «Простір свободи», в державі триває повзуча русифікація. Українська й надалі має всі ознаки мови колонії, і кожен із нас підтвердить це десятками прикладів. Питання в тому, чи може Україна бути незалежною державою, якщо мовне питання винести поза наратив творення політичної нації.

Справді, чимало носіїв російської є українськими патріотами. Проте, автори згаданого огляду звертають увагу на доведений соціологічними даними прямий зв'язок між мовою респондентів і сприйманням ними пропаганди РФ. Саме зараз ми не можемо дозволити собі забути, що російська – це мова кількасотлітнього агресора, мова завжди зверхньої щодо українців російської культури. Мова, яка й зараз прирікає мільйони людей на отруєння сусідським агітпропом і зневагою до власної держави та її культури.

Можна зрозуміти небажання зачіпати скриню Пандори в час війни. Але, швидше за все, двомовність просто бачиться прийнятним станом речей (колонізовані схильні вважати нормальною ситуацію, в якій вони опинилися). Однак постійне змішування мов, як наго-

лошує лінгвіст, викладач Колумбійського й Гарвардського університетів Юрій Шевчук, впливає на те, як ми думаємо про самих себе, свою країну, її майбутнє. У більшості держав мова виконує об'єднавчу, солідаризаційну функцію, тоді як у нас остання не має виконавця. Без української як мови цілого народу й усього медіа-простору ми часто плутаємося в тому, хто свій, а хто чужий, хто друг, а хто ворог. Це все надзвичайно тонкі процеси, непомітні з першого погляду, але зі згубними наслідками. І головне, що такий стан досі спирається на державну підтримку, а також на висловлювання інтелектуалів, яким раптом стало незручно говорити про мовне питання.

Але визнаймо, що виносити його за дужки означає обманювати себе. Зараз – саме слухна мить через медіа, публічні виступи й т. ін. просувати ідею, що українська мова – це та, яку всі члени нашого суспільства мають обрати коли не як мову своїх батьків, то як мову своїх дітей. Бо це один із дієвих засобів, що повинні уберегти їх від тих катаклізмів, які переживаємо зараз ми. ■

**ПИТАННЯ МОВИ СТАЛИ
ОМИНАТИ: ТАК НЕЗРУЧНО
ПРО ЦЕ ГОВОРITI.
МОВЛЯВ, УКРАЇНА –
УТВОРЕННЯ НЕ СТІЛЬКИ
НАЦІОНАЛЬНЕ, СКІЛЬКИ
ПОЛІТИЧНЕ**

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку
за наведеними реквізитами.
Повідомте адресу доставки
за телефоном 067-407-10-96
(з 9:00 до 18:00,
оператор скине Ваш виклик
і перетелефонує)

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень»
за індексом 99319

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- на 1 міс. – 45 грн
- на 3 міс. – 135 грн
- на 6 міс. – 270 грн
- на 12 міс. – 540 грн

Телефон редакції:
044-351-13-00

ОБЕРІТЬ ЗРУЧНИЙ ДЛЯ ВАС СПОСІБ ПЕРЕДПЛАТИ:

повідомлення	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тиждень»		
касир	26009000022321		35392656
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку		
	300023		
	ПАТ «Укрсоцбанк»		
	МФО банку		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український тиждень»		
	період:		
платник (підпис)		сума, грн	

АВТ Баварія

Офіційний імпортер BMW в Україні

Київ, вул. Новокостянтинівська, 13/10, тел.: (044) 498-70-70 **Київ**, вул. Мечникова, 2, тел.: (044) 494-21-21
Київ, бульвар Лепсе, 4, тел.: (044) 490-77-33 **Дніпропетровськ**, вул. Панікахи, 5, тел.: (056) 744-95-95**Запоріжжя**: АФЦ Баварія, (0612) 96-88-38 **Кременчук**: Автосервіс Альянс, (0536) 77-08-11**Львів**: Христина, (032) 244-19-00 **Львів**: Арія Моторс, (032) 232-35-00 **Миколаїв**: Н Авто, (0512) 555-233**Одеса**: Емералд Моторс, (048) 740-55-55 **Полтава**: Автосервіс-Альянс, (0532) 600-400 **Рівне**: Валері М, (0362) 64-20-54**Харків**: Баварія Моторс, (057) 766-17-50 **Херсон**: Центр Херсон, (0552) 416-000 **Хмельницький**: Баварія Захід, (0382) 785-700

АВТ Баварія

www.bmw.uaІз задоволенням
за кермом**BMW EFFICIENT DYNAMICS.**
МЕНШЕ ПАЛЬНОГО. БІЛЬШЕ ЗАДОВОЛЕННЯ ЗА КЕРМОМ.

BMW xDRIVE – РОЗУМНИЙ ПРИВІД ПОДОРОЖУВАТИ ПО МІСТУ ТА ЗА ЙОГО МЕЖАМИ.

#BMWstories

*Ефективна Динаміка. БМВ іксДРАЙВ. БМВсторізі.